

REPUBLIKA E SHQIPËRISE
MINISTRIA E ARSIMIT
DHE SPORTIT

Republika e Kosovës
Republic of Kosovo - Republika Kosova
Qeveria - Government - Vlada

Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit
Ministry of Education, Science, Technology and Innovation
Ministarstvo Obrazovanja i Nauke, Tehnologije i Inovacija

SEMINARI XVIII

MBARËKOMBËTAR

ME MËSUESIT E GJUHËS SHQIPE DHE TË KULTURËS SHQIPTARE NË DIASPORË

“GJUHA SHQIPE DHE KULTURA SHQIPTARE
NË EPOKËN DIGJITALE”

Shkodër, 31 korrik – 3 gusht 2025

*Libër me materialet e Seminarit XVIII Mbarëkombëtar me mësuesit e
gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë e në mërgatë*

Përgatiti: Grupi i përbashkët i punës Shqipëri - Kosovë
“Për organizimin e përbashkët të mësimit të gjuhës shqipe
dhe kulturës shqiptare në diasporë”

Znj. Anila Ferizaj

Znj. Feime Llapashtica Lipscomb

Znj. Shqiponja Lamçe

Znj. Shqipe Gashi-Ramadani

Z. Besnik Rama

Z. Arbër Salihu

Znj. Erida Koleci

Z. Avni Rexha

Znj. Mimoza Çuliqi

Znj. Bukurie Borovci

Znj. Marinela Hysenaj

Z. Fetah Kasumi

Znj. Shqiponja Bushpepa

Znj. Elhame Shabani

Znj. Miranda Kurti

Znj. Teuta Sopjani

PËRMBAJTJA

NEGJMIJE REÇICA

Kryetare e KASh-it në Gjermani

HAPJA E SEMINARIT XVIII.....5

OGERTA MANASTIRLIU

Ministre e Arsimit dhe Sportit, Republika e Shqipërisë.....9

ARBËRIE NAGAVCI

Ministre e Arsimit, Shkencës Teknologjisë dhe Inovacionit

Republika e Kosovës.....11

Album me foto nga dita e parë, datë 31 korrik 2025.....14

ENTELE TABAKU

Gjuha e origjinës si perspektivë kontrastive në mësimin e shqipes në diasporë..15

ERMIRA YMERAJ, AURELA KONDURI

Dygjuhësia, ndërkulturalizmi dhe rolet e mësuesit në ruajtjen dhe

zhvillimin e identitetit gjuhësor.....25

ELINDË DIBRA, ALVA DANI

Roli i bibliotekave digjitale për ruajtjen e identitetit shqiptar në diasporë ..48

SADIONA ABAZAJ

Fuqizimi i mësimdhënies së gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë

përmes platformave digjitale interaktive.....60

LINDITA BUDINI

Motivimi i të mësuarit të gjuhës shqipe në diasporë nëpërmjet

përdorimit të teknologjisë.....73

ETLEVA MANÇE

Digjitalizimi dhe platformat interaktive.....89

MELITA OREŠKOVIĆ

Shkolla verore e gjuhës dhe kulturës shqiptare me metodologji moderne

veprimi – formë e veçantë e mësimdhënies, që mundëson institucioni

arsimor i shtetit pritës për aftësimin e nxënësve me njohuri të reja.....90

ANILA KANANAJ

Përdorimi i Fjalorit të Madh të Gjuhës Shqipe online në mësimin
e gjuhës amtare126

ANILA BERBERI

T si Telefoni, T si Teknologjia.....145

VALBONA KARAKAÇI, RREZARTA DRAÇINI

Formimi profesional i mësuesve të gjuhës shqipe në diasporë:
nevoja për kualifikim.....164

XHEVAT ISUFI

Mod albanska gjuha shqipe.....182

ALBANA HASKU

Udhëtim imagjinar nëpër Shqipëri dhe Kosovë me,
Udhërrëfyesin “Shkodra”.....212

DRITA GJONGECAJ

Klasa virtuale “Google Classroom”
Platformë dhe aplikacion për mësimdhënien efektive në shkollat
e mësimit plotësues në diasporë.....221

NUHI GASHI

Shkolla shqipe në diasporë dhe intelijenca artificiale228

KLARITA SELMANAJ

Gjuha dhe kultura shqiptare në epokën digjitale:
balancat mes teknologjisë dhe trashëgimisë kulturore.....239

Fotoalbum nga aktivitetet e zhvilluara gjatë ditëve të Seminarit XVIII
mbarëkombëtar me mësuesit e gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare
në diasporë259

NEGJMIJE REÇICA

Kryetare

KASh në Gjermani

HAPJA E SEMINARIT XVIII

E nderuara Ministre e Arsimit dhe Sportit të Republikës së Shqipërisë, znj. Ogerta Manastirliu,

E nderuara Ministre e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit të Republikës së Kosovës, znj. Arbërie Nagavci,

I nderuar Ambasador i Republikës së Kosovës, zoti Skënder Durmishi,

E nderuara drejtore e Qendrës së Botimeve për Diasporën, zonja Mimoza Hysa,

Të nderuar zyrtarë të MPJ-së për Diasporën,

E respektuara nënkryetare e Bashkisë së Shkodrës, znj. Teuta Qyteza,

I nderuar Rektor i Universitetit “Luigj Gurakuqi”, profesor Toni Gjuraj,

Të nderuar anëtarë të grupit organizues të Seminarit,

Të dashur kolegë nga diaspora,

Të nderuar pjesëmarrës,

Kam nderin dhe përgjegjësinë që, si përfaqësuese e mësuesve të gjuhës shqipe në diasporë, të shpall të hapur Seminarin e XVIII mbarëkombëtar me mësuesit e gjuhës dhe të kulturës shqiptare - një ngjarje që nuk është vetëm veprimtari profesionale, por një akt i përbashkët kujtese, identiteti dhe rezistence kulturore ndaj kohës, hapësirës dhe harresës.

Ne që jemi mësues të gjuhës shqipe larg atdheut, mbartim një mision të heshtur, por jetik - një mision që nuk është vetëm arsimor, por thellësisht kombëtar: të ruajmë gjuhën si trashëgimi shpirtërore, si të drejtë kulturore dhe si akt dashurie e premtimi për brezat që vijnë.

Shkodra që na mirëpret sot nuk është thjesht një vend mikpritës - është djep i kulturës, i rezistencës dhe i dritës gjuhësore. Këtu lindi Mjeda që i dha shqipes ritëm, Koliqi që i dha dashuri dhe Mirdita që i dha kujtesë. Me penën dhe mendimin e tyre, këta kolosë e bënë gjuhën shtyllë të ndërgjegjes kombëtare. Kjo e bën edhe më domethënëse vendin ku takohemi sot.

Jo rastësisht, këtu ndodhet edhe Universiteti “Luigj Gurakuqi”, që me emrin dhe historinë e tij i jep një simbolikë të veçantë takimit tonë.

Në klasat tona, shqipja nuk mësohet si një gjuhë e huaj - ajo përjetohet si truall i brendshëm, si një atdhe që flet me heshtjen e gjyshes dhe zgjon kujtime, edhe atje ku jeta e përditshme ka zë tjetër.

Në të vërtetë, ne nuk u mësojmë fjalët - ne ndihmojmë fëmijët të mos humbasin rrënjët.

Një nxënësja ime nga Brilioni më shkruan një letër, të cilën dua ta ndaj me ju:

“E dashur mësuese,

Nuk flas gjithmonë saktë shqip, por kur ti më flet, më duket sikur e kuptoj gjyshen time më mirë.

Në shtëpi nuk flasim shumë shqip, por dua të mësoj që, kur të shkoj në vendlindjen e gjyshes, të mos ndihem mysafire.

A do të më mësosh shqip edhe kur të rritem?

Sepse unë dua që, kur të kem fëmijë, t’u them: Unë jam shqiptare.”

Një letër e tillë nuk komentohet. Ajo flet në emër të gjithë atyre fëmijëve që nuk kërkojnë vetëm dije - por rrënjë, përkatësi dhe shpëtim.

Këshilli i Arsimitarëve Shqiptar “Naim Frashëri” në Gjermani, që kam nderin ta udhëheq, ka ndërtuar një rrjet të qëndrueshëm profesional që lidh përvojën me strategjinë.

Së bashku me LAPSH-in e Bavarisë dhe ODA Hamburg, këtë vit kemi nënshkruar një Memorandum bashkëpunimi historik, që shënon një hap të rëndësishëm drejt bashkërendimit institucional dhe afirmon rolin e mësuesit të diasporës si ruajtës i gjuhës dhe i kujtesës kombëtare.

Në këtë frymë, dhe me mbështetjen e Konsullatës së Republikës së Kosovës në Düsseldorf, organizuam një ceremoni certifikimi për nxënësit që ndjekin mësimin plotësues të shqipes - një akt simbolik, por i fuqishëm, që e ngriti këtë mësim në nivelin e dinjitetit që meriton.

Procesi i institucionalizimit të gjuhës shqipe në diasporë po hyn në një fazë të re - më të guximshme, më të organizuar dhe më shpresëplotë.

Në Hamburg, shqipja është përfshirë si gjuhë e dytë e huaj në

shkollat publike. Në Nordrhein-Westfalen, kërkesa zyrtare është dorëzuar dhe bisedimet me Ministrinë e Arsimit janë në vijim.

Ndërkohë, përtej oqeanit, në Nju Jork, për herë të parë, shqipja është përfshirë në një sistem gjithëpërfshirës dygjuhësh në shkollat publike amerikane.

Këto nuk janë vetëm lajme të mira - janë sinjale të qarta se lëvizja jonë nuk është marginale, por pjesë e një politike të re, të qëndrueshme dhe të pashmangshme për gjuhën amtare në mërgatë.

Të nderuar pjesëmarrës,

Mësuesit shqiptarë në diasporë janë zëri i një kombi që nuk dorëzohet. Ata që mësojnë shqipen, nuk përhapin vetëm dije - ata kultivojnë kujtesë dhe mbjellin përgjegjësi. Në çdo shkronjë të mësuar, ruhet një copë atdheu. Në çdo fjalë, ringjallet një pjesë e shpirtit tonë.

Le ta hapim këtë Seminar me vetëdijen se gjuha jonë nuk ka mbetur jetim - ajo ka bijë dhe bija që e ruajnë jo vetëm me laps, por me zemër dhe me shpirt.

Dhe kur një ditë brezat që vijnë të na pyesin: “Si e ruajtët gjuhën në kohë të vështira?” të kemi mundësi të përgjigjemi me ndërgjegje të qetë: “Ne nuk i mësonim fjalët - ne i shpëtonim ato.”

Ju falënderoj nga zemra për praninë, për besimin dhe përkushtimin që i jepni gjuhës shqipe. Uroj që ky Seminar të jetë i frytshëm, frymëzues dhe një gur i çmuar në mozaikun e përpjekjeve tona të përbashkëta - një ngjarje që do të mbetet gjatë në mendjen dhe zemrën e secilit prej nesh.

OGERTA MANASTIRLIU

Ministre

Ministria e Arsimit dhe Sportit
Republika e Shqipërisë

Të dashur mësues e mësuese të gjuhës shqipe në diasporë,

Seminari që ne realizojmë vit pas viti është jo vetëm një traditë e bukur e ndarjes së përvojave, por është një platformë aktive mes jush që jeni zemreku që pulson në çdo moment për të promovuar, për të ruajtur, për të trashëguar gjuhën tonë të bukur shqipe.

Rrjeti ynë i mësuesve në diasporë fuqizohet dhe rritet çdo vit. Jam vërtet krenare t'ju them se sivjet në Seminarin e XVIII të mësuesve të diasporës, që mbahet në Shkodër, ne kemi edhe më shumë mësues se një vit më parë që në këto tre ditë do të kenë mundësi të flasin mbi sfidat e punës së përditshme të mësuesve të gjuhës shqipe, por edhe të shkëmbejnë eksperiencat të cilat në klasat e gjuhës shqipe, në shkollat e gjuhës shqipe tashmë janë praktika të mira për t'u zhvilluar më tej. Sigurisht, ne do të vijojmë t'ju mbështesim, ashtu sikurse ne kemi bërë me një program. Këtë

vit kemi nisur pilotimin e tij, ku tashmë janë 50 mësuesit të cilët mbështeten edhe financiarisht për mësimin e gjuhës shqipe për fëmijët në Greqi, të mundemi që ta zgjerojmë këtë program edhe në vende të tjera. Sigurisht që një tjetër mbështetje e madhe për mësuesit, por edhe për nxënësit janë tekstet e përbashkëta, të cilat ne tashmë po i shumëfishojmë vit pas viti. Ne kemi mundësinë sot që të kemi tekste të unifikuara për ciklet e mësimdhënies deri në klasën e nëntë. Kemi përfunduar gjithashtu edhe tekstin e përbashkët për ciklin e tretë, i cili fillon të shpërndahet nga viti 2026.

Ajo që besoj është e rëndësishme për të gjithë ne, është vullneti që kemi, vendosshmëria që kemi, që gjuhën tonë të bukur shqipe ne ta ruajmë dhe ta trashëgojmë. Kjo bëhet përmes jush. Ndaj fokusi ynë do të jetë te ju, te mësuesit e gjuhës shqipe në diasporë në mënyrë që jo vetëm ju të keni trajnime dhe edukimin në vazhdim për të plotësuar të gjitha standardet që mësuesit duhet të plotësojnë edhe për sa i përket kualifikimeve të vazhdueshme. Ndaj në programin e zhvillimit profesional 2026-2028, që Ministria e Arsimit po harton, një komponent i veçantë do të jetë edukimi në vazhdim për mësuesit e diasporës. Ne kemi një plan dhe një vizion të qartë se si bazat e kërkimit shkencor që kemi filluar tashmë t'i hedhim në universitete t'i kemi edhe më të forta, kur diaspora akademike kontribuon në mënyrë të vazhdueshme dhe me role të përcaktuara në strukturat tona të institucioneve të arsimit të lartë. Sot, më shumë se asnjëherë duhet të bëhemi bashkë për të shfrytëzuar maksimalisht këto mundësi përmes përbashkimit të stafëve tona akademike, të stafit tonë shkencor dhe gjithashtu edhe të diasporës akademike, të cilët janë të gatshëm për të na mbështetur, që së bashku ne të bëjmë hapa përpara.

ARBËRIE NAGAVCI

Ministre

Ministria e Arsimit, Shkencës
Teknologjisë dhe Inovacionit
Republika e Kosovës

E nderuar Ministre e Arsimit dhe Sportit në Shqipëri, znj. Ogerta Manastirliu,

I nderuar Ambasador i Kosovës në Tiranë, Shkëlqesia Juaj Skënder Durmishi, dhe Zv/Konsulle Sabrie Grainca,

E nderuar Zv/Kryetare e Bashkisë Shkodër, znj. Teuta Qyteza,

I nderuar Rektor i Universitetit “Luigj Gurakuqi”, Prof. Dr. Tonin Gjuraraj,

Të nderuar anëtarë të grupit punues të përbashkët organizativ të Seminarit Kosovë-Shqipëri,

Të dashura mësuese dhe mësues nga anembanë bota,

Sa herë që jam me kolegë e miq të arsimit është ndjenjë thellësisht e bukur. Por të jemi bashkë në Shkodër është ndjesi unike. Jemi mbledhur këtu sepse e duam gjuhën dhe kombin tonë – dhe asnjë vend i shqiptarisë nuk përfaqëson më denjësisht sesa ky qytet, i cili përjetësisht gjallon ëmbël në shpirtin e çdo shqiptari.

Çdo komb nis me gjuhë dhe vazhdon me kulturë e tradita.

Këto janë elementet tipike të një komuniteti, dhe faktorët që më së shumti ndikojnë tek ndjenja e identitetit. Ruajtja e identitetit kombëtar ka rëndësi të veçantë sidomos sot në epokën e zhvillimeve marramendëse teknologjike. Integrimi dhe diversiteti janë vërtet tiparet e shekullit XXI, por bazamentin e kanë tek ndjenja e vetvetes, tek identiteti dhe gjuha.

Rreth një shekull më parë, gjuhëtarët amerikanë Sapir dhe Uorf shtronin tezën që gjuha që flasim i jep formë mënyrës si mendojmë. Ne shqiptarëve na është dashur të mendojmë e të luftojmë për mbijetesë gjatë tërë ekzistencës sonë. Dhe natyrisht, në shekuj gjuhën e kemi pasur armën më të fuqishme kundër asimilimit. Është shqipja ajo që na ka mundësuar qëndresën, rezistencën, dhe përfundimisht lirinë që kemi sot.

Të dashura mësuese e mësues,

Çdo vit në këtë Seminar shprehim publikisht vlerësimin dhe respektin për misionin tuaj fisnik të arsimit shqip në botë. Mësimi i gjuhës shqipe në diasporë lidhet direkt me të vegjlit tanë që po rriten larg trojeve shqipfolëse, ndaj vlера e saj është jashtëzakonisht e madhe.

Një ndër vlerat e spikatura të këtij Seminari është fakti që ai është rezultat i punës së përbashkët mes Kosovës dhe Shqipërisë, dhe që bashkon mësues të gjuhës shqipe nga shtete të ndryshme të botës. Sot, fëmijët shqiptarë anembanë botës flasin shqip, këndojnë shqip, dhe urojnë shqip edhe falë jush.

Në 18 vitet e jetës së Seminarit, ju keni shkëmbyer përvojat e sfidat, arritjet e pengesat, dhe ne si Qeveri e Kosovës kemi qenë përherë krah jush. Edhe sot jemi bashkë për të dëgjuar rreth punës suaj, për të parë se si mund të bëjmë më shumë për të promovuar gjuhën dhe kulturën tonë shqiptare në diasporë.

Gjatë mandatit tonë, Ministria e Arsimit e Kosovës ka intensifikuar mbështetjen për komunitetet shqiptare në botë në shumë forma, duke përfshirë:

- Hartimin e teksteve për Nivelet I, II dhe III për Diasporën, së bashku me Ministrinë e Arsimit të Shqipërisë;
- Rritjen e mbështetjes për Seminarin e Gjuhës, Letërsisë dhe Kulturës Shqipe që organizohet çdo verë nga Universiteti i Prishtinës;
- Mbështetjen e ekskursioneve nga nxënësit e Diasporës në trevat shqiptare;
- Fuqizimin e diasporës akademike me anë të platformave dixhitale që lidhin studentët, profesorët dhe hulumtuesit tanë kudo që ndodhen;
- E shumë të tjera...

Sot shoh që temat e këtij edicioni të Seminarit janë aktuale e konkrete, dhe prekin direkt mësimin e gjuhës shqipe në kushtet e shekullit të 21-të. Që nga sesionet lidhur me inovacionin në mësimdhënie dhe platformat dixhitale interaktive, e deri tek arkeologjia dixhitale dhe Fjalori i Madh i Gjuhës Shqipe online – të gjitha këto tregojnë se jemi në rrugë të duhur dhe në hap me kohën.

Për fund, i kthehem sërish Shkodrës që sot na pret krahëhapur. Kjo epiqendër e shqiptarisë është simbol i shumëçkaje, që nga ruajtja dhe lëvrimi i gegnishtes letrare, e deri tek kultivimi me shije i artit identitar dhe atij modern. Ndaj jam e bindur se energjia e këtij vendi do të mundësojë një ecuri të bukur të Seminarit.

Ju uroj të gjithëve bashkëpunim të mbarë, miqësi të bukura, dhe një Seminar sa më të suksesshëm!

Faleminderit!

Album me foto nga dita e parë, datë 31 korrik 2025.

ENTELE TABAKU

Pedagoge

Universiteti i Uppsala-s në Suedi

Gjuha e origjinës si perspektivë kontrastive në mësimin e shqipes në diasporë

Struktura e kumtesës

- Gjuha shqipe në Universitetin e Uppsala-s (Suedi)
- Shqipja si gjuhë amtare dhe si gjuhë e origjinës /e trashëguar
- Gjuha e origjinës si perspektivë kontrastive; shembuj nga kursi “Perspektiva kontrastive në mësimin e shqipes”

Gjuha shqipe në Universitetin e Uppsala-s

- Shqipja si **gjuhë e huaj**: Kurset e shqipes për fillestarë (online)
- Shqipja si **gjuhë amtare**: Kurset e shqipes për mësues (online)

Dallimi midis gjuhë amtare, e origjinës, e huaj, e dytë

Faktorët kryesorë që përcaktojnë dallimin janë:

- **Mosha** (në cilën moshë e ke mësuar gjuhën);
- **Input-i gjuhësor** (ku e ke mësuar gjuhën).

Çfarë e karakterizon folësin e gjuhës amtare?

Folësi i gjuhës amtare konsiderohet **autoritet** në gjuhën e vet, për shkak të procesit të natyrshëm të përvetësimit:

- në **moshë të njomë**,
- të realizuar në **ndërveprim** personal me gjuhën dhe folësit amtare të gjuhës.

Folësi i gjuhës amtare nuk njeh domosdoshmërisht rregullat gramatikore të gjuhës, por ka:

- **intuitë** të mirë të rregullave,
- **përvojën** e vet me gjuhën.

(Love, Nigel; Ansaldo, Umberto 2010. “The native speaker and the mother tongue”. *Language Sciences*. 32 (6): 589–593.)

Input-i gjuhësor i shqipes si gjuhë amtare

- I pasur, i larmishëm dhe autentik
- Qasje në regjistra dhe varietete të ndryshme të shqipes

Përvetësimi i natyrshëm i shqipes në troje

Shembull mbiemri:

Nga mosha 20 muajsh e më vonë, fëmijët përdorin togfjalësja

me mbiemra për të treguar dhe për t'ia arritur asaj që dëshirojnë:
babi mil, fal e keqe.

(Rexhaj, Xh. *et al.* 2018. "Acquisition of Albanian as a first language from the perspective of natural order hypothesis". *Thesis*. Vol. 7. Iss. 2. Pristina: AAB College. (3-52).

Lënda "Gjuha shqipe" në kontekstin amtar

Për shembull: <https://www.youtube.com/watch?v=BYc7zJmG0aI>

Mësim i mbështetur në vetëkuptueshmërinë e renditjes së fjalëve në fjali, si një fenomen i natyrshëm për folësin amtar.

Shqipja si gjuhë e origjinës/ e trashëguar

Individë që janë rritur në familje ku flitet një gjuhë tjetër nga gjuha mbizotëruese e komunitetit, duke rezultuar në dygjuhësi: gjuha e familjes dhe gjuha e komunitetit.

Kjo dygjuhësi mund të jetë e ekuilibruar në fusha të ndryshme të jetës: në shtëpi shqip, në shkollë suedisht.

Mund të jetë e çekuilibruar, madje shumë e çekuilibruar, në favor të gjuhës mbizotëruese, me disa aftësi të ruajtura në gjuhën e origjinës.

Input-i gjuhësor i shqipes si gjuhë e origjinës

Gjuha e origjinës nuk mësohet si gjuha amtare.
Mungesa e autoritetit si folës amtar.

- Ndikimi nga gjuha mbizotëruese
- Gërryerja e gjuhës së familjes
- Realizim i pamjaftueshëm i gjuhës së familjes

Nga leksionet e kursit: “Ndikimi nga gjuha mbizotëruese, *transfer*”

Ndikimi i suedishtes jo vetëm tek gjuha e fëmijëve, por edhe tek *input*-i i prindërve, *p.sh.*:

- *Mbipërdorimi i përmrave vetorë në funksion kryefjalor dhe mbipërdorimi i trajtave të theksuara të përmrit në vend të trajtave të shkurtra;*
- *Zhdukja e dallimit aspektual midis së pakryerës dhe të kryerës së thjeshtë;*
- *Rendi i fjalëve në fjali: mbiemri, përmrat pronorë, numërorët rreshtorë;*
- *Etj.*

Nga leksionet e kursit: “Gërryerja e gjuhës në brezin e parë, *attrition*”

Gërryerja e gjuhës në brezin e parë: *input* gjuhësor i gërryer.

“as parent’s length of residence increases, they experience attrition” (Montrul, 2015: 239).

“There are even reports of attrition in adult speakers who acquire their language in a monolingual setting and employ it as a dominant or sole language for many years before it falls into disuse (e.g., Dussias, 2004; Tsimpli, Sorace, Heycock, & Filiaci, 2007).”

Nga leksionet e kursit: “Karakteristika të input-it gjuhësor të brezit të dytë”

Input-i i gërryer gjuhësor i brezit të parë +

Dygjuhësi e mangët (kur gjuha e dytë mësohet në “kurriz” të gjuhës së parë)

“Because the vast majority of heritage speakers grow up in a situation of **subtractive bilingualism**, their language abilities and the structure properties of their heritage language **show differences** when compared to the grammatical abilities of their parents and of age-matched peers in their home countries” Montrul (2015: 41)

Realizim i pamjaftueshëm i gjuhës së familjes si gjuhë amtare:
incomplete acquisition

Zhvillimi i gjuhës së familjes te fëmija kufizohet dhe frenohet kur fëmija hyn në kontakt me gjuhën e vendit; kjo e fundit bëhet shpejt gjuha e fortë strukturalisht dhe funksionalisht. Ky kufizim dhe frenim nuk mund të zhbëhet në moshë të mëvonshme, prandaj edhe zhvillimi i gjuhës nuk mbërrin nivelin e gjuhës amtare, sepse nuk kemi të njëjtën trajektore zhvillimi gjuhësor:

HL speakers often fail to register less perceptible distinctions in grammatical forms and are also unfamiliar with less frequent features of their home language or those language properties that require a complex mapping between form and interpretation. (Polinsky and Scontras, 2020)

Perspektiva “gjuhë amtare” e mësimimit të shqipes (perspektiva e brezit të parë)

Në diasporë perspektiva më e përhapur është ajo e shqipes si gjuhë amtare. Kjo perspektivë nënkupton:

- Mbështetje në vetëkuptueshmërinë dhe natyrshmërinë e fenomeneve gjuhësore. (Por a është i vetëkuptueshëm, p.sh., rendi i fjalëve të shqipes për fëmijën e rritur në diasporë?)

Ndryshe nga mësimi i gjuhës shqipe në troje karakterizohet nga:

- Fjalor luftarak: *mbrojtje* dhe *ruajtje* e shqipes, *përpyqje*, *humbje*, *mbijetesë*, *qëndresë* (*rezistencë*), *mosdorëzim* etj. Rezultati është gjithmonë minus, sepse nuk mbërrihet dot niveli amtar dhe si rrjedhim shtohet ndjesia e luftës me mullinj të erës.
- Fokus në faktorin patriotik të shqipes në diasporë.

Perspektiva “gjuhë e origjinës” në mësimin e gjuhës shqipe (perspektiva e brezit të dytë)

- Mbështetje në dygjuhësinë me gjuhën vendore si gjuhë mbizotëruese. Perspektiva kontrastive, dallime dhe të përbashkëta.
- Fjalor paqtor: *trashëgoj*, *pasuroj më tej një trashëgimi kulturore*, *marr diçka nga e kaluara, nga kultura apo nga jeta e brezave të mëparshëm*; *bëhem vijues i një veprimtarie të shquar, i një tradite* etj.
- Rezultati është gjithmonë **plus**, nuk ka humbës, vetëm fitues, rritet vetëbesimi dhe dëshira për t’u angazhuar:

p.sh., përkthyes të ardhshëm, ambasadorë të kulturës, lobues politikë. Lehtësohet barra përgjegjëse e prindërve.

- Faktori identitar dhe kulturor i gjuhës vs faktori patriotik.

Hulumtime të shumta në fushën e shqipes si gjuhë e origjinës

Në dekadën e fundit, 2015–2025, gjenden 18 artikuj në *“International Journal of Bilingual Education and Bilingualism”* që e trajtojnë shqipen si gjuhë e origjinës në diasporën shqiptare në Greqi, Itali dhe Zvicër.

Një studim tipik: *“Heritage language maintenance and education in the Greek sociolinguistic context: Albanian immigrant parents’ views”*.

Shembull nga kursi “Perspektiva kontrastive”

Mësimi i aspektit të foljes në gjuhën shqipe, si gjuhë e origjinës e fëmijëve, me suedishten si gjuhë zotëruese.

https://uppsala.instructure.com/courses/94295/pages/seminar-7-prill?module_item_id=1108535

Mjedisi digjital i kursit

<https://uppsala.instructure.com/courses/94295>

Referenca

Carreira, Maria. 2014 “Teaching Heritage Language Learners: A Study of Programme Profiles, Practices and Needs”. In

- Rethinking Heritage Language Education. Trifonas, Peter Pericles & Aravossitas, Themistoklis (eds). Cambridge University Press.
- Coppieters, R. (1987) Competence differences between native and near-native speakers. *Language*, 63 (3), 544-573.
- Dosi, I. & Papadopoulou, D. (2020) The role of educational setting in the development of verbal aspect and executive functions: evidence from Greek-German bilingual children. *International journal of bilingual education and bilingualism*. [Online] 23 (8), 964-980.
- Ganuza, N. and C. Hedman. 2019. 'The impact of mother tongue instruction on the development of biliteracy: Evidence from Somali-Swedish bilinguals,' *Applied Linguistics* 40/1: 108-31. <https://academic.oup.com/applij/article/40/1/108/3860485>.
- Genesee, F. & Nicoladis, E. (2007) "Bilingual First Language Acquisition," in *Blackwell Handbook of Language Development*. [Online]. Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd. pp. 324-342.
- Kisselev, O., Dubinina, I and Polinsky, M. 2020. "Form-Focused Instruction in the Heritage Language Classroom: Toward Research-Informed heritage Language Pedagogy" in *Frontiers in Education*, Volume 5, Article 53.
- Krompæk, E. 2017. 'Promoting multilingualism through heritage language courses: New perspectives on the transfer effect' in Berthele, R. and A. Lambelet. *Heritage and School Language Literacy Development in Migrant Children: interdependence or independence? Multilingual Matters*.
- O'Grady, William et al (2011). "Practical and Theoretical Issues in the Study of Heritage Language Acquisition". In *Heritage Language Journal*, 8(3).
- Polinsky, M. 2018. *Heritage Languages and Their Speakers*.

Cambridge: Cambridge University Press.

Polinsky M., Scontras G. (2020). Understanding heritage languages. *Bilingualism: Language and Cognition* 23, 4–20.

Rexhaj, Xh. (2018) Acquisition of Albanian as a first language from the perspective of natural order hypothesis. Thesis (Pristina, Kosovo). 7 (2), 3–52.

Sanz, C. & Torres, J. (2018) “The Prior Language Experience of Heritage Bilinguals,” in *The Handbook of Advanced Proficiency in Second Language Acquisition*. [Online]. Hoboken, NJ, USA: John Wiley & Sons, Inc. pp. 179–198.

Schmid, M. S. (2010) Languages at play: The relevance of L1 attrition to the study of bilingualism. *Bilingualism* (Cambridge, England). [Online] 13 (1), 1–7.

Schmid, M. S. & Köpke, B. (2017) The relevance of first language attrition to theories of bilingual development. *Linguistic approaches to bilingualism*. [Online] 7 (6), 637–667.

**ERMIRA
YMERAJ**

Pedagoge

Universiteti "Luigj Gurakuqi", Shqipëri

**AURELA
KONDURI**

Mësuese e gjuhës shqipe

Greqi

Gjuha shqipe në diasporë:

Dygjuhësia, ndërkulturalizmi dhe rolet e mësuesit në ruajtjen dhe zhvillimin e identitetit gjuhësor

Hyrje

Ruajtja e gjuhës shqipe në vendet ku jetojnë shqiptarët është sfida e radhës për identitetin kulturor dhe gjuhësor të tyre jashtë atdheut. Ndërkulturalizmi, si proces dialogu dhe bashkëjetese kulturore, sot ofrohet përmes një kornize teorike se si të ruajmë shqipen, duke integruar elemente të kulturës së vendit pritës pa humbur identitetin origjinal. Po a është e mjaftueshme kjo kornizë teorike për mësuesin e gjuhës shqipe në diasporë? Roli i mësuesit në diasporë shfaqet shumëdimensional, jo vetëm si edukator gjuhësor, por dhe ndërmjetësi kulturor e mentor i identitetit. Përmes metodave të larmishme didaktike

dhe përdorimit të teknologjisë bëhet i prekshëm dhe solid transmetimi ndërbreznor i gjuhës dhe kulturës amtare¹.

Ky studim synon të ndihmojë:

- Të kuptohen më konkretisht dinamikat e organizimit të mësimdhënies dhe angazhimit të aktorëve në ruajtjen e gjuhës amtare në diasporë;
- Të vëzhgohen modelet e ruajtjes së gjuhës në komunitetet migrante, përmes pyetësorëve të drejtuar prindërve, nxënësve dhe mësuesve;
- Të analizohen praktikat mësimore në shkollat shqipe në diasporë, duke përfshirë përdorimin e metodave interaktive, përmes pyetësorëve të drejtuar mësuesve.

Për realizimin e këtij studimi, u grumbulluan të dhëna të strukturuar, u realizuan analiza statistikore krahasuese, për të nxjerrë në pah të dhënat e mbledhura nga pyetësorët. Kjo na mundësoi një vështrim të plotë dhe të thelluar mbi dygjuhësinë, ndërkulturalizmin në diasporë, sfidat dhe motivimet që lidhen me përfshirjen në mësimin plotësues të gjuhës amtare.

Ndërkulturalizmi për mësuesit² është një qasje arsimore dhe shoqërore që promovon bashkëjetesën, dialogun, respektin dhe mësimin e ndërsjellë ndërmjet kulturave të ndryshme. Mësuesi luan rol kyç në krijimin e një klime të hapur, ku dallimet

¹ Qendra e Botimeve për Diasporën, Ministria e Arsimit dhe Sportit (2022), Botimi “Shqipja në Diasporë” – për kurrikulën, strategjitë dhe rolin e mësuesit në ruajtjen e gjuhës dhe identitetit në diasporë.

(chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://qbd.gov.al/wp-content/uploads/2023/03/REVISTA-SHQIPJA-NE-DIASPORE-2022.pdf)

²https://www.ascap.edu.al/wp-content/uploads/2019/11/

ND%C3%8BRHYRJET-P%C3%8BR-SJELLJET-POZITIVE-.pdf

kulturore shihen si pasuri dhe jo si pengesë. Kjo pikëpamje kërkon që mësuesi të përdorë metoda të ndryshme mësimore, të përshtatë materialet sipas nevojave të nxënësve dhe të inkurajojë pjesëmarrjen e të gjithëve, duke përfshirë edhe nxënësit me sfida të veçanta.

Ndërkulturalizëm për prindërit nënkupton që fëmija i tyre mëson të bashkëpunojë, të respektojë dhe të kuptojë fëmijët bartës të kulturave të ndryshme, të zhvillojë aftësi sociale, tolerancë, mirëkuptim dhe të jetë i përgatitur për të jetuar në një shoqëri të larmishme. Prindërit janë ata që e inkurajojnë fëmijën të jetë i hapur ndaj të ndryshmes.

*Ndërkulturalizmi për nxënësit*³ nënkupton që ata së bashku me shokët e tyre nga vende të ndryshme të mësojnë, të luajnë dhe të bashkëpunojnë së bashku, duke ndarë zakonet, gjuhët, lojërat dhe idetë e tyre. Kjo i ndihmon të ndihen të pranuar, të fitojnë shokë të rinj dhe të mësohen se të gjithë janë të rëndësishëm, pavarësisht nga dallimet.

Theksojmë se *ndërkulturalizmi* nuk është vetëm bashkëjetesë, por bashkëpunim aktiv, mësim i ndërsjellë dhe ndërtim i një komuniteti të hapur dhe gjithëpërfshirës⁴, ku çdo individ ndihet i vlerësuar dhe i pranuar për atë që është, ndaj me të drejtë pyesim:

- Si e vlerësojnë këtë koncept mësuesit, nxënësit dhe prindërit? Cilat janë strategjitë më efektive?
- Si përshtaten materialet didaktike ekzistuese me nevojat e reja që kërkojnë përmirësim?

³ https://www.unicef.org/northmacedonia/media/3561/file/MK_PracticumInclusiveEducation_Report_AL.pdf

⁴ https://pjp-eu.coe.int/en/web/inclusive-education/images/tool%20to%20upgrade%20teacher%20education%20practices_albanian.pdf

- Si mund ta ruajmë dhe ta zhvillojmë identitetin gjuhësor të nxënësit shqiptarë në diasporë përmes rolit të mësuesit?

Për këtë qëllim, u përpiluan dhe u administruan tre pyetësorë të veçantë, të strukturuar sipas grupeve të synuara: për mësuesit, nxënësit dhe prindërit. Pyetësorët u hartuan dhe u shpërndanë në mënyrë elektronike përmes platformës Google Forms gjatë periudhës maj – java e parë e korrikut. Ky format i përzgjedhur jo vetëm që mundësoi një shpërndarje të shpejtë dhe të gjerë, por gjithashtu lehtësoi mbledhjen dhe përpunimin sistematik të të dhënave.

Në total, pyetësorëve iu përgjigjën 67 mësues nga vende të ndryshme ku jeton dhe vepron diaspora shqiptare. Pjesëmarrja më e lartë u regjistrua në Greqi dhe Itali, vende të cilat përfaqësojnë dy nga komunitetet më të mëdha të emigracionit shqiptar në Evropë. Gjithashtu u përfshinë dhe vende të tjera si Gjermania, Zvicra, Kanadaja, Austria, Anglia dhe Suedia, duke siguruar një përfaqësim të larmishëm gjeografik dhe kulturor. Kjo larmi e vendndodhjeve gjeografike ndihmon në krijimin e një panorame më të plotë dhe gjithëpërfshirëse të sfidave, nevojave dhe përvojave të mësimdhënies së gjuhës shqipe në diasporë.

Analiza e përgjigjeve të pyetësorëve është thelbësore për të kuptuar më konkretisht dinamikën e organizimit të mësimdhënies në kontekste të ndryshme kulturore dhe shoqërore. Ajo mundëson identifikimin e problematikave të përbashkëta dhe të veçanta që lidhen me ruajtjen e gjuhës dhe identitetit kombëtar, përkushtimin e mësuesve, sfidat që hasin nxënësit dhe perceptimet e prindërve. Për më tepër, rezultatet e analizës kontribuojnë në hartimin e politikave dhe strategjive të përshtatshme për të

mbështetur mësuesit dhe komunitetet shqiptare në diasporë, duke promovuar mësimdhënien ndërkulturore dhe ruajtjen e gjuhës amtare përmes mësuesve.

Në Itali, mësuesit e shohin angazhimin e tyre si një *mission personal*, duke synuar të ruajnë gjuhën dhe të forcojnë lidhjet komunitare. *Në Greqi*, motivimi i tyre lidhet ngushtë me *atdheadashurinë* dhe përvojën e akumuluar ndër vite, ndërsa *në Kanada*, roli i mësuesit përjetohet si një *urë lidhëse mes dy identiteteve* që fëmijët shqiptarë jetojnë çdo ditë. *Në Zvicër*, motivimi mbështetet në *profesionalizëm* dhe *dëshirën* për të edukuar breza të rinj, duke e parë mësimdhënien si një investim afatgjatë për komunitetin.

Megjithatë, përtej këtij motivimi, mësuesi përballet me sfida të shumta që shpesh janë të përbashkëta për të gjitha vendet, por marrin forma të ndryshme sipas kontekstit lokal.

Nevojat e mësuesve të diasporës janë të qarta dhe të përafërta: *trajnime mbi metodat e mësimdhënies dhe materiale didaktike shtesë* për të gjitha vendet, *sensibilizim të prindërve* dhe *mbështetje* për ambiente në *Greqi*, bashkëpunim me shkollat lokale dhe institucionet shqiptare në Kanada, qëndrueshmëri financiare dhe mbështetje nga komuniteti në *Zvicër*. Përfshirja institucionale është ende shumë e kufizuar, duke i lënë mësuesit të veprojnë në mënyrë të pavarur dhe shpesh të izoluar. Këta faktorë shpjegojnë pse motivimi i tyre mbetet kryesisht i bazuar në ndjenja përkatësie, përgjegjësie morale dhe dashurie për gjuhën, më shumë sesa në interesa ekonomike apo institucionale. Ruajtja e gjuhës shqipe në diasporë kërkon një strategji shumëplanëshe dhe të integruar, që përfshin *trajnime profesionale* të vazhdueshme, mbështetje teknologjike dhe materiale, *bashkëpunim institucional dhe vlerësim*

ligjor të mësuesve. Pa këto masa, shumë shkolla dhe iniciativa rrezikojnë të humbasin qëndrueshmërinë dhe efektivitetin e tyre në ruajtjen e identitetit gjuhësor dhe kulturor të komuniteteve shqiptare jashtë vendit.

Mësimdhënia e gjuhës shqipe në diasporë është një proces i ndërlikuar, i ndikuar nga *mosha e nxënësve, përgatitja profesionale e mësuesve dhe kushtet konkrete të mësimdhënies.* Përzgjedhja dhe efektiviteti i metodave ndryshon sipas vendit, duke reflektuar realitetin kulturor dhe sfidat specifike të çdo komuniteti.

Zgjedhja e metodave është shpesh e kushtëzuar nga mosha e nxënësve, përgatitja e mësuesve dhe kushtet konkrete të mësimdhënies. Sipas të dhënave të tabelës, mësuesit tregojnë kreativitet në përdorimin e metodave të ndryshme, për ta bërë mësimin më tërheqës. *Në Greqi,* mësuesit përdorin kryesisht *dialogun* (80%) dhe lojërat (70%) si mjete për të kapërcyer barrierat e një mjedisi të huaj gjuhësor. Këto metoda nxisin të folurit e lirë dhe angazhimin emocional të nxënësve, duke i ndihmuar ata të fitojnë siguri në përdorimin e shqipes. Puna në grupe (50%) dhe pyetje-përgjigje (45%) shërbejnë për të forcuar bashkëpunimin dhe për të ndërtuar besimin në komunikim. Në Itali, përqasja është më e larmishme. *Lojërat* (65%) dhe *këngët apo përrallat* (55%) krijojnë një *lidhje të fortë emocionale* me gjuhën, duke e bërë mësimin të këndshëm dhe të natyrshëm. Përdorimi i teknologjisë (50%) dhe metodat klasike (40%) tregojnë përpjekjen për të kombinuar traditën me risitë, duke ruajtur identitetin kulturor dhe duke shfrytëzuar mundësitë që ofron teknologjia bashkëkohore. *Në Kanada,* vërehet një orientim i qartë drejt metodave bashkëkohore. *Projektet* (75%) dhe përdorimi i teknologjisë (70%) janë në qendër të procesit mësimor, duke zhvilluar njëkohësisht kompetencat gjuhësore

dhe kulturore të nxënësve. Kjo mënyrë reflekton nevojën për të përfshirë fëmijët në aktivitete që i lidhin me identitetin e tyre, por edhe i përgatisin për sfidat e një mjedisi shumëkulturor. Në *Zvicër*, metodat tradicionale dhe ato bashkëkohore përdoren në mënyrë të balancuar. Lojërat (70%) dhe projektet (60%) janë të preferuara për t'i angazhuar nxënësit në mënyrë të natyrshme. Metodot bashkëpunuese (50%) dhe përdorimi i teknologjisë (40%) krijojnë një ambient të motivuar dhe bashkëpunues. Bashkëbisedimi (60%) dhe *role-play* (lojë në role) (50%) theksojnë zhvillimin e shkathtësive komunikuese dhe përdorimin e lojës si mjet mësimor.

Mësimi ndodh në kushte joformale dhe jo gjithmonë të strukturuar. Shqipja është shpesh gjuhë e dytë ose e tretë për shumicën e nxënësve. Fëmijët janë të ekspozuar ndaj një mjedisi ku dominuese është gjuha e vendit pritës. Për këtë arsye, mësuesit përdorin teknika që: ndërtojnë lidhje emocionale me gjuhën, aktivizojnë aspektin social dhe kulturor, e bëjnë gjuhën shqipe të dobishme dhe të prekshme në jetën e përditshme.

Mësimdhënia e gjuhës shqipe në diasporë nuk është thjesht një veprimtari arsimore formale. Në shumicën e rasteve, ajo është një angazhim personal dhe kolektiv që lidhet ngushtë me ruajtjen e gjuhës, kulturës dhe identitetit kombëtar. Mësuesit, shpesh vullnetarë ose me status të pasigurt profesional, janë shtylla kryesore e qëndrueshmërisë së gjuhës shqipe jashtë kufijve.

Analiza e sfidave dhe nevojave të mësuesve të diasporës në mësimdhënien e gjuhës shqipe tregon se domosdoshmëria kryesore është *zhvillimi i trajnimeve* dhe *seminareve profesionale* të vazhdueshme. Rreth 38% e mësuesve kërkojnë mbështetje në fusha si mësimdhënia ndërkulturore, përdorimi i teknologjisë

dhe qasja ndaj shqipes si gjuhë e dytë⁵ apo e huaj, pasi ndihen të papërgatitur për sfidat që sjell puna me nxënës dygjuhësh apo shumëgjuhësh. *Kjo nënvizon nevojën për një kurrikul trajnuese të standardizuar dhe të akredituar, që Ministria e Arsimit duhet ta ofrojë periodikisht, duke përfshirë edhe mësuesit e diasporës.*

Në Itali, mësuesit përballen me *mungesë ambientesh* të përshtatshme, *lodhje të nxënësve* dhe *orare të mbingarkuara*, çka ndikon negativisht në vazhdimësinë e mësimit. *Në Greqi*, sfida kryesore mbetet *mungesa e infrastrukturës, ndërgjegjësimi i prindërit* dhe *niveli i ulët i njohjes së shqipes nga fëmijët*, duke ia lënë të gjithë barrën mësuesit. *Në Kanada*, përzierja kulturore brenda klasës dhe *diferencat e mëdha* në njohjen e shqipes *krijojnë vështirësi* në përshtatjen e metodave të mësimit, ndërsa *në Zvicër*, mësuesit përballen me *mbingarkesë* dhe *mungesë mbështetjeje financiare*, duke u detyruar të organizojnë gjithçka vetë. Sigurimi i hapësirave të përshtatshme për mësim mbetet një problem i rëndësishëm (19%), ku mësuesit shpesh punojnë *në ambiente* jo të përshtatshme ose vetëm on-line, pa mjetet e duhura. Marrëveshjet me autoritetet lokale për hapësira publike dhe zhvillimi i platformave zyrtare on-line janë hapa kyç për përmirësimin e cilësisë së mësimit. Vlerësimi dhe njohja institucionale e punës së mësuesve të diasporës (19%), të cilët shpesh ndihen të pavlerësuar dhe të padukshëm në politikëbërjen arsimore. Vlerësojmë se kualifikimi dhe integrimi i tyre në sistemin arsimor shqiptar, duke i dhënë status ligjor dhe profesional kontributit të tyre është detyrë e parë e institucioneve tona arsimore.

Në aspektin didaktik, zhvillimi profesional i mësuesit për mësimitdhënien e gjuhës shqipe si gjuhë e dytë (38%) është

⁵ Cummins, J: Language, power and pedagogy. Bilingual children in the crossfire, Clevedon, England: Multilingual Matters, 2000.

shqetësim i madh. Krijimi i manualeve me mjete vizuale dhe audio është një nevojë e domosdoshme për ta bërë mësimin e gjuhës më tërheqës dhe të kuptueshëm për të arritur një përdorim praktik të gjuhës shqipe nga nxënësit. Fëmijët e diasporës kanë nevojë për lidhje emocionale dhe kulturore me atdheun, që mund të forcohen përmes shkëmbimeve me shkolla në Shqipëri, kampeve verore dhe projekteve të binjakëzimit.

Analiza e pritshmërive të mësuesve në diasporë për mësimdhënien e gjuhës shqipe nxjerr në pah se 82% e mësuesve mbështeten te *komunikimi*, 60% e shohin *zgjerimin e pasurisë leksikore* si mjet thelbësor për zhvillimin e mendimit të thelluar dhe shprehjen e nuancave të ndjenjave dhe ideve. Në kontekste ku fjalori shqip është i kufizuar, sidomos jashtë mjediseve familjare, fuqizimi i fjalorit i ndihmon nxënësit të komunikojnë më mirë dhe të ndërtojnë aftësi kritike. Ndërsa 72% prej tyre nënvizojnë *rëndësinë e përdorimit të gjuhës standarde*, e cila shërben si urë për të kapërcyer dallimet dialektore dhe për të harmonizuar përdorimin e shqipes në diasporë me normat zyrtare të Shqipërisë. Një aspekt tjetër i rëndësishëm është *njohja e historisë, kulturës dhe traditave shqiptare* (53%), që përbën një shtyllë të fuqishme për forcimin e ndjenjës së përkatësisë dhe ruajtjen e identitetit kombëtar në një ambient shumëkulturator. Në diasporë, ruajtja e këtyre elementeve kulturore është po aq e rëndësishme sa edhe mësimi i gjuhës, për të parandaluar asimilimin e plotë. Përtej gjuhës, mësuesit theksojnë *nevojën për përdorimin aktiv të shqipes* në jetën e përditshme (38%), duke e parë gjuhën jo vetëm si një mjet shkollor, por si një gjuhë jetësore që duhet të kultivohet në familje dhe komunitet për të qenë efektive dhe e qëndrueshme.

Nga ana strukturore, 35% e mësuesve vlerësojnë rëndësinë e *përvetësimit të njohurive bazë gjuhësore, përfshirë gramatikën dhe*

drejtshkrimin, duke synuar kështu zhvillimin e një kompetence të plotë gjuhësore. Ndërkohë, *rritja e vetëbesimit në përdorimin e shqipes* (30%) shihet si një faktor kyç për kapërcimin e frikës nga gabimet dhe ndjenjës së inferioritetit gjuhësor, ku vlerësimi i përpjekjeve mbi saktësinë është thelbësor për krijimin e një atmosfere pozitive dhe mbështetëse. Përgatitja për *nivelet e kualifikimit* (19%) ndikon drejtpërdrejt në motivimin dhe qëndrueshmërinë e nxënësve, duke e lidhur mësimin e shqipes me perspektiva të ardhshme profesionale. Ndërtimi i ndjenjës së *përkatësisë kombëtare* (25%) përmes gjuhës dhe kulturës përbën një dimension thelbësor të mësimdhënies në diasporë, duke shërbyer si një formë rezistence ndaj asimilimit në epokën e globalizimit.

Të dhënat e analizës mbi *përfshirjen e prindërve në mësimdhënien e shqipes* në diasporë tregojnë një situatë të ndarë dhe të pasur me nuanca, ku nivelet e angazhimit ndikojnë drejtpërdrejt në suksesin e ruajtjes së gjuhës amtare tek fëmijët. Vetëm 20% e *prindërve* janë të përfshirë në mënyrë aktive dhe të qëndrueshme në procesin edukativ, duke përdorur shqipen në familje, duke ndihmuar me detyrat dhe duke marrë pjesë në aktivitete kulturore. Ky grup përbën një bazë të fortë dhe model për të nxitur përfshirjen e mëtejshme të komunitetit prindëror, pasi i percepton vlerat e gjuhës si pjesë të identitetit dhe trashëgimisë kulturore.

25% kanë një angazhim të mjaftueshëm, prindërit mbështesin frekuentimin e shkollës dhe përdorin shqipen në mënyrë të pjesshme, duke treguar mundësi për rritje nëpërmjet forcimit të komunikimit me mësuesit dhe përfshirjes në jetën komunitare. Më shqetësuese është shifra prej 30%, ku *përfshirja prindërore është e kufizuar* dhe e rastësishme, e ndikuar nga faktorë të

ndryshëm si niveli kulturor, origjina etnike dhe mungesa e vetëdijes për rëndësinë e gjuhës amtare. Kjo situatë rrezikon asimilimin gjuhësor dhe kulturor të fëmijëve dhe kërkon ndërhyrje ndërgjegjësuere për të rritur rolin e prindërve në proces. Ndërsa 25% e prindërve janë pothuajse *të paangazhuar*, duke mos përdorur shqipen në familje dhe duke e konsideruar shkollën shqipe si një barrë të panevojshme. Kjo kategori kërkon një qasje të veçantë, që përfshin sensibilizim kulturor, ndërhyrje komunitare dhe punë individuale për të ndryshuar qëndrimet dhe për të forcuar vetidentifikimin me kulturën shqiptare. Theksojmë se marrëdhënia me prindërit është një faktor kyç në ruajtjen e gjuhës shqipe në diasporë.

Në thelb, ruajtja e gjuhës shqipe në diasporë është një proces i përbashkët ku mësuesit, prindërit dhe komuniteti duhet të jenë bashkudhëtarë të angazhuar.

Në raport me dygjuhësinë, rezulton se shumica e mësuesve e konsiderojnë dygjuhësinë si një pasuri të rëndësishme për zhvillimin e përgjithshëm të nxënësve. Megjithatë, vlerësimet mbeten të përgjithshme dhe mungon një analizë e thelluar mbi ndikimin specifik të dygjuhësisë në zhvillimin social, konjitiv dhe formimin e identitetit kulturor dhe gjuhësor. Kjo tregon nevojën për trajnime të specializuara për strategji praktike për ruajtjen dhe forcimin e shqipes në kontekste dygjuhëshe, si dhe për menaxhimin e sfidave të zakonshme, si ngatërrimi i gjuhëve apo heqja dorë nga shqipja, veçanërisht e rëndësishme për nxënësit e diasporës që përballen me presionin e asimilimit gjuhësor dhe kulturor.

Shumë mësues përmendin konceptet e dygjuhësisë dhe ndërkulturalizmit në mënyrë të përgjithshme, *pa i lidhur me*

qëllime të qarta didaktike. Kjo tregon mungesë të vetëdijësimit profesional për rolin kyç që kanë në ndërtimin e identitetit kulturor dhe gjuhësor të nxënësve, si dhe në zhvillimin e kompetencave sociale dhe komunikative.

Tre qëndrime shfaqin mësuesit për dygjuhësinë:

1. *Dygjuhësia si sfidë (40-45%).* Ky grup mësuesish evidenton *shqetësime reale lidhur me zëvendësimin e shqipes nga gjuha e vendit pritës*, mungesën e ekspozimit ndaj shqipes jashtë familjes dhe pasivitetin e prindërve. Kjo lidhet ngushtë me fenomenin e asimilimit kulturor dhe uljen e interesit për gjuhën e origjinës. Përballimi i këtyre sfidave kërkon një qasje integruese që përfshin komunitetin, shkollën dhe mediat për të krijuar mjedise të pasura gjuhësore dhe aktivitete kulturore që forcojnë lidhjen me identitetin.
2. *Dygjuhësi sipasuri (35-40%).* Një përqindje e konsiderueshme e mësuesve e shohin dygjuhësinë si një mundësi për zhvillim konjitiv dhe formim identitar, në përputhje me literaturën ndërkombëtare që thekson përfitimet e fleksibilitetit mendor dhe integritetit social. Për të fuqizuar këtë qasje, rekomandohen trajnime të vazhdueshme për mësuesit, përfshirja aktive e prindërve dhe krijimi i programeve të shkëmbimit kulturor.
3. *Roli kyç i familjes (15-20%).* Ruajtja e shqipes fillon dhe përfundon në familje. Mësuesit theksojnë rëndësinë e ndërgjegjësimit dhe angazhimit të prindërve për të mbështetur gjuhën dhe kulturën. Kjo nënvizon nevojën për edukim të prindërve, aktivitete familjare të përbashkëta dhe bashkëpunim të ngushtë shkollë-prindër-komunitet.

Dygyjuhësia qëndrime

Fusha	Gjetje nga pyetësi	Rekomandime
Dygyjuhësia	Shumica e mësuesve e vlerësojnë si pasuri dhe ndihmë për zhvillimin e nxënësve, por përgjigjet shpesh janë të përgjithshme dhe nuk thellohen në ndikimin social, konjitiv apo në sfidat e dygyjuhësisë 1.	- Trajnime të dedikuara mbi përfitimet dhe sfidat e dygyjuhësisë (p.sh. ndikimi në zhvillimin konjitiv, identitetin, motivimin, strategjitë për ruajtje të shqipes). - Udhëzues praktik me shembuj konkretë për menaxhimin e situatave dygyjuhëshe në klasë.
Ndërkulturalizmi	Mësuesit përdorin elemente ndërkulturore (krahase traditash, receta, lojëra), por shpesh nuk e kanë të qartë dimensionin pedagogjik të ndërkulturalizmit si proces që nxit integrimin, respektin dhe zhvillimin e identitetit të shumëfishtë 1.	- Trajnime mbi metodologjitë ndërkulturore, me fokus në zhvillimin e kompetencave ndërkulturore të nxënësit. - Shkëmbim përvojash me mësues nga vende të tjera të diasporës. - Krijimi i moduleve model për tema ndërkulturore që mund të përdoren në çdo klasë.
Vetëdijësi i profesional	Disa mësues i përmendin konceptet në mënyrë të përgjithshme (“bën diferencën”, “ndihmon”), pa i lidhur me objektiva të matshëm arsimorë apo me zhvillimin personal të nxënësit 1.	- Udhëzues për planifikimin e orëve me objektiva të qartë ndërkulturore dhe dygyjuhëshe.

Ndërkulturalizmi trajtohet nga mësuesit kryesisht si një shkëmbim kulturash dhe zakonesh, pa një qasje të strukturuar pedagogjike.⁶ Në fakt, ndërkulturalizmi duhet të kuptohet si një proces shumëpërfshirës dhe i ndërlikuar që promovon integrimin social, respektin për dallimet dhe zhvillimin e identiteteve të shumëfishta. Për këtë arsye, mësuesit kanë nevojë për trajnime mbi metodologjitë ndërkulturore që i ndihmojnë të planifikojnë orë me objektiva të matshëm dhe të përdorin reflektimin si mjet për të nxitur vetëdijësimin dhe empatinë ndërkulturore.

⁶ Η αφανής διγλωσσία στο ελληνικό σχολείο: Tsokalidou, R., 2005.

Strategjitë ndërkulturore mund të kategorizohen në tre grupe kryesore: *Strategji të mirëfillta ndërkulturore*: 1, 2, 4, 5, 7, 8, 10, 13, të cilat fokusohen në ndërtimin e urave kulturore, dialogun dhe mirëkuptimin mes kulturave përmes përvojave konkrete; *Strategji të ndërmjetme gjuhësore/didaktike* 3, 6, 9, 12, 14, të orientuara kryesisht në aspektin gjuhësor dhe metodologjik, me potencial për t'i shërbyer qëllimeve ndërkulturore; dhe *Strategji 11, që përqendrohet në identitetin kombëtar*, me rrezikun e mbylljes kulturore nëse nuk shoqërohet me respekt për kulturat e tjera.

Nevoja e këtyre strategjive bazohet në faktin se ato i ndihmojnë nxënësit të ndërtojnë ura lidhjeje emocionale dhe njohëse mes kulturës së origjinës dhe asaj pritëse, duke i mbështetur në mënyrë të qëndrueshme në zhvillimin e një identiteti të dyfishtë kulturor dhe gjuhësor. Përvojat e drejtpërdrejta, dialogu i hapur dhe aktivitetet kreative i ndërgjegjësojnë nxënësit për vlerat universale të diversitetit dhe i përgatisin ata për jetën në shoqëri shumëkulturore. Strategjitë ndërkulturore nuk janë vetëm metoda mësimdhënieje, por *mjete integruese* për ndërtimin e identitetit, promovimin e mirëkuptimit dhe bashkëjetesës kulturore.

Ky studim synoi të evidentojë edhe nivelin dhe ndikimin e bashkëpunimeve të mësuesve të gjuhës shqipe në diasporë me institucione të ndryshme, duke identifikuar nevojat konkrete për forcimin e këtyre bashkëpunimeve në funksion të përmirësimit të procesit mësimor, mbështetjes materiale dhe ruajtjes së identitetit kulturor të fëmijëve shqiptarë jashtë vendit.

Në Greqi, komunitetet shqiptare janë relativisht të mëdha dhe aktive, por mësimdhënia e gjuhës shqipe shpesh mbështetet në iniciativat joformale, që varen nga vullneti dhe kapaciteti i paktë i mësuesve. Trajnimet janë të nevojshme për t'i pajisur

mësuesit me aftësi dhe metoda moderne që rrisin cilësinë e mësimi. Mungesa e ambienteve të përshtatshme (lokale, pajisje) pengon mësimin e rregullt dhe të qëndrueshëm. Futja institucionale nënkupton njohjen ligjore të mësimi të shqipes nga autoritetet vendëse ose diplomatike, që është themeli për mbështetje afatgjatë dhe integrim në sistemin arsimor lokal, duke i dhënë më shumë peshë dhe siguri procesit mësimor.

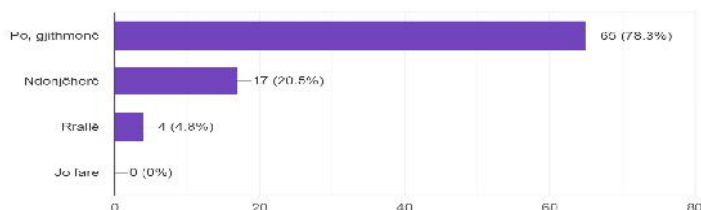
Në Itali, komuniteti shqiptar është një nga më të mëdhenjtë në Evropë dhe mësimdhënia ka përparuar, por shpesh mungojnë materiale shtesë që pasqyrojnë nevojat e nxënësve shqiptarë në Itali. Tekstet e përshtatura janë të rëndësishme për të mbajtur interesin dhe për t'u përshtatur me realitetin kulturor dhe gjuhësor të diasporës. Konsolidimi institucional synon krijimin e rrjeteve dhe mekanizmave ligjorë dhe organizativë që mbështesin mësimin, duke e bërë atë më të qëndrueshëm dhe të integruar në sistem. Trajnimet e mësuesve ndihmojnë në përdorimin efektiv të këtyre mjeteve, sidomos në një kohë kur metodat tradicionale duhet të plotësohen me risitë pedagogjike. Në Zvicër dhe në Gjermani, komunitetet janë më të shpërndara dhe mësimdhënia shpesh realizohet në shkolla të ndryshme apo klube kulturore. Bashkëpunimi ndërmjet mësuesve krijon mundësi për shkëmbim përvojash, materiale dhe mbështetje reciproke, duke rritur cilësinë dhe njëlojshmërinë e procesit mësimor. Përfshirja aktive e prindërve është e domosdoshme që nxënësit të motivohen të përdorin dhe të mësojnë shqipen edhe jashtë orarit të mësimi. Kur familjet e kuptojnë rëndësinë e ruajtjes së gjuhës amtare, nxënësit kanë më shumë mundësi për sukses.

Mbështetja financiare, ndihmon për organizimin e aktiviteteve, më materiale dhe ambientet ku zhvillohet mësimi, sidomos kur ai nuk mbështetet plotësisht nga institucionet

lokale. Kanadaja është një vend shumë i madh dhe komunitetet shqiptare janë të shpërndara në qytete të ndryshme. Mësimdhënia tradicionale me prezencë fizike është e vështirë dhe teknologjia (mësimi on-line, platformat digjitale) bëhet mënyra më efikase për t'i mbuluar këto nevoja. Mësuesit kërkojnë trajnime, sepse duan të jenë të përgatitur për përdorimin e teknologjisë dhe për metodat e reja që e bëjnë mësimin on-line efektiv dhe tërheqës. Për shkak të distancave dhe shpërndarjes, ambientet fizike janë më pak të përdorshme si pikënisje për mësim. Në Angli dhe në Suedi, komunitetet shqiptare janë më të vogla dhe më të shpërndara, ndaj mësimi i shqipes kërkon organizim më të mirë dhe mbështetje financiare për të mbuluar shpenzimet e pakta dhe për të siguruar cilësi. Për shkak të integritimit më të thellë në shoqëritë vendëse dhe mungesës së njohjes së rëndësisë të ruajtjes së gjuhës nga komuniteti lokal, duhet punuar shumë me komunitetin për të ngritur vetëdijen dhe për të krijuar kushte të favorshme për mësimin dhe përdorimin e shqipes në jetën e përditshme.

4. A flitet gjuha shqipe në shtëpinë tënde?

83 responses

Studimi mbi sfidat dhe qëndrimet e nxënësve shqiptarë në diasporë në procesin e të mësuarit të gjuhës shqipe evidenton një pasqyrë të qartë dhe të thelluar të realitetit gjuhësor dhe kulturor të tyre. Të dhënat tregojnë se, pavarësisht dëshirës së fortë për ruajtjen e gjuhës amtare dhe identitetit kulturor,

nxënësit përballen me vështirësi të ndryshme që lidhen kryesisht me përdorimin e kufizuar të shqipes jashtë mjedisit familjar. Nxënësit janë kryesisht vajza (60.2%) dhe djem (41%) në moshën 8-18 vjeç, me një përqendrim të madh në *Greqi* (70%) dhe *Itali* (25%). Shqipja ruhet kryesisht si gjuhë familjare, ku 85% e nxënësve e flasin gjithmonë në shtëpi, duke mbajtur gjallë lidhjen me identitetin dhe kulturën. Megjithatë, përdorimi jashtë familjes bie ndjeshëm (vetëm 45% e përdorin shpesh), veçanërisht në Greqi, ku mungesa e komuniteteve të forta dhe paragjykimet sociale kufizojnë përdorimin e gjuhës në ambientet shoqërore. Kjo situatë çon në izolim gjuhësor dhe pasiguri, duke penguar zhvillimin e kompetencave komunikuese në shqip. Shtëpia është mjedisi më i sigurt dhe i preferuar për përdorimin e shqipes (100%), ndërsa shkolla dhe ambientet sociale ofrojnë pak hapësira për përdorim natyral të gjuhës (vetëm 20% ndihen rehat në shkollë). Kjo mungesë hapësirash sociale për përdorim të gjuhës jashtë familjes kontribuon në pasiguri dhe frikë nga gabimet (15%). Frika nga gabimet (50%) dhe fjalori i kufizuar (35%) janë pengesat më të mëdha, sidomos në Greqi ku përdorimi i shqipes jashtë familjes është më i kufizuar. Mungesa e materialeve të përshtatshme (15%) dhe izolimi social (10%) i përforcojnë këto sfida.

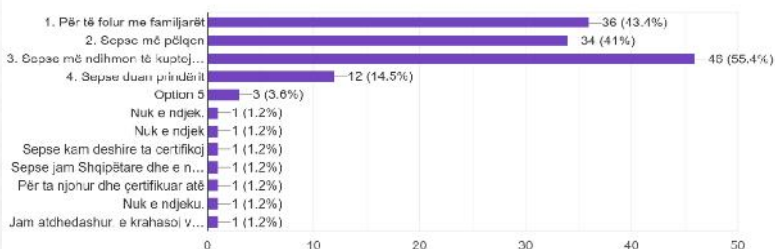
Nxënësit kërkojnë kurse më tërheqëse (60%), aktivitete kulturore dhe ekskursione (50%), si dhe përdorimin e filmave dhe lojërave në shqip (45%). Preferenca për histori, këngë dhe tregime tregon nevojën për integrimin e elementeve kulturore dhe emocionale në mësimdhënie, duke e bërë procesin më praktik dhe të lidhur me identitetin. Për 95% të nxënësve, ruajtja e shqipes është thelbësore për identitetin dhe trashëgiminë kulturore. Ndërsa 90% e shohin dygjuhësinë si avantazh, duke e konsideruar atë një mundësi për ndërveprim kulturor dhe

zhvillim personal. Kjo perspektivë pozitive nxit ndërtimin e vetëbesimit dhe promovon ndërkulturalizmin. Përballë sfidave të fjalorit të kufizuar dhe frikës nga gabimet, është e domosdoshme të krijohen mjedise mbështetëse dhe materiale tërheqëse që nxisin përdorimin aktiv dhe vetëbesimin gjuhësor.

Rreth 51% e *nxënësve shprehin krenari* dhe vetëbesim në përdorimin e shqipes, një tregues kyç i efektivitetit të mjediseve familjare, komunitare dhe shkollore që nxisin ndjenjën e përkatësisë dhe identitetit gjuhësor. Nga ana tjetër, 28% e nxënësve përjetojnë pasiguri, kryesisht për shkak të frikës nga gabimet gjuhësore, e cila shpesh buron nga mungesa e praktikës së vazhdueshme dhe ekspozimit ndaj shqipes standarde. Kjo sfidë kërkon ndërhyrje pedagogjike dhe ambiente mbështetëse për praktikë të lirë dhe pa gjykim. Një numër më i vogël nxënësish përballen me sfida të tjera, si: *mungesë motivimi, vështirësi me gramatikën, shqiptimin e tingujve specifikë dhe interferencë gjuhësore*, që lidhen me ndikime sociale dhe ndërlikimin e gjuhës shqipe në kontekstin dygjuhësor. Përballimi i këtyre kërkon metoda të personalizuar, përfshirë mësimet fonetike, thjeshtim të rregullave gramatikore dhe metoda krahasuese që ndihmojnë në vetëdijesimin gjuhësor.

6. Pse e ndjek mësimin e gjuhës shqipe?

83 responses

Interpretimi i të dhënave mbi motivimin e nxënësve shqiptarë në diasporë për të mësuar gjuhën shqipe evidenton një trajtim kryesisht praktik dhe funksional ndaj gjuhës amtare. Më shumë se gjysma e nxënësve, rreth 55.4%, e ndjekin mësimin e shqipes sepse e shohin atë si një mjet për të kuptuar më mirë aspekte të rëndësishme të jetës së tyre, si përditshmëria, kultura dhe familja. Për më tepër, 43.4% e nxënësve e ndjekin mësimin për të komunikuar me familjen, duke theksuar rolin emocional dhe bashkues të gjuhës në jetën familjare dhe ndër breza. Interesi i brendshëm dhe pozitiv ndaj gjuhës dhe kulturës shqiptare reflektohet edhe në 41% të nxënësve që ndjekin mësimin sepse u pëlqen vetë, duke treguar një motivim të fortë personal dhe jo vetëm një përgjigje ndaj presionit të jashtëm, i cili shihet si faktori më pak domethënës, 14.5%. Nga krahasimet rajonale, nxënësit në Greqi hasin më shumë vështirësi për shkak të ndikimit të fuqishëm të gjuhës greke dhe mungesës së mundësive për përdorim jashtë shkollës. Në Itali, kufizimet kohore dhe ndikimi i gjuhës italiane janë faktorë kryesorë të sfidave. Ndërsa nxënësit në vende të tjera të diasporës përballen me sfida të ngjashme, por me intensitete të ndryshme. Në përfundim, mësimi i shqipes në diasporë është një proces kompleks që kërkon qasje të integruar dhe të personalizuar, duke adresuar sfidat gjuhësore, sociale dhe psikologjike.

Në cilat situata ndiheni më rehat të flisni shqip?

Situata ku nxënësi ndihet rehat të flasë shqipen	Shembuj
Në mjedisin familjar (vendlindja e prindërve, të afërmit)	“Në vendlindjen e prindërve të mi”, “Kur flas me të afërmit”
Në shkollën shqipe dhe në kursin e gjuhës shqipe	“Në shkollën shqipe”, “Me mësueset dhe nxënësit e kursit”
Me shokët/shoqet shqiptare (në klasë, në rrugë, në internet)	“Me disa shoqe shqiptare flas shqip në shkollë”, “Me shokët nga vendi ynë”, “Me shoqet në internet”
Në ambientin e Kosovës (vendi shqiptar)	“Në Kosovë”
Në çdo situatë me shqiptarë, sepse kështu janë mësuar	“Me të gjithë ata që janë shqiptarë, flas shqip. Këtë na kanë mësuar prindërit”

Vjenë, Austri (vajzë 10 vjeçe): *“Kam mësuar ta shoh këtë përvojë si pasuri. Më bën të jem më e aftë, më e hapur duke ndërtuar ura mes njerëzve, kulturave dhe gjuhëve të ndryshme.”*

Athinë, Greqi (vajzë 11 vjeçe): *“Është avantazh se ti di një gjuhë më tepër, që shokët e tu grekë nuk e dinë.”*

Selanik, Greqi (vajzë 13 vjeçe): *“Sa më shumë gjuhë, aq më shumë kulturë, aq më shumë dije! Kur njeh 2 a më shumë gjuhë ke avantazh se mund të bësh krahasime dhe kënaqesh kur gjen të përbashkëta ndërmjet 2 kulturave.”*

Greqi (vajzë 25 vjeçe): *“Është avantazh sepse ne jemi fëmijë të rritur me dy kultura, që të bën t'i shohësh gjërat nga një tjetër këndvështrim më të pavarur. Të bën të kuptosh ngjashmëritë apo ndryshimet tona si fqinj apo ballkanas.”*

Nea Fokea, Greqi (djalë 13 vjeç): *“Shumë avantazhe, sepse njoh dy kultura dhe lidhem më shumë me familjen time.”*

Nga përvojat personale të nxënësve, del qartë se mjediset më të favorshme për përdorimin e shqipes janë familja, shkolla shqipe dhe kurset e gjuhës, si edhe bashkëmoshatarët shqiptarë. Shkollat dhe kurset ofrojnë hapësira të sigurta për mësim dhe për krijimin e komunitetit, ndërsa përdorimi i shqipes mes miqve shqiptarë ndihmon në ndërtimin e identitetit grupor dhe ndjenjës së përkatësisë. Për më tepër, ambientet ku shqipja është gjuhë dominuese, si *Kosova*, ofrojnë një ndjesi më të madhe sigurie dhe krenarie gjuhësore, duke treguar rëndësinë e lidhjes me vendin e origjinës. Përvoja e nxënësve tregon gjithashtu se *dygjuhësia* perceptohet si avantazh dhe pasuri, që zgjerojnë horizontet kulturore dhe sociale, duke ndihmuar në ndërtimin e një identiteti të hapur dhe të pavarur. Nga krahasimet rajonale, nxënësit në *Greqi* hasin më shumë vështirësi për shkak të ndikimit të fuqishëm të gjuhës greke dhe mungesës së mundësive për përdorim jashtë shkollës. Në Itali, *kufizimet kohore* dhe ndikimi

i gjuhës italiane janë faktorë kryesorë të sfidave. Ndërsa nxënësit në vende të tjera të diasporës përballen me sfida të ngjashme, por me intensitete të ndryshme. Në përfundim, mësimi i shqipes në diasporë është një proces kompleks që kërkon metoda të integruara dhe të personalizuar, duke adresuar sfidat gjuhësore, sociale dhe psikologjike.

40% e nxënësve ndihen të sigurt dhe të motivuar për të përdorur gjuhën shqipe, vetëbesimi lidhet me mbështetjen e familjes, kontaktin e rregullt me shqipen dhe ndoshta pjesëmarrjen në aktivitete kulturore apo shkollore që forcojnë identitetin gjuhësor. Disa nxënës, 6.7% e tyre, përballen me sfida në strukturën gramatikore të shqipes, sepse gramatika e shqipes është e ndryshme nga gjuha e përditshme që përdorin nxënësit në mjedisin ku jetojnë. 6.7% e nxënësve shfaqin probleme me shqiptimin e tingujve specifikë si sh, y, ll. Këta tinguj mund të mos ekzistojnë në gjuhët e mjedisit ku ata jetojnë (italisht, greqisht, gjermanisht), duke krijuar një hendek fonetik. 13.3% përfutrojnë interferencë gjuhësore, duke ngatërruar fjalët e shqipes me gjuhën e vendit pritës (italisht, greqisht). Përdorimi paralel i dy ose më shumë gjuhëve sjell ndërthurje të fjalorit dhe strukturave gramatikore. 6.7% e nxënësve e kanë të vështirë të shprehin mendimet në mënyrë të natyrshme në shqip. Mungesa e praktikës në të folur ose ndërtimi i fjalive nga gjuha tjetër ndikon negativisht. Po 6.7% kanë druhen të përdorin gjuhën nga frika e gabimeve. Kjo ndjenjë mund të lindë nga përvoja negative, mungesë sigurie ose mjedise ku gabimi nuk perceptohet si pjesë normale e të mësuarit. Përgjigjet e nxënësve tregojnë qartë se mësimi i shqipes në diasporë është një sfidë shumëdimensionale, ku ndërthuren faktorë gjuhësorë, socialë dhe emocionalë.

Nxënësit ndjejnë se ruajtja e gjuhës është një detyrë qytetare dhe historike, duke u parë si garant të vazhdimësisë

së identitetit dhe kulturës. Për shumë nxënës, shqipja përbën një burim krenarie dhe dashurie, që forcon vetëvlerësimin dhe identitetin e tyre në një mjedis të huaj. Nxënësit e lidhin gjuhën shqipe me identitetin kombëtar, duke theksuar se gjuha është ajo që i bën shqiptarë, pavarësisht vendit ku jetojnë. Shembujt e përgjigjeve, si: “është gjuha jonë” apo “ruhet identiteti dhe kultura,” tregojnë ndërgjegjësim të lartë për rolin e gjuhës në mbajtjen gjallë të përkatësisë.

Nr.	Dygjuhësia avantazh	%	Argumentimi	Sugjerime për mësuesit e diasporës
1.	Njohja e dy kulturave dhe mundësia për të kuptuar më shumë	40%	Nxënësit ndihen më të pasur kulturalisht dhe më të hapur ndaj botës, duke kuptuar dhe duke lidhur dy kultura në të njëjtën kohë.	Inkurajimi i njohjes së kulturave përmes aktiviteteve praktike, diskutimeve dhe projekteve kulturore.
2.	Dygjuhësia ndihmon në komunikim dhe ndërmjetësim mes njerëzve	30%	Nxënësit ndihen krenarë që mund të ndihmojnë familjarët ose të tjerët në situata ku nevojitet përkthim ose komunikim.	Trajnimi i nxënësve për rolin e tyre si urë lidhëse mes komuniteteve dhe zhvillimi i aftësive të komunikimit.
3.	Avantazh në mësim dhe zhvillim mendor (truri punon më mirë)	15%	Dygjuhësia përmirëson aftësitë njohëse, mendimin kritik dhe shpejtësinë e të menduarit.	Integrimi i metodave që stimulojnë mendimin kritik dhe përdorimi i dy gjuhëve në mësim për të forcuar aftësitë njohëse.
4.	Mundësi më të mëdha në punë dhe arsimin e mëtejshëm	10%	Njohja e dy gjuhëve dhe kulturave hap dyer në tregun e punës dhe në studime jashtë vendit.	Informimi dhe orientimi për mundësitë arsimore dhe profesionale që sjell dygjuhësia.
5.	Ndjenja e përkatësisë dhe lidhja me familjen	5%	Dygjuhësia ndihmon në ruajtjen e lidhjeve familjare dhe identitetit kulturor.	Promovimi i përdorimit të gjuhës amtare në familje dhe komunitet për të forcuar identitetin.

Të dhënat e mbledhura tregojnë qartë që më shumë se 85% e nxënësve e perceptojnë *dygjuhësinë si një avantazh të rëndësishëm*. Ky perceptim bazohet kryesisht në njohjen e dy kulturave dhe aftësinë për komunikim më të mirë, që i ndihmon ata të ndërtojnë identitetin e tyre në kontekstin migrator. Nxënësit në diasporë nuk e shohin dygjuhësinë thjesht si zotërim të dy gjuhëve, por si një pasuri kulturore që u mundëson të ndërtojnë ura mes dy botëve. Kjo njohje e dyfishtë kulturore është thelbësore për ruajtjen e identitetit kombëtar në një ambient të huaj dhe për zhvillimin e ndërkulturalizmit. Për shembull, një vajzë 10-vjeçare nga Vjena shprehet se kjo përvojë e bën atë më të aftë dhe më të hapur, duke krijuar ura mes njerëzve dhe kulturave të ndryshme, një reflektim i thellë i ndërkulturalizmit. Nxënësit ndihen krenarë dhe më të aftë kur mund të ndërmjetësojnë mes dy kulturave, veçanërisht në komunikimin me familjen dhe komunitetin. Kjo aftësi praktike i bën ata të ndihen të dobishëm dhe të integruar në jetën e përditshme. Një vajzë 13-vjeçare nga Gänserndorfi thekson se dygjuhësia e ndihmon të kuptojë më mirë të dy kulturat dhe të lidhet më ngushtë me familjen. Dygjuhësia perceptohet gjithashtu si një mënyrë për pasurimin e mendjes dhe zhvillimin konjitiv. Kjo përputhet me literaturën shkencore që evidenton përfitimet e dygjuhësisë në zhvillimin mendor, si përmirësimi i aftësive të zgjidhjes së problemeve dhe fleksibiliteti njohës. Nxënësit e shohin këtë si një mundësi për të pasur më shumë mundësi në jetë dhe për të përballuar më mirë sfidat.

Ruajtja e gjuhës shqipe dhe lidhjeve kulturore është thelbësore për mirëqenien emocionale dhe psikologjike të nxënësve, sidomos në diasporë ku ndjenja e përkatësisë mund të jetë e dobësuar. Kjo lidhje ndihmon në ndërtimin e një ndjenje të fortë identiteti dhe përkatësie. Megjithatë shumica

e nxënësve e perceptojnë dygjuhësinë pozitivisht, disa raste të pakta përmendin vështirësi, kryesisht në formën e konfuzionit gjuhësor. Për shembull, një djalë 12-vjeçar nga Selaniku e sheh dygjuhësinë kryesisht si një numër gjuhësh që mund të shkaktojë ngatërresa, pa e lidhur atë me përfitimet kulturore apo sociale. Po ashtu, disa nxënës japin përgjigje të shkurtra dhe pa reflektim të thelluar, duke e parë dygjuhësinë vetëm si zotërim të dy gjuhëve apo si një mënyrë që “mendja punon më shumë”.

Këta shembuj tregojnë nevojën për një qasje më të thelluar dhe të strukturuar në edukimin mbi dygjuhësinë, që përfshin jo vetëm aspektet gjuhësore, por edhe ato kulturore dhe identitare.

Sfidat kryesore lidhen me balancimin mes ruajtjes së identitetit kulturor përmes gjuhës amtare dhe nevojës për integrim në shoqërinë pritëse përmes përdorimit të gjuhës lokale. Në vendet perëndimore, dominimi i gjuhës pritëse është më i theksuar dhe mbështetja institucionale për shqipen më e kufizuar, ndërsa në vende si Greqia dhe Italia ndikimi i komunitetit është më i fortë, por sjell sfida të tjera në ruajtjen e pastërtisë gjuhësore.

**ELINDË
DIBRA**

Pedagoge

Universiteti "Luigj Gurakuqi", Shqipëri

**ALVA
DANI**

Pedagoge

Universiteti "Luigj Gurakuqi", Shqipëri

Roli i bibliotekave digjitale për ruajtjen e identitetit shqiptar në diasporë

Abstrakt

Ruajtja e identitetit kulturor dhe gjuhësor të shqiptarëve që jetojnë në diasporë përbën një sfidë të vazhdueshme. Në këtë kontekst, po bëhet gjithnjë e më e domosdoshme gjetja dhe zbatimi i formave dhe mjeteve të qëndrueshme që mundësojnë transmetimin e gjuhës, traditave dhe vlerave kulturore shqiptare, veçanërisht për brezat e rinj që rriten larg vendit amë. Ndër këto mjete, bibliotekat digjitale po shfaqen si alternativa efektive, pasi jo vetëm ruajnë, por edhe shpërndajnë trashëgimi kulturore në mënyrë të aksesueshme. Artikulli shqyrton rolin e bibliotekave digjitale në përkrahje të edukimit, ruajtjes së gjuhës shqipe dhe lidhjes me identitetin kombëtar, duke sjellë si shembull konkret nismat e ndërmarra në qytetin e Shkodrës.

Fjalë kyçe: bibliotekë digjitale, identitet kulturor, diaspora shqiptare, gjuha shqipe, trashëgimi kulturore, teknologji, edukim

Hyrje

Fenomeni i migrimit masiv të shqiptarëve pas viteve '90 solli krijimin e një mërgate të shpërndarë në shumë vende të botës, me përqendrimet mëdha në Itali, Greqi, Gjermani, Zvicër, Austri, Shtetet e Bashkuara të Amerikës, Kanada etj. Me kalimin e kohës, ruajtja e gjuhës, kulturës dhe identitetit kombëtar për komunitetet shqiptare në diasporë është shndërruar në një sfidë të ndërlikuar. Përballë ndikimeve asimiluese të mjedisit të huaj, është i domosdoshëm angazhimi aktiv për të ruajtur lidhjet me kulturën amtare dhe për të garantuar transmetimin ndërbrezor të saj.

Në vitet e fundit është vërejtur një rritje e ndjeshme e bashkëpunimit mes institucioneve shqiptare dhe komuniteteve në diasporë, veçanërisht në drejtim të mbështetjes së mësimdhënësve dhe të ruajtjes së gjuhës dhe identitetit kulturor shqiptar. Si pjesë integrale e kësaj qasjeje bashkëpunuese, është përfshirë edhe Universiteti i Shkodrës “Luigj Gurakuqi”, ku, ndër të tjera, po zhvillohen veprimtari konkrete në kuadër të projektit lëndor **“Identitet dhe Multikulturalizëm”**.

Ndërveprimi me komunitetet shqiptare në diasporë është integruar drejtpërdrejt në kurrikulën lëndore, duke e bërë këtë bashkëpunim gjithnjë e më të qëndrueshëm dhe të vlefshëm nga viti në vit. Një rol veçanërisht të rëndësishëm në forcimin e këtij bashkëpunimi ka luajtur **teknologjia e informacionit**, e cila u shfrytëzua në mënyrë intensive

gjatë periudhës së mësimi në distancë. Gjatë kohës së pandemisë, përmes platformave digjitale si **Zoom, Google Classroom dhe Microsoft Teams**, u krijua mundësi për të mbajtur kontakte të vazhdueshme me komunitetet shqiptare jashtë vendit, me mësimdhënës, prindër dhe përfaqësues të diasporës. Këto mjete teknologjike jo vetëm që e lehtësuan komunikimin, por kontribuan ndjeshëm edhe në zhvillimin e përmbajtjes së lëndës, duke e pasuruar procesin mësimor me përvoja konkrete, dëshmi të drejtpërdrejta dhe shkëmbime ndërkulturore. Në këtë mënyrë, teknologjia po mundëson një bashkëpunim të vazhdueshëm akademik dhe komunitar, duke dëshmuar se komunikimi online, mësimi në distancë dhe platformat digjitale mund të shërbejnë si ura të qëndrueshme lidhëse mes palëve.

Gjatë këtyre takimeve dhe bashkëpunimeve janë përfshirë mësimdhënës, përfaqësues të komuniteteve shqiptare në diasporë, si dhe drejtues të institucioneve shqiptare që kanë në fokus të punës së tyre mbështetjen e iniciativave për ruajtjen dhe promovimin e identitetit kulturor dhe të gjuhës shqipe jashtë trojeve shqiptare. Këto ndërveprime kanë kontribuar në shkëmbimin e praktikave të mira, në identifikimin e nevojave konkrete të komuniteteve dhe në forcimin e rrjeteve të bashkëpunimit afatgjatë.

Në funksion të gjithë kësaj pune dhe të zgjerimit të rrjetit të bashkëpunimit, teknologjia e informacionit ka krijuar hapësira të reja për ruajtjen dhe promovimin e gjuhës dhe kulturës shqiptare, përmes mjeteve digjitale që kapërcejnë kufijtë fizikë dhe barrierat gjeografike. Krijimi i faqeve dhe aplikacioneve edukative në gjuhën shqipe, i bibliotekave online, i kanaleve të dedikuara në rrjetet sociale, si dhe zhvillimi i mësimi në distancë përmes platformave si *Zoom, Google Classroom* apo *Moodle*, po kontribuojnë në ndërtimin e një komuniteti virtual që mban gjallë identitetin kombëtar të shqiptarëve në

diasporë. Aktualisht po vërehet gjithnjë e më shumë ndërtimi i një komuniteti virtual aktiv dhe i bashkëlidhur, ku shqiptarët kudo ku ndodhen, pavarësisht distancës gjeografike që i ndan fizikisht, kanë mundësi të qëndrojnë të lidhur me njëri-tjetrin dhe me kulturën e tyre amtare. Kjo formë e re ndërveprimi po kontribuon ndjeshëm në përforcimin e ndjenjës së përkatësisë mes brezave të rinj.

Zhvillimet teknologjike të viteve të fundit po shfrytëzohen gjerësisht edhe nga bibliotekat shqiptare për të digjitalizuar fondet e tyre arkivore, duke krijuar mundësi të reja për ruajtjen dhe promovimin e trashëgimisë kombëtare. Ato po shfaqen si një alternativë e vlefshme dhe e qëndrueshme, pasi shpërndajnë dijen dhe trashëgiminë kulturore në mënyrë të aksesueshme nëpërmjet pajisjeve elektronike duke i dhënë mundësi të gjithë përdoruesve të kenë akses të pakufizuar në përdorimin e kësaj biblioteke përmes një rrugë të lehtë kërkimi dhe shfletimi. Biblioteka të tilla po ndihmojnë ndjeshëm të gjithë të interesuarit që të kenë akses në leximin në gjuhën amtare, të njihen me letërsinë klasike dhe bashkëkohore, të hulumtojnë dokumente historike dhe materiale kulturore dhe kështu të ndihen më tepër të lidhur me trashëgiminë e përbashkët.

Kërkesat në rritje për qasje në leximet online kanë diktuar dhe një zgjerim të mundësive për të nxitur, për të vlerësuar dhe për të theksuar **rritjen e rolit të bibliotekave digjitale**, të cilat, përmes bashkëpunimit ndërmjet tyre, po ndërtojnë rrjete funksionale dhe po rrisin ndjeshëm kapacitetet e punës. Ky proces po kontribuon në përmirësimin e aksesit në burime të digjitalizuara, në shkëmbimin e përvojave profesionale dhe në konsolidimin e shërbimeve bibliotekare në funksion të arsimit, kërkimit shkencor dhe ruajtjes së trashëgimisë kulturore. Falë kësaj qasjeje bashkëpunuese, bibliotekat digjitale po shndërrohen gjithnjë e më shumë në qendra aktive të dijes dhe

të ruajtjes së trashëgimisë kulturore, duke ofruar shërbime të qëndrueshme dhe të aksesueshme për studiuesit, mësimdhënësit, studentët dhe komunitetet shqiptare brenda dhe jashtë vendit. Përdorimi i inteligjencës artificiale dhe i mjeteve të avancuara të kërkimit në bibliotekat digjitale po e transformon përvojën e përdoruesit: kërkimet janë më të shpejta, më të personalizuar dhe ndërvepruese, duke i mundësuar përdoruesit të eksplorojnë burime të shumta në një ndërfaqe të vetme.

Në Shqipëri, ndër rastet më të hershme dhe më të suksesshme është **Arkiva Digjitale Shkodër**¹, një projekt në nisje i përbashkët i Bibliotekës së Universitetit “*Luigj Gurakuqi*” dhe i Bibliotekës Publike “*Marin Barleti*”². Ky projekt ka qenë ndër të parët në Shqipëri që ka ofruar mundësinë e **shfletimit online të dokumenteve dhe materialeve nga fondi albanologjik**, duke përfaqësuar një nga përpjekjet më të rëndësishme për ruajtjen, dokumentimin dhe shpërndarjen e trashëgimisë kulturore dhe akademike në përputhje me zhvillimet bashkëkohore teknologjike. Fondi i digjitalizuar përmban materiale me rëndësi të veçantë për studimet albanologjike dhe historike, duke përfshirë **abetaret e para në gjuhën shqipe**, përkthime të hershme të letërsisë botërore në shqip, si dhe veprat e autorëve klasikë shqiptarë. Digjitalizimi i këtyre burimeve ka krijuar një pasuri të çmuar jo vetëm për studiuesit, por edhe për mësimdhënësit dhe nxënësit shqiptarë në diasporë, duke kontribuar drejtpërdrejt në mësimin e gjuhës shqipe dhe në forcimin e lidhjeve kulturore me atdheun.

Në mënyrë të veçantë, këto materiale vlerësohen si shumë të dobishme për studiuesit dhe për mësuesit e gjuhës dhe kulturës shqiptare, të cilët tashmë kanë mundësinë të konkretizojnë

¹ <https://adsh.unishk.edu.al/rreth-arkives>

² <https://bush.unishk.edu.al/perurohet-adsh-unishk-edu-al-arkivat-digjital-shkoder-2>

përmbajtjet teorike përmes elementeve praktike. Përdorimi i këtyre burimeve digjitale u mundëson mësimdhënësve të pasurojnë orët mësimore dhe punën me tekstin, duke shfrytëzuar materialet e strukturuar në seksione tematike që ofrojnë platformat online.

Zyrtarisht, këto arkiva digjitale u bënë të aksesueshme për lexuesit në vitin **2013**. Ato u prezantuan nga drejtuesit e dy bibliotekave si një platformë³ që synonte: sigurimin e një qasjeje digjitale të strukturuar dhe autoritare, të integruar me teknologjinë e informacionit dhe kërkimin akademik; ruajtjen dhe aksesimin e koleksioneve të arkivuara, duke përfshirë libra, revista dhe materiale të ndryshme që mbulojnë fusha si gjuhësia, letërsia, historiografia, filozofia, etnologjia dhe shkencat sociale; si dhe krijimin e një sistemi bashkëpunimi ndërmjet bibliotekave digjitale në Shkodër, në përputhje me standardet ndërkombëtare. Në platformën digjitale së pari u paraqitën gjithsej **17 642 faqe të digjitalizuara**, për një total prej **290 materialesh**. Pema e koleksioneve përfshinte: gazetën *“Posta e Shqypniës”* dhe revistat *“Cirka”*, *“Agimi”*, *“Përpyjekja”*, të gjitha nën etiketën e Bibliotekës Publike “Marin Barleti”, ndërsa revista *“Leka”* dhe **47 libra të tjerë** mbanin vulën e Bibliotekës së Universitetit “Luigj Gurakuqi”. Tashmë ky numër është shumëfishuar.

Platforma adsh.unishk.edu.al – Arkivat Digjitale Shkodër, është e strukturuar për t’u përdorur lehtësisht nga lexuesit. Për të shfletuar materialet online, përdoruesit mund të hapin faqen kryesore në linkun: <https://adsh.unishk.edu.al> dhe më pas të përdorin rubrikën “Shfletu materialet”, për të eksploruar koleksionet sipas llojit të materialit, datës, subjektit apo pronarit. Për të gjetur materiale specifike, përdorimi i fjalëve kyçe në

³<https://bush.unishk.edu.al/perurohet-adsh-unishk-edu-al-arkivat-digjitale-shkoder-2>

kutinë e kërkimit është shumë i dobishëm. Materialet mund të shfletohen drejtpërdrejt nga lidhjet individuale të secilit element.

Biblioteka universitare ka filluar veprimtarinë e saj që me krijimin e Institutit Pedagogjik Shkodër në vitin **1957**, me një fond prej 1000 librash. Sot, biblioteka ka një fond prej rreth **111 mijë** librash. Në fondin fizik të Bibliotekës universitare të Shkodrës, një rëndësi të veçantë ka **fondi Albano-Ballkanologjik**, i cili përbën një nga pjesët më të vlefshme të bibliotekës dhe një ndër fondet më të pasura të këtij lloji në Shqipëri. Ky fond përfshin **35 libra të rrallë**, që datojnë që nga **shekulli XVI**, duke përbërë një antikuar të çmuar të pasurisë kulturore dhe shkencore shqiptare.

Në sistemin online, **ky fond ka marrë një vend të veçantë**, duke mundësuar qasje të drejtpërdrejtë në titujt më të rëndësishëm dhe të hershëm. Kjo mundësi e shfletimit virtual bën që materiali të jetë i aksesueshëm jo vetëm për vizitorët fizikë të bibliotekës, por edhe për komunitetin akademik dhe shqiptarët në diasporë. Aktualisht, platforma **Arkivat Digjitale Shkodër (adsh.unishk.edu.al)** përmban rreth **950 materiale të digjitalizuara**, të cilat janë të aksesueshme për lexuesit përmes rubrikave të ndryshme në “Shfletu materialet”. Ky fond digjital përfshin një gamë të gjerë burimesh, si libra, inkunabula, gazeta, revista, dokumente arkivore (harta), materiale retrospektive, tekste shkollore dhe

botime me interes albanologjik, historik dhe kulturor.

Materialet janë të strukturuar në mënyrë funksionale, duke mundësuar kërkimin dhe shfletimin sipas llojit të dokumentit, periudhës kohore, subjektit apo koleksionit përkatës. Numri i materialeve të digjitalizuara po shtohet dhe kështu edhe mundësitë për shfrytëzim po rriten, duke mundësuar një qasje më të gjerë publike ndaj trashëgimisë kulturore shqiptare. Me shumë vlerë në fondin arkivor të fondit digjital të arkivave të Shkodrës është pasuria që ofron Biblioteka Publike “Marin Barleti” e qytetit të Shkodrës. Është ndër bibliotekat më të pasura dhe më të hershme në Shqipëri. Ka rreth 250 mijë libra me rreth 71 924 tituj (libra, periodikë, harta, atlase, Cd dhe materiale të tjera). Bazuar në librat e saj, ajo ka një sërë koleksionesh që e bëjnë këtë bibliotekë nga më të pasurat e Shqipërisë. Ky koleksion⁴ është i formuar kryesisht nga pasuritë e bibliotekave të enteve fetare, shoqërive dhe të personave privatë. Pjesë e arkivit të rrallë të saj janë libra të shekullit XV–XVI të shtypur në qendra të mëdha të Evropës si: Gjermani, Zvicër, Paris, Itali etj., të cilët dallohen nga teknika e shtypjes dhe bukuria e tyre në paraqitje. Ruan koleksione speciale, si dorëshkrime (150), harta, antikuare. Koleksioni përmban inkunabula, enciklopedi, leksikone, fjalorë që, sipas disa shënimeve, nuk gjenden në asnjë bibliotekë tjetër. Në këtë ndodhen libra të shekujve XVI–XIX. Këtu gjenden veprat e Barletit, Buzukut, Bogdanit, Bardhit, Merulës. Në pjesën e fondit shqip një vend të rëndësishëm zënë

⁴ www.bibliotekashkoder.com

sidomos veprat e autorëve të veriut dhe atyre arbëreshë. Mes librave ndodhet edhe “Gjella e Shën Marisë” (1762), e Jul Varibobës, libër unikal. Vend të rëndësishëm zënë edhe përkthimet. Në këtë fond ndodhen disa nga koleksionet e gazetave dhe revistave shqiptare në gjuhët shqipe dhe të huaj. Bazuar në titujt dhe periodicitetin e gazetave dhe revistave që gjenden, pa dyshim këtë koleksion mund ta cilësojmë si të rrallë për bibliotekat shqiptare. Në të gjenden rreth 155 dorëshkrime e daktilografime.

Mund të përmendim disa prej tyre:

1. Dorëshkrime të Justin Rrotës, si: “*Gjuha e shkrueme*”, “*Shënime gjuhësore*” etj.
2. Dorëshkrime të At Shtjefën Gjeçovit, si: “*Shënime të Kanunit të Lek Dukagjinit*”, “*Dera e brezat e Dukagjinëve*” etj.
3. Dorëshkrime të Gjergj Fishtës, si fragmente nga “*Lahuta e Malcis*”.
4. Dorëshkrime të Dora D'Istrias, M. Sirdanit, P. Bardhit, B. Demës, R. Topia etj.

Aktualisht, është shënuar një numër i konsiderueshëm i

numrit të materialeve të digjitalizuara: **80 mijë faqe të skanuara, 1208 rekorde të paraqitura** dhe rreth **19 mijë tituj të kataloguar**, që përfshijnë një total prej **250 mijë vëllimesh**, sipas të dhënave të ofruara nga Biblioteka Publike “Marin Barleti”.

Shfaq 100 rezultate

Search

Nr.	Titull	Nr./Vr.	Autor	Info	Shkarko
1	Abetare për shkollat popullore shqipe		Kolash Palanca		
2	Abetare (gjuhës shqipe)				
3	Abetare e gjuhës shqipe		Sami Frashëri		
4	Abetare e gjuhës shqipe		Sami Frashëri		
5	Agimi		Edro Meda, Anton Spona		
6	Agimi	001			
7	Agimi	002			
8	Agimi	003			
9	Agimi	004			
10	Agimi	005			

Tregan nga 1 në 10 nga 1,208 rekorde

Faqja e parë 1 2 3 ... 121 Faqja e fundit

Në platformën digjitale të kësaj biblioteke, kërkimi mund të realizohet sipas titullit të materialit, ndërsa në faqen e Bibliotekës universitare shfletimi mund të bëhet në mënyra të ndryshme: sipas llojit të materialit (gazetë, revistë, libër); sipas subjektit (gjuhësi, gjeografi, histori etj.); sipas datës së botimit.

Sa i përket shfletimit sipas datës së botimit, ndër dokumentet më të hershme të digjitalizuara në fondet online veçohet vepra “*Historia e jetës dhe e bëmave të Skënderbeut, princ i epirotëve*” (1508–1510), e cila përfaqëson një dëshmi themelore të historiografisë së hershme shqiptare, e ndjekur nga “*Kronikat turke*” (1578), që ofrojnë një këndvështrim të rëndësishëm mbi periudhën osmane. Më tej, fondi pasurohet me veprën epike “*Skënderbeida*”. *Poemë heroike* nga znj. Margarita Sarrochi, një krijim letrar me 23 këngë, i shkruar në dy kolona, me 250 faqe gjithsej, botuar në vitin 1623, që dëshmon për ndikimin e figurës së Skënderbeut në letërsinë evropiane të shekullit XVII.

Për sa i përket shfletimit sipas subjektit, vëmendje të veçantë

meritojnë abetaret e gjuhës shqipe, ku ky fond rezulton mjaft i pasur me botimet më të hershme, duke përbërë një thesar të çmuar për studiuesit, por edhe për mësuesit që synojnë t'u prezantojnë nxënësve librat e parë të mësimi të gjuhës shqipe. Po ashtu, interes të veçantë paraqet edhe botimi *"Hartat më të vjetra antike të rajoneve shqiptare"* i profesorit italian Roberto Almagià, botim i vitit 1914 në Romë, i cili ka vlerë të madhe për studimet historike dhe gjeografike të trevave shqiptare. Në këtë kontekst, rikthehem edhe te fondet e digjitalizuara të bibliotekës së qytetit, ku spikatin paraqitjet e dorëshkrimeve të At Gjergj Fishtës, si *"Qafë-Hardhija"*, si dhe veprat e Anton Gjeçovit *"Copëza shënimesh historike"* dhe *"Fiset e Shqypnisë së Veriut"*, dokumentacioni i *Arkivës së Kishës së Prekalit*, si dhe vepra *"Çelësi i Parrezit ose Premtimi i Madh"* e Justin Rrotës, së bashku me një sërë materiale të tjera me vlera të veçanta në fusha të ndryshme të dijes, të cilat pasurojnë ndjeshëm trashëgiminë kulturore dhe akademike të aksesueshme përmes platformave digjitale.

Përfundime

Në përfundim, mund të theksohet se bibliotekat digjitale po shndërrohen gjithnjë e më shumë në instrumente kyçe për ruajtjen, promovimin dhe transmetimin e gjuhës dhe trashëgimisë kulturore shqiptare, veçanërisht në kontekstin e diasporës. Ato nuk përfaqësojnë vetëm një formë moderne të arkivimit të dijes, por një hapësirë dinamike ndërveprimi, ku memoria historike, identiteti kulturor dhe edukimi bashkohen përmes teknologjisë. Rasti i Arkivave Digjitale Shkodër, si një nismë e përbashkët e Bibliotekës universitare "Luigj Gurakuqi" dhe Bibliotekës Publike "Marin Barleti", dëshmon qartë se bashkëpunimi institucional dhe përdorimi i mjeteve digjitale mund të krijojnë modele të qëndrueshme për ruajtjen dhe shpërndarjen e trashëgimisë kombëtare.

Digjitalizimi i fondeve të rralla, përfshirë libra të hershëm,

inkunabula, periodikë, dorëshkrime dhe materiale arkivore me vlerë të jashtëzakonshme historike dhe kulturore, ka zgjeruar ndjeshëm aksesin e publikut, duke i kapërcyer kufijtë gjeografikë dhe institucionalë. Këto burime janë veçanërisht të rëndësishme për komunitetet shqiptare në diasporë, të cilat përmes bibliotekave digjitale mund të ruajnë lidhjen me gjuhën amtare, historinë dhe kulturën shqiptare, si dhe për mësimdhënësit dhe studiuesit që i përdorin ato si mbështetje konkrete në procesin mësimor dhe kërkimor.

Në një kontekst më të gjerë, zhvillimi dhe pasurimi i bibliotekave digjitale shqiptare kontribuon drejtpërdrejt në ndërtimin e një hapësire kulturore dhe akademike të përbashkët, ku trashëgimia kombëtare bëhet e aksesueshme, e përdorshme dhe e gjallë. Për këtë arsye, investimi i mëtejshëm në digjitalizim, në përmirësimin e platformave online dhe në forcimin e bashkëpunimit ndërinstitutional mbetet një domosdoshmëri strategjike për të ardhmen e ruajtjes së identitetit kulturor shqiptar në epokën digjitale.

Burime institucionale dhe biblioteka digjitale

Biblioteka shkencore e Universitetit të Shkodrës “Luigj Gurakuqi”. (2013–2025).

Arkivat Digjitale Shkodër (ADSH).

<https://adsh.unishk.edu.al/>

Biblioteka Publike “Marin Barleti”, Shkodër. (2024).

Faqja zyrtare dhe fondet bibliotekare. *Koleksione të rralla dhe materiale të digjitalizuara.*

www.bibliotekashkoder.com

SADIONA ABAZAJ

Drejtuese shkolle dhe mësuese
e gjuhës shqipe dhe angleze

Finlandë

Fuqizimi i mësimdhënies së gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë përmes platformave digjitale interaktive

Ruajtja dhe zhvillimi i gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë përbën një nga sfidat më të mëdha të komuniteteve shqiptare jashtë atdheut. Fëmijët që rriten dhe arsimohen në vende të huaja përballen çdo ditë me ndikime të forta gjuhësore dhe kulturore nga shoqëria pritëse, ndërsa përdorimi i gjuhës shqipe shpesh mbetet i kufizuar në ambientin familjar. Në këtë kontekst, mësimdhënia tradicionale nuk mjafton më për të nxitur interes, motivim dhe ndjenjë përkatësie kulturore.

Ky artikull synon të analizojë rolin e platformave digjitale interaktive si mjete bashkëkohore për fuqizimin e mësimdhënies së gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë, duke ofruar shembuj konkretë praktikash pedagogjike dhe reflektime mbi ndikimin e tyre në identitetin kulturor të nxënësve.

Profili profesional dhe konteksti i përvojës

Si mësuese dhe lektore e gjuhës angleze dhe shqipe në Finlandë dhe drejtuese e një shkolle ndërkombëtare në Helsinki, Finlandë, kam mbi 14 vite përvojë në arsim dhe mësimdhënie ndërkulturore. Formimi im akademik përfshin studime bachelor në gjuhë angleze, dhe tre studime master në mësimdhënie, komunikim ndërkulturore dhe menaxhim/supervizim të institucioneve arsimore në Shqipëri, si dhe studime pedagogjike post-master në Universitetin Haaga Helia në Finlandë. Kjo përvojë më ka mundësuar të vëzhgoj nga afër sfidat reale me të cilat përballen fëmijët shqiptarë në diasporë, si dhe nevojën për qasje inovative që lidhin teknologjinë me ruajtjen e identitetit gjuhësor e kulturor.

Në këtë temë, synoj të ndaj mënyra praktike se si teknologjia mund të na ndihmojë të ruajmë dhe të zhvillojmë gjuhën dhe kulturën shqiptare te fëmijët në diasporë.

Rëndësia e temës

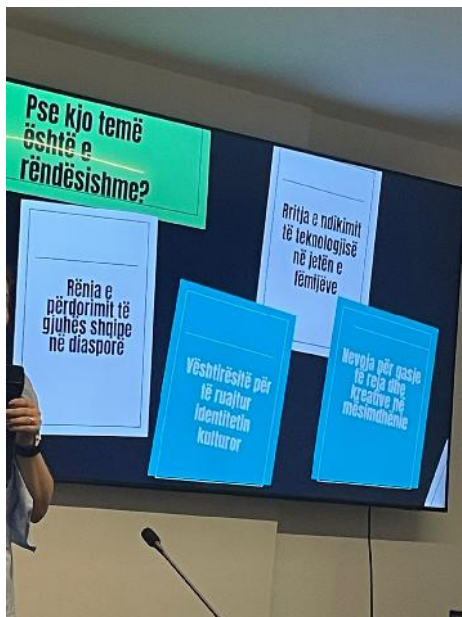
Në diasporë vihet re një rënie graduale e përdorimit aktiv të gjuhës shqipe, sidomos te brezat e dytë dhe të tretë. Fëmijët komunikojnë kryesisht në gjuhën e vendit pritës, ndërsa shqipja shpesh perceptohet si gjuhë dytësore ose “gjuhë shtëpie”. Paralelisht me këtë, teknologjia ka marrë një rol qendror në jetën e fëmijëve, duke ndikuar mënyrën se si ata mësojnë, komunikojnë dhe argëtohen.

Këto zhvillime e bëjnë të domosdoshme rishikimin e metodave të mësimdhënies së gjuhës shqipe. Qasjet tradicionale, të bazuara kryesisht në dëgjim pasiv dhe mësim përmendësh, nuk përputhen më me realitetin digjital të nxënësve të sotëm. Për këtë arsye, kërkohen metoda kreative, fleksibile dhe interaktive që e vendosin nxënësin në qendër të procesit mësimor.

Pyetjet udhëheqëse të procesit mësimor

Në ndërtimin e kësaj qasjeje pedagogjike, disa pyetje shërbejnë si bosht orientues:

- Si mund të ruhet dhe të rritet interesi i nxënësve për gjuhën shqipe?
- Si mund të krijohen lidhje emocionale dhe kulturore me rrënjët shqiptare?
- Si mund të bëhet mësimi i gjuhës dhe kulturës një përvojë kuptimplotë dhe e lidhur me jetën reale të fëmijëve?

Përgjigjet ndaj këtyre pyetjeve gjenden në ndërthurjen e pedagogjisë bashkëkohore me teknologjinë digjitale.

Teknologjia: armik apo aleat në mësimdhënie?

Teknologjia shpesh shihet me dyshim në kontekstin arsimor, veçanërisht kur bëhet fjalë për fëmijët. Megjithatë, ajo është tashmë pjesë e pandashme e jetës së tyre. Sfidat nuk qëndrojnë në shmangien e teknologjisë, por në përdorimin e saj të qëllimshëm dhe pedagogjik.

Platformat digjitale interaktive shërbejnë si ura komunikimi mes mësuesit dhe nxënësit, duke e kthyer procesin mësimor

nga pasiv në aktiv. Ato nuk janë qëllim në vetvete, por mjete që lehtësojnë ndërveprimin, bashkëpunimin dhe reflektimin.

Platformat digjitale si mjete pedagogjike

Kahoot: <https://kahoot.com>

Kahoot përdoret për krijimin e kuizeve interaktive që përforcojnë njohuritë gjuhësore dhe kulturore. Elementi i lojës dhe konkurrencës së shëndetshme rrit motivimin dhe angazhimin e nxënësve. Për shembull, një kuiz mbi filmin shqiptar “Beni ecën vetë” i ndihmon nxënësit të lidhin gjuhën me kulturën dhe kinematografinë shqiptare.

Wordwall: <https://wordwall.net>

Wordwall ofron mundësi të shumta për krijimin e fjalëkryqeve, lojërave me fjalë dhe ushtrimeve përputhëse. Këto aktivitete personalizohen lehtësisht sipas temës dhe nivelit të nxënësve dhe janë veçanërisht efektive për mësimin e fjalorit dhe simboleve kulturore shqiptare.

Padlet: <https://padlet.com>

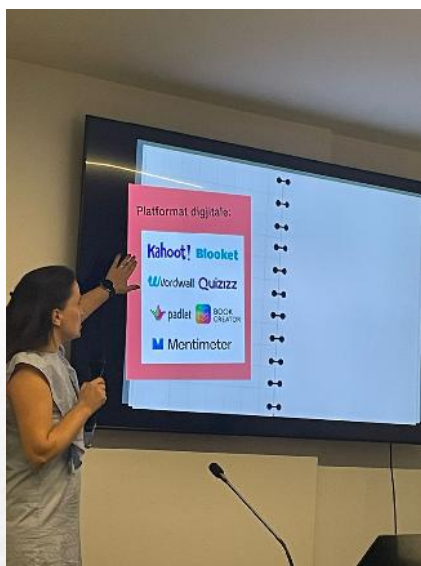
Padlet shërben si një hapësirë digjitale reflektimi dhe bashkëndarjeje. Nxënësit mund të postojnë mendime, kujtime, përjetime dhe fjalë të preferuara në shqip. Një shembull konkret është tema “Fshati pa dritare në Shqipëri”, e cila ndërthur historinë, arkitekturën dhe gjuhën përmes modelit KWL (Di – Dua të di – Mësova). Kjo qasje nxit kërkimin, mendimin kritik dhe të nxënit bashkëpunues.

Book Creator: <https://bookcreator.com>

Book Creator u jep nxënësve mundësinë të krijojnë libra digjitalë me tema personale dhe kulturore, si “Gjyshja ime në Shqipëri” ose “Pushimet e mia të fundit në Shqipëri”. Këto produkte shërbejnë jo vetëm si ushtrime gjuhësore, por edhe si kujtime emocionale që forcojnë lidhjen me identitetin shqiptar.

Mentimeter : <https://www.mentimeter.com>

Mentimeter përdoret për reflektim dhe vlerësim formativ. Përmes pyetjeve live dhe word cloud-eve, nxënësit shprehin mendimet dhe ndjenjat e tyre në fund të orës mësimore. Kjo metodë i jep zë çdo nxënësi dhe krijon një mjedis gjithëpërfshirës.

Kahoot! **Blooket**

Wordwall **Quizizz**

padlet **BOOK CREATOR**

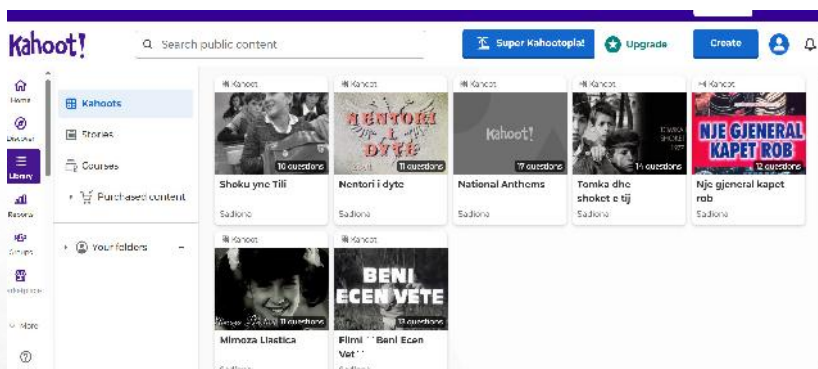
Mentimeter

Për çfarë shërben?

- Kuize për përforcim gjuhësor dhe kulturor
- Nxënësit garojnë, mësojnë dhe argëtohen
- Mund të përdoret edhe për prezantim të njohurive të reja

Rast konkret: Luajmë në Kahoot për filmin “Beni ecën vetë”.

Shembull i Kahoot me shpjegime

Wordwall WORDWALL

Për çfarë shërben?

- Fjalëkryqe, lojëra me fjalë, përputhje
- Lehtësi për personalizim sipas temës
- Përfshirje për të gjitha moshat

Rast konkret: Përpilojmë një ushtrim me simbole shqiptare.

Shembull i Wordwall me shpjegime

:Padlet

PADLET

Për çfarë shërben?

- Nxënësit postojnë përjetimet, kujtimet, fjalët e preferuara
- Përforcon të nxënit përmes reflektimit
- Mësojnë nga njëri-tjetri
- Lidhje me familjen e gjerë kulturore

Rast konkret: Fshati pa dritare në Shqipëri

Rubrika: Di-Dua të di-Mësova

KWL

Kuriozitet: Fshati pa dritare në Shqipëri

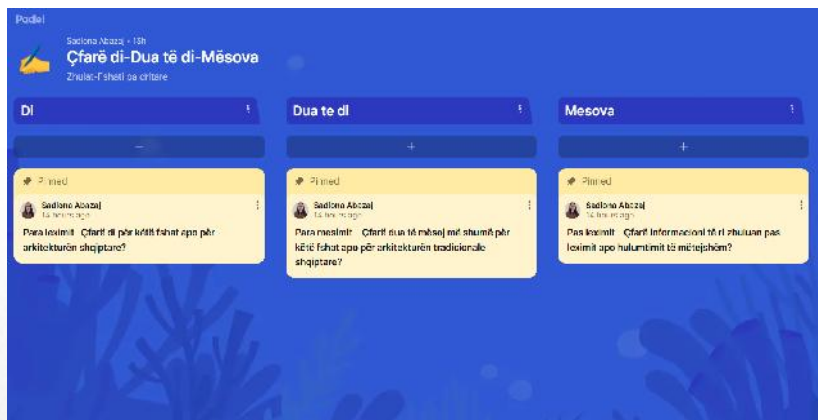
Në jug të Shqipërisë ndodhet një fshat i quajtur Zhulat. Ky fshat është i njohur për një veçori të rrallë: shumë prej shtëpive të vjetra janë ndërtuar **pa dritare**. Banorët e ndërtuan kështu për t'u mbrojtur nga sulmet dhe grabitjet gjatë shekujve të kaluar. Shtëpitë kanë mure të trasha prej guri dhe duken si kala të vogla.

Rubrikat e tabelës KWL:

- Çfarë di për këtë fshat apo për arkitekturën shqiptare?
- Çfarë dua të di më shumë?
- Çfarë mësova pasi hulumtova?

Linku: https://padlet.com/sadiona_abazaj_sa/DDM

Shembull i Padlet me shpjegime

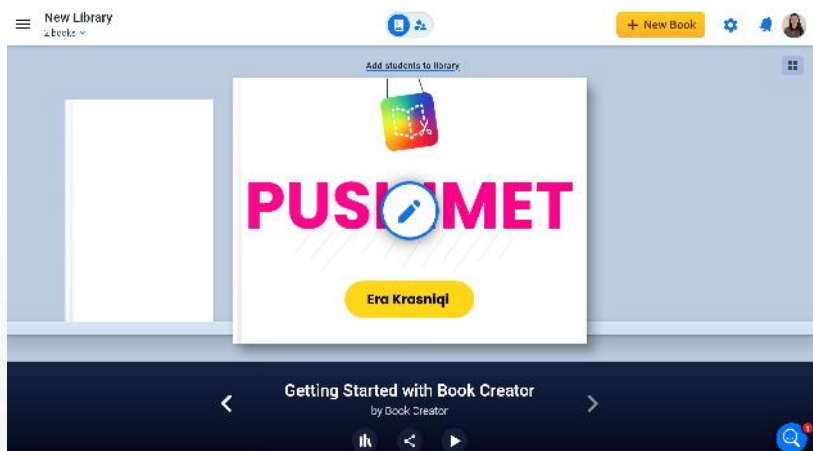
BOOK CREATOR

Për çfarë shërben?

- Krijojnë libra të vegjël me tema kulturore
- Shkrim krijues: “Gjyshja ime në Shqipëri”, “Fjalët që dua më shumë”
- Ruajtje si kujtim

Rast konkret: Pushimet e mia të fundit në Shqipëri. Krijoni librin tuaj.

Shembull i *Book Creator* me shpjegime

MENTIMETER

Për çfarë shërben?

Fjalë që lidhen me temën (*Word cloud*)

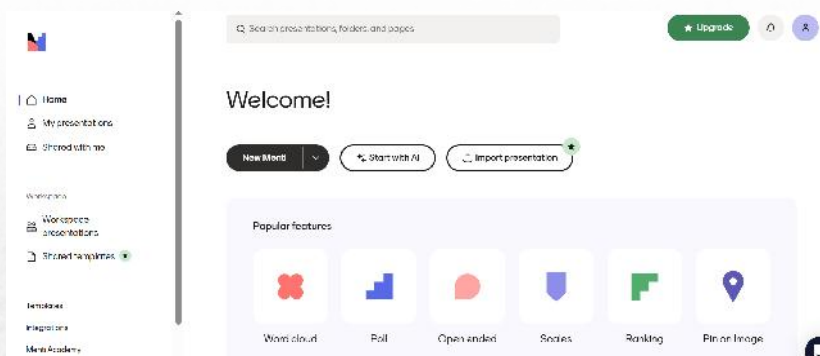
- Mësuesit/Nxënësit japin përgjigje live
- Fjalë që lidhen me temën (Word cloud)
- Mbyllje e orës së mësimi me reflektime nëpërmjet Mentimeter

Rast konkret: Pyetje reflektuese:

- Cila platformë të frymëzoi më shumë?
- Çfarë do të provosh me klasën tënde?

<https://www.menti.com/al3npxobwe54>

Shembull Mentimeter me shpjegime

Nga pasiviteti drejt pjesëmarrjes aktive

Krahasuar me mësimdhënien tradicionale, ku fokusi është te mësuesi dhe përmbajtja transmetohet në mënyrë lineare, mësimdhënia e mbështetur në platforma digjitale vendos nxënësin në qendër. Ai nuk është më thjesht dëgjues, por krijues, bashkëpunëtor dhe reflektues.

Kjo qasje nxit zhvillimin e kompetencave gjuhësore, digjitale dhe sociale njëkohësisht, duke e bërë mësimin më domethënës dhe afatgjatë.

Efekti në identitetin kulturor

Përdorimi i platformave digjitale interaktive nuk ndikon vetëm në përvetësimin e gjuhës, por edhe në ndërtimin e identitetit kulturor. Kur fëmijët angazhohen në aktivitete që lidhen me historinë, traditat, kujtimet familjare dhe përvojat personale në shqip, ata ndërtojnë një lidhje emocionale me kulturën e origjinës.

Kjo ndjenjë përkatësie është thelbësore për mirëqenien emocionale dhe sociale të fëmijëve në diasporë.

Përfundime dhe reflektime

Platformat digjitale interaktive përfaqësojnë një mundësi reale për fuqizimin e mësimdhënies së gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë. Ato ofrojnë mjete konkrete për ta bërë mësimin tërheqës, bashkëkohor dhe kuptimplotë.

Megjithatë, suksesi i tyre varet nga roli aktiv i mësuesit si udhëheqës pedagogjik. Teknologjia nuk zëvendëson mësuesin, por e mbështet atë në krijimin e përvojave mësimore që ruajnë gjuhën, kulturën dhe identitetin shqiptar për brezat që vijnë.

OZART

LINDITA BUDINI

Mësuese e gjuhës shqipe

Greqi

Motivimi i të mësuarit të gjuhës shqipe në diasporë nëpërmjet përdorimit të teknologjisë

Në kushtet kur teknologjia dhe pajisjet elektronike janë në përdorim masiv edhe mësuesve të gjuhës shqipe në diasporë u nevojitet “shfrytëzimi” i tyre për të motivuar si mësimdhënien, ashtu edhe mësimnxënien. Kjo jo vetëm sepse sjell metoda bashkëkohore dhe interaktive në mësimdhënie, por i ndihmon nxënësit e gjuhës shqipe në diasporë të motivohen që të përmirësojnë kompetencat gjuhësore në mënyrë më efikase dhe më të shpejtë. Studimet kanë treguar që nxënësit që përdorin aplikacione gjuhësore ose platforma online të mëimit të gjuhës së huaj kanë një nivel më të lartë motivimi. Jo vetëm kaq, por ata janë më të integruar dhe më të familjarizuar me çështje të ndryshme sociale dhe kulturore të gjuhës që ata mësojnë (Wei Y. 2022), (Raposa et al 2020), (Hasumi dhe Chiu 2024). Në anën tjetër tregohet gjithashtu se këto rezultate të larta varen nga qëndrimi, dëshira dhe aftësia e mësuesve për të implementuar teknologjinë në orën e mëimit (Kazemi A. 2014), (Hasan 2020).

Duke qenë se shumica e mësuesve të gjuhës shqipe në diasporë janë të arsimuar në institucionet e Shqipërisë, në periudha kohore para se teknologjia të bëhej një mjet i fuqishëm në përdorim, ndihet një nevojë e madhe që mësuesi të marrë trajnime të vazhdueshme në përdorimin e kompjuterit po aq sa edhe në metodat bashkëkohore. Thënë kjo sepse përdorimi i teknologjisë në ambientet e klasës nuk ka të bëjë vetëm me përdorimin e kompjuterit. Në qoftë se duam të kemi nxënës të motivuar, atëherë dhe ne si mësues na duhet të kërkojmë metoda dhe teknika më efikase, që rrisin interesin dhe e bëjnë të mësuarit më shumë argëtues.

Ky prezantim ka si qëllim që, nëpërmjet rezultateve të një pyetëso, të sjellë kontributin e tij për të theksuar rëndësinë e teknologjisë në motivimin e nxënësve që mësojnë gjuhën shqipe. Gjithashtu, në pjesën e fundit, ky punim sjell një listë me aktivitete që mund të përdoren lehtësisht nga mësuesit.

Motivimi dhe përdorimi i teknologjisë

Motivimi është faktori kyç në arritjen e qëllimit për të mësuar një gjuhë të huaj. Duke u këshilluar me fjalorin, fjala "*motivim*" përkufizohet si entuziazëm, dëshirë, arsye ose zell për të bërë diçka. Gardner (2001) identifikon tre komponentë thelbësorë të motivimit për të mësuar një gjuhë të huaj: përpjekjen për të përvetësuar gjuhën, dëshirën për të arritur qëllime specifike dhe sjelljen pozitive ndaj të mësuarit të gjuhës. Ne si mësues mund ta kuptojmë dhe madje ta përcaktojmë motivimin e secilit nxënës duke i parë këto elemente në përgatitjen dhe arritjet e tyre. Ashtu siç e thekson dhe Dörnyei (2001), motivimi, qoftë i brendshëm ose i jashtëm, me orientim instrumental ose integrues (Gardner & Lambert 1972), (Ushoida 2011), luan një rol vendimtar në përcaktimin e suksesit ose dështimit në çdo përpjekjeje mësimore.

A është teknologjia e përdorur në orën e mësimit motivi që mban gjallë vazhdueshmërinë e të mësuarit? Le të marrim shembullin e një makine luksoze. Në qoftë se nuk ka karburant, nuk mund të lëvizë; në qoftë se zotëruesi i saj nuk ka patentë, patjetër që do të kapet nga policia. Por mund të lindë edhe pyetja: Vërtet do të na duhej një makinë e tillë kaq e shtrenjtë? Ose, në qoftë se jemi shumë njerëz, a nuk do ishte më mirë të përdornim transportin publik?¹ Pra, ashtu si konsiderimi i çdo detaji në përdorimin e makinës për të arritur në destinacion, në të njëjtën mënyrë mësuesi dhe nxënësi duhet të përzgjedhin teknologjinë në arritjen e objektivave të mësimit. Pa pasur një ide të qartë të përdorimit të teknologjisë, edhe rezultatet e të mësuarit nuk do të jenë të kënaqshme -nxënësi do të humbasë interesin dhe për mësuesin ora e mësimit do të bëhet një rutinë e mërzitshme dhe e lodhshme.

“Teknologjia vetë nuk i motivon nxënësit për një kohë të gjatë, por në kombinim me një mësues të mirë, aktivitete interesante dhe materiale të dezignuara mirë mund të luajë një rol domethënës që t’i mbajë nxënësit të angazhuar në të mësuarin e gjuhës.”

Gavin Dudeney

Për mësuesit nuk është e nevojshme të mendojnë të krijojnë orën më të shkëlqyer të mësimit duke përdorur sa më shumë teknologji, por të realizojnë objektivat e vendosur duke integruar edhe teknologjinë nëse shihet e arsyeshme. Sipas Stanley (2013), mund të ndiqet një listë me pyetje të thjeshta që qartësojnë mësuesit nëse përdorimi i teknologjisë është një ide e mirë për atë orë mësimi.

¹ Shembull i marrë nga “Our experts advise on Using Technology to motivate learners” f. 9.

1. Pse të përdoret teknologjia?
2. Për kë është më i mirë përdorimi i teknologjisë?
3. Për çfarë mund të përdoret më mirë teknologjia?
4. Ku duhet të përdoret teknologjia?
5. Kur duhet të përdoret teknologjia?
6. Si duhet të përdoret teknologjia?

Sipas Stanley, këto pyetje nuk kanë si qëllim të kritikojnë përdorimin e teknologjisë, por më shumë kanë tendencën të vënë një baraspeshë midis aftësisë që mësuesi ka në përdorimin e teknologjisë dhe përzgjedhjes së mjetit teknologjik për aktivitetin e radhës. Sipas Reinders (2022), teknologjia mund të luajë një rol transformues dhe me vlerë në mësimdhënie vetëm kur përdoret me qëllime pedagogjike. Ky transformim do të ketë më shumë rezultate kur mësuesit janë trajnuar për të qenë përdorues konfidentë dhe entuziastë të teknologjisë, me qëllim që të nxisin interes të vazhdueshëm, përgjegjësi për të mësuarin dhe motivim të lartë gjatë procesit të të mësuarit të gjuhës në të gjitha kompetencat gjuhësore.

Studimi

Pyetësi i formuluar në Google Form pati si qëllim të mbledhë opinionet e mësuesve rreth përdorimit të teknologjisë. Ky pyetësor u bazua në disa nga pyetjet e ngritura nga Stanley (2013) të përmendura më sipër. Sipas tij, teknologjia duhet të jetë pjesë e asaj që mësuesi është duke bërë në orën e mësimit dhe jo një pushim, lehtësim ose shpërblim për nxënësin. Këtij pyetësori iu përgjigjen rreth 37 mësues nga 8 shtete në diasporë: 18 mësues nga Greqia, 11 mësues nga Italia, 2 mësues nga Austria, 2 mësues

nga Gjermania, 1 mësues nga Anglia, 1 mësues nga Kanadaja, 1 mësues nga Suedia dhe 1 mësues nga Norvegjia. Mësuesit ishin të moshës nga 25 vjeç deri në 51 vjeç e lart. Gjithashtu pjesa më e madhe e mësuesve të pyetur kishin kryer studimet për mësuesi në universitet e Shqipërisë dhe vetëm një pjesë e konsiderueshme kishin kryer studime të tjera në vendet ku jetojnë përkatësisht (*shiko apendiksin*).

Analizë e pyetjeve të pyetësorit

➤ *A i përdorni pajisjet teknologjike gjatë orës së mësimi?*

Për të krijuar një ide sa më të qartë nëse teknologjia përdoret gjatë orës së mësimi të gjuhës shqipe në diasporë, 4 prej 37 mësuesve u përgjigjen negativisht, domethënë nuk përdorin teknologji në një orë mësimi. Edhe pse është një numër i vogël përsëri lihet vend për të ngritur disa pyetje të konsiderueshme:

- nëse mësuesit nuk janë të qartë me termin teknologji, pasi të gjithë jemi të pajisur me një telefon celular të lidhur me internetin;
- nëse mësuesit mund të kenë mungesë aftësie dhe njohurie në përdorimin e mjeteve teknologjike në ambientet që japin mësim ose, e thënë më mirë, mbartin një frikë nga teknologjia;
- nëse klasat ku japin mësim kanë mungesa të aparateve teknologjike.

Prandaj, ndërsa përpiqemi t'i japim rëndësi të mësuarit të gjuhës shqipe në diasporë, duhet t'i japim po aq rëndësi dhe zhvillimit profesional të mësuesve dhe aspekteve të tjera që

plotësojnë formimin e tyre. Në artikullin “*Nuk ka vend në klasë për analfabetët digjitalë*”, botuar në gazetën “Guardian” (2012), Gavin Dudeney thekson:

“Ndërsa teknologjia është po aq pjesë e jetës personale dhe profesionale sa janë edhe stilolapsat dhe librat, kam frikë se do të dështojmë të luajmë rolin tonë në pajisjen e tyre (të nxënësve) për të ardhmen. ...”

Gjithashtu, ai parashikon që nëse mbetemi kryesisht analfabetë në terma digjitalë, rrezikojmë të përfundojmë si një bezdi e parëndësishme në jetën e përditshme të njerëzve që pretendojmë se i ndihmojmë, pasi realiteti është se të rinjtë e sotëm janë më shumë të përditësuar me risitë e teknologjisë sesa ne mësuesit.

➤ *Kujt i shërben përdorimi i teknologjisë?*

Në përgjigjen e pyetjes së mësipërme, shumica e mësuesve e shikojnë teknologjinë si një mjet të nevojshëm si për mësuesin, ashtu edhe për nxënësin. Më poshtë po ju sjell një tabelë të përfitimeve që kanë nxënësit dhe mësuesit nga përdorimi i teknologjisë.²

² Përfitimet u referohen nxënësve dhe mësuesve të anglishtes, marrë nga “*Our experts advise on Using Technology to motivate learners*”, Oxford University Press, f. 10.

Përfitimet për nxënësit	Përfitimet për mësuesit
Mundësi për t'u ekspozuar me gjuhën si brenda, ashtu dhe jashtë ambientit të klasës	Mësuesi pasuron të mësuarit me një larmi aktivitete
Përdorim i gjuhës autentike	Mësuesit mund të përdorin lirshëm gjuhën autentike
Fleksibilitet në të mësuar dhe pavarësi e përdorimit të mjeteve teknologjike që nxënësi ka në përdorim	Mësuesi i fokuson nxënësit dhe u jep udhëzime drejt një përdorimi pedagogjik dhe të përgjegjshëm të pajisjeve
Gjuha mësohet në lidhje me vendndodhjen, interesin, nevojat ose situatat relevante të nxënësit	Mësuesit i drejtojnë nxënësit në atë që është reale për të mësuar
Nxënësit kanë mundësi të përfshihen në komunitete sociale online	Mësuesit u krijojnë nxënësve mundësi komunikimi dhe bashkëpunimi edhe jashtë klasës duke krijuar rrjete komunikimi
Nxënësit kanë mundësi të përfshihen në vetëvlerësim të përdorimit të gjuhës	Mësuesit monitorojnë rezultatet dhe identifikojnë problemet

Siç duket nga tabela, përfitimet e mësuesve janë më shumë punë diagnostikuese, feedback, më shumë monitorime dhe më shumë burime për t'u përdorur. Ashtu si në çdo aspekt jetësor, teknologjia ka si qëllim të sjellë cilësi në rezultate dhe jo thjesht sasi.

➤ *Ku dhe si mund të përdoret teknologjia?*

Pyetjet e tjera mblodhën informacion se kur dhe si duhet të përdoret teknologjia. Duke u bazuar në përgjigjet e dhëna nga mësuesit, arrihet në përfundimin se çfarëdolloj mjeti teknologjik që përdoret duhet të jetë në masë të caktuar, në bashkërendim me librin e kursit dhe në një kohë të limituar për të mos humbur objektivat e caktuar për orën e mësimit. Është për t'u theksuar

gjithashtu se në përgjigjet e tyre mësuesit e kishin të qartë idenë se me përdorimin e teknologjisë duhet konsideruar dhe mosha e nxënësve, duke parashtruar kështu dhe çështjen e sigurisë së fëmijëve.

Më poshtë po sjell përgjigjet e disa mësuesve për pyetjet e parashtruara:

➤ *Kur mund të përdoret teknologjia?*

- “Duhet përdorur me limit, jo gjatë gjithë orës mësimore. Çdo orë mësimore duhet të jetë e mirëprogramuar me një skemë mentale si nxitja e logjikës, kontaktit viziv dhe mësimi nëpërmjet argëtimit me lojëra të ndryshme etj.”
- “Teknologjia përdoret në mësim kur na ndihmon t’u shpjegojmë më mirë fëmijëve, t’i bëjmë orët më tërheqëse dhe t’i ndihmojmë të mësojnë më lehtë, si për shembull kur u tregojmë një video, u vëmë një këngë ose përdorim ndonjë lojë edukative.”
- “Për të ndihmuar për realizimin e temës mësimore, si dhe në plotësimin e informacioneve dhe njohurive në përshtatje me temën.”

➤ *Si duhet ta përdorim teknologjinë orën e mësimi?*

- “Në varësi të moshës dhe të njohurive të nxënësve. Kërkohet kujdes.”
- “Me popullaritetin e madh që ka teknologjia sidomos tek brezi i ri, ajo duhet kthyer nga zbavitje pa vlerë,

në avantazh të mësuesit dhe të mësimdhënies, të të përvetësuarit të njohurive nga nxënësit. Mund të përdoret për ilustrime nga mësuesi, mund të përdoret në punën me grupe nga vetë nxënësit, në projekte nga nxënësit, në pjesëmarrjen aktive të nxënësve në klasë gjatë procesit të marrjes së njohurive prej mësuesit kur shpjegon.”

- “Mendoj se teknologjia duhet të përdoret me ‘mend në kokë’, pra, të gjendet një balancë e mirë rreth mësimi digjital dhe atij analog.”

Këto përgjigje zbulojnë angazhimin e mësuesve për të përqafuar metodat e reja që mundësohen nga përdorimi i teknologjisë sipas njohurive, mundësive dhe aftësive të gjithsecilit. Si mësues të përkushtuar të gjuhës shqipe në diasporë, misioni ynë kryesor është t’i orientojmë nxënësit tanë, të cilët tashmë i përkasin gjeneratës së tretë të shqiptarëve jashtë vendit, të mësojnë gjuhën shqipe si mjet i një komunikimi që mban gjallë lidhjen dhe bashkimin me të afërmit e tyre në Shqipëri, Kosovë, Maqedoninë e Veriut dhe kudo ku familjarët e tyre gjenden.

Në këtë kontekst, orët e mësimi marrin formën e përgatitjes së udhëtimeve me destinacione të larmishme dhe shumë domethënëse për çdo individ. Roli ynë si mësues kapërcen promovimin e sjelljes në klasë të mjeteve novatore, metodave efektive apo informacioneve të fundit për të realizuar orën më të mrekullueshme të mësimi. Në fund të fundit, ne synojmë të kultivojmë te nxënësit pavarësinë për të mësuar edhe jashtë ambienteve të klasës duke i mbajtur të apasionuar në qëllimet që ata duan të arrijnë.

Aktivitete praktike duke përdorur teknologjinë

Studimet e kryera nga Kalanzadeh, Soleimani dhe Bakhtiarvand (2014), Barreto (2018), Akobirov (2017), Tavakoli, Lotfi dhe Biria (2019), Sun dhe Gao (2020), Chen dhe Kent (2020)³ me studentë që mësonin gjuhën angleze, *përkatësisht në Iran, Kolumbi, Uzbekistan dhe Australi, arritën në përfundimin se studentët që morën, frekuentuan orët e mësimit ku i jepej përparësi aktiviteteve të dizinuara në lidhje me kompjuterin ose telefonin*; ata ishin jo vetëm të motivuar në mësimin e gjuhës angleze, por jepnin edhe rezultate të larta, ndiheshin aktivë dhe të pavarur përgjatë procesit mësimor. Duke qenë se kompjuteri dhe telefoni janë dy pajisjet më të gjendshme dhe të përdorshme si nga mësuesi, ashtu edhe nga nxënësi, po sjell disa aktivitete që mund të praktikohen lehtësisht në orët tona të mësimit të gjuhës shqipe.

Mësimi ose përsëritja e fjalorit	- Gjetja e thesarit duke përdorur aparatën fotografik të telefonit - Kush gjen më shpejt përkthimin/ kuptimin e fjalës - Lojëra me fjalë - Gjetja e grupimeve të fjalëve - Lojëra kujtese - Plotësimi i fjalëve në audio
Mësimi i gramatikës	- Përshkruajmë grafikët - Gara e gramatikës - Gabime të zakonshme në gramatikë - Gjueti i gramatikës - Re fjalësh autentike

³ Rezultatet e këtyre studimeve janë të përmendura në Aysy, S. (2020) “*The Use of Technology and Its Effects on Language Learning Motivation*”, f. 3-4.

Kompetencat e të dëgjuarit	- Gjej për çfarë po flas - Duke kërkuar në Youtube - Udhëtime me guidë - Regjistroj një poezi/ anekdotë - Transkriptoni tekstin e dëgjuar - Bingo me intervistë
Kompetencat e të lexuarit	- Gara e përgjigjeve të shpejta - Sfidat e të lexuarit - Pyet internetin - Ngjarje të mëdha - Krijoni tregimin tënd - Website i preferuar
Kompetencat e të shkruarit	- Tregim prej 5 fjalish rreth një fotoje - Mesazh nga e kaluara - Avantazhet dhe disavantazhet - Shkruaj një biografi - Gara shpejtësie në të shkruar - Raportoj lajme sensacionale - Dërgoj një email
Kompetencat e të folurit	- Ditari me zë - Lexo me zë të lartë - Regjistro intervista - Interpreti rolin - Sill lajme

Siç e vini re në tabelë, aktivitetet janë të grupuara sipas praktikave mësimore: mësimi i fjalorit dhe i gramatikës, si edhe i kompetencave gjuhësore: të dëgjuarit, të lexuarit, të shkruarit dhe të folurit. Aktivitetet e mësipërme mund të përshtaten sipas moshës ose nivelit të nxënësve dhe të mirëdizajnuara në shërbim të përmirësimit të kompetencave gjuhësore.

Konkluzione dhe rekomandime

Teknologjia luan një rol të rëndësishëm në arsim dhe domosdoshmërisht dhe në mësimin e një gjuhe të huaj. Mësimi i gjuhës shqipe në diasporë duhet të përdorë teknologjinë jo vetëm në përshtatje me mësimdhënien e lëndëve të tjera edukative, por dhe si një mjet motivimi për nxënësit me qëllim që orët e mësimin të jenë të pëlqyera dhe të mësuarit të marrë formën autonome dhe të ketë jetëgjatësi.

Ky studim solli, së pari, mendime nga studiues të mësimdhënies kryesisht të gjuhës angleze, të cilët hedhin dritë mbi faktin se teknologjia është e nevojshme për të motivuar nxënësit gjatë procesit mësimor të një gjuhe; së dyti, u sollën rezultatet e një pyetësoi që treguan se mësuesit e gjuhës shqipe në diasporë e konsiderojnë teknologjinë si një mjet të rëndësishëm që ndihmon mbarëvajtjen e mësimin dhe angazhimin e nxënësve si brenda, ashtu edhe jashtë mureve të klasës. Po në anën tjetër mbetet akoma një domosdoshmëri realizimi i studimeve dhe kërkimeve më konkrete, me qëllim që rezultatet të konsiderohen për qëllime edukative dhe arsimore veçanërisht për mësuesit e diasporës, siç janë trajnimet, përgatitja e materialeve didaktike dhe digjitale në ndihmë të tyre apo dhe për krijimin e rrjeteve të punës që kontribuojnë në rritjen e cilësisë në mësimdhënie në diasporë dhe në mërgatë.

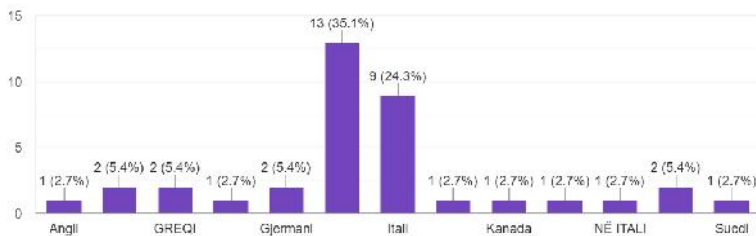
Referencat

- Gashi N., Salihu A., Gashi- Ramadani Sh., at al (2020). “*Kurrikula e Mësimi plotësues të Gjuhës Shqipe dhe të Kulturës Shqiptare në Diasporë e në Mërgatë*”, (2020), Shtëpia botuese Blendi, Prishtinë.
- Reinders, H., Dudeney, G., & Lamb, M. (2022). *Using Technology to Motivate Learners*. Oxford University Press. www.oup.com/elt/expert
- Stanley, G. (2013). *Language Learning with Technology – Ideas for Integrating Technology in the Classroom*. Cambridge University Press.
- Dornyei, Z. (2001). *Teaching and Researching Motivation*. Edinburgh Gate, England: Pearson Education.
- Gardner, R. C., & Lambert, W. E. (1972). *Attitudes and Motivation in Second Language Learning*. Rowley, MA: Newbury House Publishers.
- Dudeney, G & Hockly, N. (2007). *How to Teach with Technology*. Pearson Longman.
- Yi Wei, *Toward Technology-Based Education and English as a Foreign Language Motivation: A Review of Literature*. Educational Psychology. Volume 13 – 2022. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.870540>

- Raposo, A., Durão, A., et al. (2020). *Technology as a tool to enhance motivation and learning*. E3S Web of Conferences. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202017101011>
- Negoescu, A. and Mitrulescu, C. (2023) *Using Technology to Increase Students' Motivation for Learning a Foreign Language*. International Conference Knowledge-Based Organization. Vol. XXIX DOI: 10.2478/kbo-2023-0059
- Aysy, S. (2020). *The use of technology and its effects on language learning motivation*. Journal of Language Research (JLR), 4(1), 86-100. ORCID:0000-0001-6431-9983
- Ushioda, E. (2011). *Language learning motivation, self and identity: current theoretical perspectives*. Computer Assisted Language Learning, 24(3), 199–210. <https://doi.org/10.1080/09588221.2010.538701>
- Iberahim, A., et al. (2023). *A Review on Technology Enhanced Language Learning (TELL)*. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 13(2), 1509 – 1519. DOI: 10.6007/IJARBSS/v13-i2/16496
- Kazemi, A. (2014). *Technology and English Language Teaching (ELT)*. Advances in Language and Literary Studies ISSN: 2203-4714 Vol. 5 No. 6; Doi:10.7575/aiac.all.v5n.6p.60
- Huang, H., & Li, M. (2024). *The impact of technology-enhanced language learning environments on second language learners' willingness to communicate: A systematic review of empirical studies from 2012 to 2023*. Language Learning & Technology, 28(1), 1–22. <https://hdl.handle.net/10125/73593>

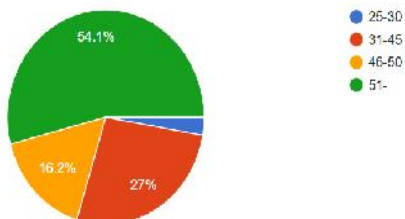
Në cilin shtet jepni mësimin e gjuhës shqipe?

37 responses

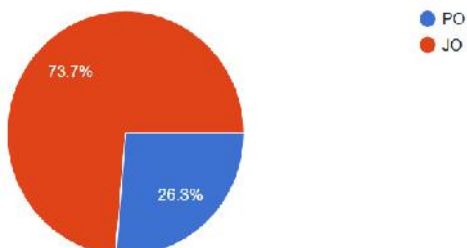
Cfarë moshe jeni?

37 responses

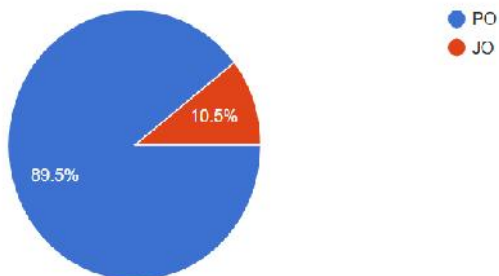
Keni kryer studime të tjera për mësuesi përveç studimeve në një nga universitetet e Shqipërisë?

38 responses

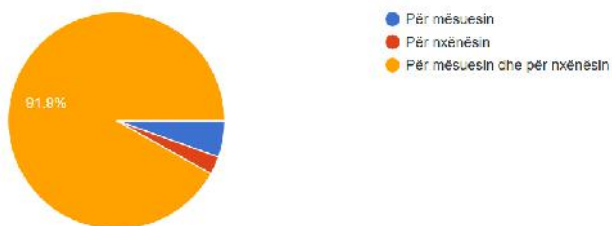
A i përdorni pajisjet teknologjike gjatë orës së mësimi?

38 responses

Për kë është teknologjia më e mirë?

37 responses

ETLEVA MANÇE

Mësuese e gjuhës shqipe

Gjermani

Digjitalizimi dhe platformat interaktive

[Seminari MPGJSH 2025 - TaskCards](#)

<https://www.taskcards.de/#/publish/trend>

MELITA OREŠKOVIĆ

Mësuese e gjuhës shqipe

Kroaci

Shkolla verore e gjuhës dhe kulturës shqiptare me metodologji moderne veprimi – formë e veçantë e mësimdhënies, që mundëson institucioni arsimor i shtetit pritës për aftësimin e nxënësve me njohuri të reja

Programi i Shkollës Verore të Gjuhës dhe Kulturës shqiptare, si një tërësi e integruar dhe me metodologji moderne veprimi, është i përshtatshëm për nxënësit që ndjekin mësimin e gjuhës dhe kulturës shqiptare sipas modelit C në shkollat fillore në Kroaci, por dhe për nxënësit *që* nuk kanë mundësi të ndjekin mësimin e gjuhës shqipe brenda sistemit arsimor kroat, duke ofruar përmbajtje tematike për zhvillimin e mjaftueshëm dhe të fokusuar të identitetit kombëtar shqiptar, nëpërmjet njohurive shtesë për gjuhën, letërsinë shqipe, historinë, trashëgiminë dhe artin shqiptar.

Koha: Shkolla verore zgjat 7 ditë.

Lëndët që integrohen: gjuhë shqipe, histori e letërsi shqiptare, trashëgimi kulturore, art.

Metodologjia: Shkolla mundëson zgjerimin e njohurive dhe aftësive bazë sipas interesave të nxënësve nëpërmjet punëtorive:

Punëtorja e gjuhës dhe letërsisë shqipe

Punëtorja e trashëgimisë kulturore shqiptare

Punëtorja e muzikës

Punëtorja e vizatimit dhe pikturës

Punëtorja e teatrit

Punëtorja e sportit.

Qëllimet

- Zhvillimi dhe ruajtja e identitetit kombëtar përmes punëtorive të gjuhës, letërsisë, muzikës, artit figurativ teatrit dhe sportit;
- Zhvillimi i interesit për përdorimin e gjuhës dhe letërsisë shqipe në të gjitha kushtet dhe rrethanat e komunikimit;
- Krijimi dhe zhvillimi i kompetencave të nevojshme gjuhësore dhe kulturore-etnike, si bazë për integrimin më të lehtë në vendin ku jetojnë.

Rezultatet e pritshme

Nxënësit duhet:

- të jenë në gjendje të komunikojnë në shqipen standarde mbi tema të ndryshme nëpërmjet bisedës, përshkrimit gojor, formave artistike të shprehjes (recitimeve, dialogëve, pjesëve teatrale, këndimit në përputhje me moshën dhe interesat e tyre;
- të përdorin forma të ndryshme të shprehjes krijuese përmes prezantimeve, bisedave, recitimeve, aktrimit, këndimit, vizatimit për tema dhe situata të ndryshme.

Ministria e Shkencës, Arsimit dhe të Rinjve të Kroacisë çdo vit, **në fillim të muajit mars**, shpall thirrjen publike për

financimin e formave të veçanta të mësimdhënies (shkollë verore) për nxënësit e pakicave kombëtare në Republikën e Kroacisë, në të cilën Këshilli i Mësuesve Shqiptarë të Kroacisë ka aplikuar për katër vite.

Dokumentacioni i aplikimit përmban: Programin e shkollës verore, listën e nxënësve pjesëmarrës, vërtetimin e shkollës, biografitë e personelit pedagogjik, vërtetimet nga gjykata për personelin dhe asistentët që nuk kanë ndjekje penale, lejen e prindit dhe vërtetime të tjera për shoqatën.

Pas një muaji Ministria e Shkencës, Arsimit dhe të Rinjve shpall vendimin e miratimit të shkollave verore dhe vijon nënshkrimi i kontratës dhe përgatitjet për mbajtjen e shkollës verore në fund të vitit shkollor, zakonisht javën e fundit të muajit qershor. Vazhdon puna për sigurimin e donatorëve të tjerë për udhëtimin, mjetet didaktike, sportive dhe teknike për zhvillimin e rregullt të punëtorive.

Shkollën verore e mbajmë në kampet verore në bregdetin kroat; **në vitet 2022, 2023, 2024, 2025 e kemi mbajtur në qytetet e Selcës dhe Savudrijsë.**

PROGRAMI I SHKOLLËS VERORE

Programi ka një përmbajtje tematike për zhvillimin e mjaftueshëm dhe të fokusuar të identitetit kombëtar shqiptar, nëpërmjet njohurive shtesë për gjuhën, letërsinë shqipe, historinë, trashëgiminë dhe artin shqiptar.

1. Njohja e nxënësve me: Rregulloren dhe Programin e shkollës verore

2. Punëtorja e njohjes me vendin në të cilin mbahet shkolla verore.

Punëtorja përfshin një guidë turistike në gjuhën shqipe për prefekturën në të cilën mbahet shkolla verore në: Prefekturën Bregdetare - Malore dhe Prefekturën e Istrës, ku ciceronia turistike, që është pjesë e personelit pedagogjik të shkollës verore, flet për: historinë, gjeografinë, popullsinë dhe përbërjen etnike, ekonominë, turizmin, kulturën dhe kontributin e shqiptarëve në fushën e gastronomisë dhe turizmit në këto prefektura.

Nxënësit përfshihen në një bashkëbisedim interaktiv:

- tregojnë njohuritë e tyre të marra në lëndët e tjera në shkollën kroate për prefekturat dhe qytetet e Kroacisë në gjuhën shqipe;
- mësojnë për kontributin e shqiptarëve në fushën e gastronomisë dhe turizmit në këto prefektura;
- zgjerojnë fjalorin e tyre me fjalë të reja.

Profesorja Đurđica Ramqaj, cicerone turistike

3. Punëtoritë e gjuhës shqipe dhe letërsisë

Punëtoritë trajtojnë temat:

a) ***Lojëra prezantimi dhe njohjeje***

- inkurajon njohjen e nxënësve dhe krijon një atmosferë pozitive dhe inkurajuese midis pjesëmarrësve;
- forcon aftësitë e komunikimit në gjuhën shqipe përmes metodave interaktive të të nxënit;
- mundëson të njihen me njëri-tjetrin në një mjedis të

- sigurt dhe mbështetës;
- nxit punën në grup, tolerancën dhe mirëkuptimin ndërkulturor;
 - forcon ndjenjën e përkatësisë në grup dhe rrit vetëbesimin e pjesëmarrësve.

Loja “Topi i fjalëve” – nxënësit i hedhin njëri-tjetrit një top, duke u prezantuar dhe duke treguar një fakt interesant për veten e tyre në gjuhën shqipe.

Intervistë me shokun apo shoqen – Nxënësit intervistojnë njëri-tjetrin në çift dhe më pas ia prezantojnë gjithë grupit të pjesëmarrësve, të ulur në formë rrethi.

Nxënësit u shprehën se lojërat ishin argëtuese, të dobishme dhe i ndihmuan të ndihen të pranuar dhe të relaksuar.

b) *Letër për gjyshërit*

Në këtë punëtori mësuesi përsërit rregullat për shkrimin e një letre dhe kujt i drejtohet ajo, në këtë rast gjyshërve, dhe se letrat sot dërgohen me postë ose me email.

Punëtorja:

- zhvillon tek nxënësit komunikimin me shkrim duke përdorur me sukses frazat e mësuara;
- nxit nxënësit të përdorin gjuhën shqipe praktikisht përmes shkrimit krijues;
- zhvillon ndjenjën e vetëbesimit në shkrimin në gjuhën shqipe.

Nxënësit në letrat e shkruara shprehën:

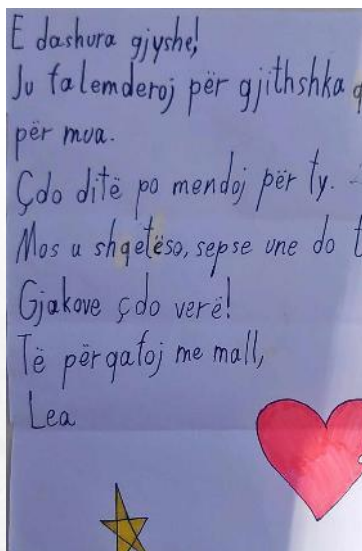
- dashurinë e tyre të pakursyer për gjyshërit, prehrin e gjyshes së tyre dhe duart e ngrohta, të cilat i kujtojnë me dashuri kur u tregojnë historitë e jetës së tyre;
- tregojnë se si nxjerrin kujtime, fotografi, libra dhe letra të tjera nga kutia me gjyshet e tyre, kur shkojnë në pushime në atdhe, i pyesin dhe dëgjojnë historinë e secilës gjyshe me kuriozitet, madje kënaqen dhe qeshin me çapkënlleqet

që bënin prindërit e tyre në fëmijëri, si edhe kur gjyshet e mençura u tregojnë nipërve e mbesave të tyre dhe histori të ndryshme;

- tregojnë mesazhet e çmuara të gjyshërve, si:
Mësoni shumë për të qenë të ditur!
Respektoni gjithmonë të tjerët!
Mësoni gjuhën shqipe!
Duajeni mëmëdheun!

Nxënësit u shkruan letra gjyshërve të tyre me shumë dashuri dhe kreativitet, shkruan për sukseset e shkollës verore. Nxënësit, secili me radhë, lexuan letrat, ndërsa shokët duartrokisnin mbas çdo leximi, si shenjë vlerësimi për letrën e shkruar bukur. Më pas nxënësit vendosën t'i hidhnin letrat e shkruara në kutitë postare të gjyshërve të tyre kur të shkojnë për pushime në vendin e tyre.

Në të njëjtën mënyrë nxënësit shkruajnë edhe letra për prindërit dhe familjarët e tyre.

E datura gjysëja ime Ana,
në këtë vërë do të vime Kosovë dhe do të vrisim.
Muzi përporos që të shoh sepse ^{me} kam mbarë malli
për ty. Kur të v, do të shikojmë në pakt dhe
do të shikojmë të flasin për frezue e tua
kur ke gene e casol në shikollë; kështu me
pëlgen flokët e tua e bardska që e kam
anëtar e ëmbël. Do të shikojmë në shopping
se bashkë dhe të blejmë gjëra. Mëgjitundë e tua
janë shumë të shishura dhe shpesh që
me përsin sarmat e tua.

Do të shikojmë se shpesh, por të kthehem
nga kampi verorë që jam ^{me} shpesh dhe
shogat e mia. Shumë jena të kuqor.

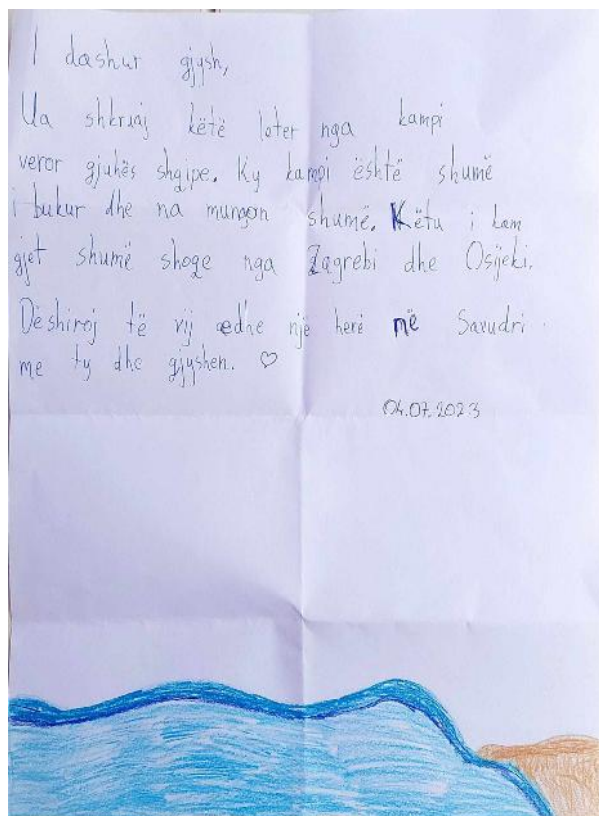
Ditë i mirë den në takim tanc e ëmbël gjysëja
ime.

Me shumë dashuri, plumbësia jote
Adele. ♥

ge um ke ba shum te lumtur. Edhe kur jam kan e mi
 ti um ke ba me geshun. I mes ne mend shum momente
 Gjith kemi geshun bashk dhe kemi dal mu shelit bashk. Me pe
 kur bagna hajggane dhe kur me tregon pralla. Dhe kur m
 tregon tregimet tua ee than ndotur ne jeten tande.
 pelen kur e ngejra radin bashk dhe kineja kenge per nje
 Sidomes kur tshagna ne hofe bashk n sabah qa kinejt tint
 Kur jam kan e vogel shkaqeton dhe e raditshem bashqen
 Hankshem peshka dhe dnedhzu bashk. Kanihen ti vohshar
 kept dhe ti prisha kur ushe ne Zagreb dajshim edhe u s
 bashk. Dua te them ge me mungon shum dhe dua te t
 apet. Dara te kemi edhe shum tira kujtime te minga o
 knaqemi apet. Me ne fund dua te them ge te dua
 Meli

c) ***Shkruaj një ftesë***

Punëtorja:

- inkurajon nxënësit të përdorin gjuhën shqipe praktikisht përmes shkrimit krijues;
- zhvillon komunikimin me shkrim duke përdorur me sukses frazat e mësuara;
- zhvillon ndjenjën e vetëbesimit në shkrimin në gjuhën shqipe;
- prezanton pjesëmarrësit me praktikën kulturore të shkrimit dhe dërgimit të ftesave.

Në këtë punëtori nxënësit përsërisin njohuritë e marra në mësimin shqip gjatë vitit shkollor.

Mësuesi dhe nxënësit tregojnë elementet që duhet të ketë një ftesë, duke i ndarë ato në ftesa zyrtare dhe jozyrtare.

Punëtorja filloi me një prezantim të shkurtër hyrës mbi ftesat: çfarë janë ato, për çfarë përdoren, kur dërgohen dhe si duken në kulturën shqiptare. Nxënësit më pas shkruan ftesat, duke përdorur shprehjet e mësuara, por dhe ishin shumë krijues në punimin e ftesave me shumë dashuri.

Punëtorja përfundoi me një lexim të përbashkët të disa ftesave, të cilat nxënësit i kishin shkruar me kreativitet duke i zbukuruar edhe me vizatime.

d) ***Shkruaj kartolinë***

Punëtorja:

- inkurajon nxënësit të përdorin gjuhën shqipe praktikisht përmes shkrimit krijues;
- zhvillon komunikimin me shkrim duke përdorur me sukses frazat e mësuara;
- zhvillon ndjenjën e vetëbesimit në shkrimin në gjuhën shqipe;
- i njeh pjesëmarrësit me praktikën kulturore të shkrimit dhe dërgimit të kartolinave.

Punëtorja filloi me një prezantim të shkurtër hyrës mbi kartolinat: çfarë janë ato, për çfarë përdoren, kur dërgohen dhe si duken në kulturën shqiptare. Nxënësit më pas panë disa kartolina nga rajonet shqiptare dhe diskutuan përmbajtjen dhe pamjet e tyre, si edhe shkruan vetë kartolinat për anëtarët e familjes, duke shprehur përvojën personale nga shkolla verore, përdorimin e shprehjeve të mësuara dhe zgjerimin e fjalorit të tyre.

Punëtorja përfundoi me një lexim të përbashkët të disa kartolinave, të cilat nxënësit i kishin shkruar me kreativitet dhe zbukuruar edhe me vizatime.

e) *Luajmë me gjëgjëza*

Në këto punëtori mësuesja u shpjegon nxënësve se gjëgjëzat janë të njohura në të gjitha kulturat dhe shoqëritë, kjo për shkak të moshës së tyre dhe ngaqë ato pothuajse gjithmonë transmetohen gojarisht, pra, kalohen brez pas brezi. Gjëgjëzat

shqipe janë gjithashtu të tilla, tradita e tyre gojore lejon që thënia të ndryshojë sipas çdo rajoni.

Gjëegjëzat janë në vetvete një metodë mësimdhënieje:

- lejojnë që fëmijët të njihen me koncepte dhe kuptime të caktuara;
- janë një mjet argëtimi dhe shpërqendrimi, për shkak të mënyrës se si janë kompozuar;
- shërbejnë për të kultivuar imagjinatën tek fëmijët.

Nxënësit luajnë ulur në një rreth; ata thonë me radhë një gjëegjëzë në shqip ose marrin fletushkat me gjëegjëzat që mësuesja u vendos në mes të rrethit dhe i lexojnë, ndërsa nxënësit e tjerë gjejnë përgjigjet.

f) ***Punëtorja: Nëna natyrë, Kafshët janë miqtë tanë.***

Punëtorja:

- zhvillon tek nxënësit kompetencat gjuhësore në gjuhën shqipe dhe rrit vetëbesimin;
- thellon të kuptuarit e temave social-kulturore dhe inkurajon shprehjen krijuese përmes teatrit;
- thellon rëndësinë e mësimin përmes lojës dhe bashkëpunimit.

Mësuesja dhe nxënësit flasin për natyrën, bukurinë e saj dhe si duhet ta mbrojmë atë duke mbjellë pemë, duke mos hedhur mbeturina; si të kujdesemi për kafshët, zogjtë.

Nxënësit imitojnë zërat e kafshëve dhe tingujt e natyrës.

Nxënësit, të ndarë në grupe, luajnë **lojën “foto mimo”**. Secili nxënës shikon fotografinë e një kafshe apo shpendi, pa e parë të tjerët, dhe u tregon nxënësve të tjerë me lëvizje për kafshën që ka parë, ndërsa ata e gjejnë dhe thonë me zë të lartë emrin e kafshës apo shpendit.

Pas përfundimit të lojës, nxënësit vizatuan dhe pikturuan natyrën dhe kafshët me kreativitet, duke treguar talent. Të gjitha punimet e nxënësve i ekspozojmë në ekspozitën e shkollës verore.

g) *Lexim i përrallave shqiptare dhe tregimeve*

Nxënësit të ulur në rreth, nën drejtimin e mësuesve, lexojnë përrallën apo tregimin. Në mbarim të leximit diskutojnë dhe shprehin mendimet e tyre për temën duke bërë krahasimin me përralla apo tregime të autorëve kroatë e botërorë.

Tregimet dhe përrallat:

Mbretëresha Teutë, Na ishin dy herë, Lushi si askushi, Leka Dukagjini, Tereza e Kalkutës

Punëtorja:

- zhvillon tek nxënësit kompetencat gjuhësore në gjuhën shqipe;
- pasuron fjalorin me fjalë të reja për historinë, atdhedashurinë dhe karakteristikat e një figure historike shqiptare;
- thellon të kuptuarit e temave historike e sociale dhe nxit mendimin kritik;
- thellon rëndësinë për formimin e identitetit kombëtar shqiptar.

4. Punëtorja e trashëgimisë kulturore shqiptare

Në këtë punëtori mësuesit shpjegojnë se trashëgimia kulturore shqiptare përbëhet nga: trashëgimia materiale dhe jomateriale.

Trashëgimia materiale janë monumentet historike, qytetet e vjetra të Shqipërisë dhe të Kosovës si: Berati, Gjirokastra, Butrinti, Apolonia, Ulpiana, Bylisi; veshjet popullore, veglat muzikore popullore.

Trashëgimia jomateriale është: gjuha e folur, muzika, folklori, zakonet dhe tradita shqiptare.

Nxënësit:

- thellojnë njohuritë e tyre për trashëgiminë kulturore shqiptare, si elemente që vijnë nga antikiteti dhe shprehje e marrëdhënieve kulturore midis popujve;
- ndërgjegjësohen për rëndësinë e ruajtjes së trashëgimisë kulturore materiale e jomateriale të shqiptarëve;
- forcojnë ndjenjën e krenarisë për identitetin kombëtar shqiptar.

Sipas modeleve të veshjeve të ekspozuara në fotografi, kukullave, veglave muzikore popullore, nxënësit vizatojnë dhe pikturojnë simbolet shqiptare, kostumet popullore shqiptare, veglat popullore muzikore etj.

Gjithashtu nxënësit nën tingujt e muzikës shqiptare zhvillojnë sfilatë me veshje popullore të krahinave të ndryshme shqiptare, duke shijuar bukurinë dhe larminë e tyre, si një ndër elementet kryesorë të trashëgimisë materiale kulturore shqiptare.

Mbrëmjeve, në oborrrin e kampit veror, nxënësit në projektion vizitojnë virtualisht muzeumet në Shqipëri dhe Kosovë, si: Muzeun e Krujës, Muzeun e Lidhjes së Prizrenit, Muzeun e Apolonisë, Muzeun Etnografik etj.

Inskënim i “Festës së Grurit” në oborrrin e kampit veror

Mësuesja u prezanton nxënësve “Festën e grurit”, festë myzeqare të korrjes dhe shirjes së grurit, një prej festave më të bukura tradicionale që vjen që nga antikiteti, dhe organizohet në qershor, në Shqipëri, në fshatin Pojan, por edhe në vende të tjera.

Nxënësit:

- mësojnë për një festë antike shqiptare, si festa e grurit;
- rëndësinë e njohjes së traditave shqiptare dhe transmetimin e tyre në brezat e rinj;
- nxiten për punën në grup, bashkëpunimin dhe mirëkuptimin ndërkulturor.

Në oborrrin e kampit veror inskenuam festën:

- tavolinë me prodhime bujqësore të fshatit, si grurë, thekër, bostan...;

- produkte të grurit, si miell;
- gastronominë, petullat, bukë.

Nxënëset e rritura u veshën si deat e Apolonisë, ndërsa nxënëset më të vogla kërcyen nën tingujt e këngës “Grurë dhe këngë”. Të gjithë nxënësit së bashku kënduan këngën “O mirë se na erdhe!”.

5. Punëtorja e muzikës

Nxënësit, nën drejtimin e profesores së muzikës dhe mësuesve të tjerë, mësojnë këngë shqiptare, si: *Gjyshja ime, Zemra më rreh për Shqipërinë, Moj bubrrec, Xhamadani vija-vija, Karnavali, Mora fjalën mora vargun, Moj e bukura More, Kur këndoj për ty moj nënë, Flutur ty të dua shumë, Vëllai Martin, Luleborë*, dhe valle tradicionale shqiptare, si: *Vallja e Rugovës, Tumankuqes, Vallen e Shotës, vallen e Tiranës etj.*

Punëtorja nëpërmjet këngëve dhe valleve:

- promovon dhe nxit ruajtjen e trashëgimisë kulturore jomateriale të shqiptarëve tek nxënësit;
- mësim praktik në interpretimin e një kënge dhe vallëzimit të valles popullore nga krahina të ndryshme shqiptare, me theks të veçantë në simbolikën e lëvizjes, muzikës dhe kostumit popullor;
- zhvillon aftësi bashkëpunimi dhe pune në grup përmes interpretimit të përbashkët të koreografisë.

Nxënësit performojnë në programet artistike që zhvillohen në mbremjet në kampin veror.

6. Punëtorja e vizatimit dhe pikturës

Punëtorja:

- zhvillon tek nxënësit kompetencat gjuhësore në gjuhën shqipe dhe rrit vetëbesimin nëpërmjet prezantimit të punimeve;
- thellon të kuptuarit e temave social-kulturore dhe inkurajon shprehjen krijuese përmes artit figurativ;
- inkurajon mendimin kritik për temat historike;
- thellon rëndësinë e punës në grup dhe bashkëpunimit.

Në këtë punëtori trajtojmë temat:

- simbolet shqiptare, veshjet popullore, heronjtë kombëtarë, natyra, qytetet shqiptare, monumentet historike, kafshët, shkolla verore etj.;

Ilustrimi i filmave të animuar: “Sokoli dhe shqiponja”, “Puna është flori”, “Dhia dhe shtatë kecat”.

Nxënësit prezantojnë punimet e tyre.

Ekspozita me punimet e vizatimit dhe pikturave të nxënësve në oborrin e kampit veror

7. Punëtorja e teatrit

Nën drejtimin e një aktori dhe të mësuesve nxënësit lexojnë tekstin e dramatizimit apo pjesës teatrale, bëjnë analizën mbi temat e identitetit, përkatësisë, emigrimit dhe tema të tjera sociale, shpërndajnë rolet, punojnë me diksionin, lëvizjet, qëndrimin skenik, bëjnë prova gjatë 6 ditëve dhe japin shfaqjet ditën e fundit të shkollës verore.

Punëtorja:

- zhvillon tek nxënësit kompetencat gjuhësore në gjuhën shqipe dhe rrit vetëbesimin;
- thellon të kuptuarit e temave social-kulturore dhe inkurajon shprehjen krijuese përmes teatrit;
- thellon rëndësinë e mësimit përmes lojës dhe bashkëpunimit.

Interpretimet e realizuara me nxënësit janë:

Dramatizimet:

“Djali dhe shqiponja”,
“Dielli dhe ylberi”,
“Porosia e fundit e Skënderbeut”.

Pjesët teatrale:

“Kush e hëngri akulloren”,
“Çimi dhe roboti budalla”,
“Fundi është memec”,
“Kulturat dhe ëndrrat”.

8. Punëtorja e sportit

Mësuesit prezantojnë lojërat popullore shqiptare si pjesë e trashëgimisë jomateriale kulturore. Shqiptarët, si një nga popujt më të vjetër në Evropë, kanë pasur lojërat e tyre për shekuj me radhë. Lojërat popullore shqiptare janë një tregues i kulturës sportive. Janë rreth 1250 lojëra të ndryshme të luajtura nga shqiptarët, bazuar në grupmoshat ose ngjarje të ndryshme, loja e kapuçave, loja e grushtit, letra e humbur, loja *Dhelpra dhe zogjtë*, kalaja dibrance, loja e shamisë e të tjera.

Lojërat tek nxënësit:

- zhvillojnë shkathtësinë, mprehtësinë dhe i forcojnë fizikisht;
- argëtojnë se kanë natyrën e garës;
- mësojnë për traditat e lashta të shqiptarëve, si pjesë e trashëgimisë kulturore shqiptare.

Nxënësit ndahen në grupe dhe luajnë lojërat: loja e kapuçave, loja e grushtit, letra e humbur, loja Dhelpira dhe zogjtë, loja e shamisë dhe lojëra bashkëkohore sportive.

9. Programe artistike

Mbrëmjeve zhvillojmë koncerte, ku nxënësit recitojnë, këndojnë e vallëzojnë nën tingujt e muzikës shqiptare.

10. Kinemaja në oborr

Në këtë punëtori mësuesit iu prezantojnë kinematografinë shqiptare ndër vite.

Nxënësit:

- kuptojnë bazat e artit filmik shqiptar përmes analizës së një filmi të përzgjedhur;
- thellojnë kuptimin e tyre mbi kontekstin historik dhe kulturor të ngjarjes filmike;
- kuptojnë që filmi mund të jetë një mjet për të shprehur identitetin dhe kujtesën kolektive;
- zhvillimin e empatisë dhe mirëkuptimit ndërkulturor.

Filmi “Beni ecën vetë”
Filmi “Tomka dhe shokët e tij”
Filmi “Shok”
Filmi “Mimoza llastica”

Filmat e animuar:

Dhia dhe shtatë kecat
Sokoli dhe shqiponja
Puna është flori

Pas shikimit të filmave vizatimorë, nxënësit vizatuan dhe ilustruan pjesët e filmave sipas rrjedhjes së ngjarjes, duke shprehur aftësinë për të ritreguar përrallat nëpërmjet artit figurativ.

11. Vlerësimi i shkollës verore

Anketimi i nxënësve

Formular vlerësimi

Shkolla Verore e Gjuhës dhe Kulturës Shqipe, Savudrija 2023

Punëtorja gjuhësore dhe e letërsisë, tema: Shkrimi i një ftese, Shkrimi i një letre për gjyshërit e mi.

Udhëzime: Formulari i vlerësimit duhet të plotësohet në mënyrë anonime; nuk mund ta shkruani emrin ose mbiemrin tuaj askund në formular. Plotësimi i tij na ndihmon të përmirësojmë cilësinë e punimit dhe komunikimin e ndërsjellë. Ju u përgjigjeni pyetjeve duke rrethuar notën.

1. Vlerësoni interesin e përmbajtjes dhe aktiviteteve të diskutuara në punëtori në një shkallë nga 1 deri në 5 (1e të jetë 5 që të tregojë **“Përmbajtja dhe aktivitetet ishin shumë interesante për mua”** dhe 1 që të tregojë **“Përmbajtja nuk ishte aspak interesante”**):

1 2 3 4 5

2. Vlerësoni pjesëmarrjen tuaj në punimin e sotëm në një shkallë nga 1 deri në 5 (1e të jetë 5 që të tregojë **“U përpoqa shumë”** dhe 1 që të tregojë **“Nuk u përpoqa fare”**):

1 2 3 4 5

3. Në një shkallë nga 1 deri në 5, vlerësoni qëndrimin e mësuesit ndaj jush dhe nxënësve të tjerë në punëtori: **“mirë, shumë mirë, jo mirë”**:

1 2 3 4 5

Rezultatet e anketimit të nxënësve për punëtoritë

Komisioni i përbërë nga 3 anëtarë: Melita Orešković, Selda Smajl, Mendu Imeri, analizoi të gjitha fletët e vlerësimit dhe shpalli rezultatet:

Nga 33 fletë vlerësimi të plotësuar:

12 nxënës vlerësuan përmbajtjen dhe aktivitetin e punëtorisë së përmendur shumë interesante dhe vlerësuan pjesëmarrjen e tyre si një përpjekje të madhe:

- punëtorja e gjuhës dhe vizatimit, temat: Nëna Natyrë; Kafshët janë miqtë tanë, Puna është flori;
- punëtorja muzikore, mësimi i këngëve dhe valleve: Kënga e Gjyshes, Xhamadani vija-vija, Vallja e Rugovës;

- lojëra popullore;
- punëtoritë e gjuhës dhe letërsisë, temat: Trashëgimia kulturore shqiptare, Le të luajmë gjëgjëza;
- punëtoria e vizatimit, tema: Ilustrime të një përralle shqiptare: Puna është flori.

13 nxënës vlerësuan përmbajtjen dhe aktivitetin e punëtorisë së dramës, përgatitjen dhe shfaqjen e dramatizimit “Djali dhe shqiponja”, “Dielli dhe ylberi”, shumë interesante dhe e vlerësuan pjesëmarrjen e tyre si një përpjekje të madhe.

Për 3 nxënës, përmbajtja dhe aktiviteti i punëtorisë letrare, leximi, kuptimi i historisë: Mbretëresha Teuta, ishte shumë interesante.

Për 5 nxënës, përmbajtja dhe aktiviteti i punëtorisë së përmendur ishin shumë interesante dhe ata e vlerësuan pjesëmarrjen e tyre si një përpjekje të madhe:

- punëtoria e gjuhës shqipe, tema: Shkrimi i një letre për gjyshen dhe gjyshin, Le të luajmë gjëgjëza.
- punëtoria e gjuhës shqipe dhe letërsisë, tema: Unë kam të drejtë.
- punëtoria muzikore, tema: këngë dhe valle “Flutur ty të dua shumë”, “Luleborë”.
- punëtoria e gjuhës shqipe dhe e vizatimit, tema: Profesionet.

Në procesin e vlerësimit, ne përdorëm vlerësimin formues.

Lidhja konstruktive e rezultateve të të nxënës, metodave të mësimdhënies dhe metodave të vlerësimit:

- prezantime,
- mësim nëpërmjet lojës,
- rezultatet e të nxënës,

- punë e pavarur,
- vlerësim i vazhdueshëm,
- pjesëmarrje dhe aktivitet në punëtori,
- vetëvlerësim,
- vlerësim përfundimtar,
- prezantim i punës.

12. Sukseset dhe vlerat e veçanta në zbatimin e programit të shkollës verore

- Nxënësit mësuam më shumë rreth kulturës shqiptare, për traditën e veshjeve popullore sipas krahinave, mbi pasurinë **shpirtërore, rreth fjalëve të urta, këngëve dhe valleve popullore**, si edhe në çfarë mënyre mund t'i përdorin ato.
- Ata mësuam më shumë rreth letërsisë, arteve të bukura, teatrit dhe filmit shqiptar.
- Nxënësit mësuam të aktrojnë, të prezantohen, duke theksuar identitetin e tyre shqiptar.
- Komunikuan në gjuhën shqipe.
- Krijuan miqësi të reja me nxënësit nga qytetet e tjera të Kroacisë.
- Ne zgjuam te nxënësit dëshirën për profesionet e bukura të këngëtarit, aktorit, piktorit, kostumografit, shkrimtarit, valltarit etj.

Nxënësit përgatisin suveniret nga Shkolla Verore për familjarët e tyre

Faleminderit për vëmendjen!

ANILA KANANAJ

Pedagoge

Shqipëri

Përdorimi i *Fjalorit të Madh të Gjuhës Shqipe* online në mësimin e gjuhës amtare

Abstrakt

Ky studim shqyrton potencialin e përdorimit të *Fjalorit të Madh të Gjuhës Shqipe* (FMGJSH) *online*, me rreth 120 000 fjalë, përfshirë mbi 11 000 shprehje frazeologjike, si mjet dinamik për nxënien dhe mësimdhënien e gjuhës amtare. Historikisht, fjalorët kanë shërbyer si mjete për zhvillimin e gjuhës. Ofrimi falas i FMGJSH *online* mundëson rritjen e aksesit dhe të angazhimit për mësuesit dhe nxënësit. Ky burim, i cili mund të përdoret si në shtëpi ashtu edhe në klasë, ofron referenca të menjëhershme, të paanshme dhe të besueshme për të rritur saktësinë e drejtshkrimit dhe të njohjes së një sërë elementeve kuptimorë e leksiko-gramatikorë të gjuhës shqipe. Gjithashtu, FMGJSH ofron një rrjet të gjerë sinonimesh, antonimesh dhe shprehjesh frazeologjike, të dobishme për pasurim leksikor dhe shumëllojshmëri stilistike.

Për më tepër, FMGJSH në internet siguron një përvojë argëtuese dhe tërheqëse të të nxëniet të gjuhës. Të nxëniet aktiv mund të inkurajohet dhe aftësitë gjuhësore mund të forcohen

përmes ushtrimeve që angazhojnë nxënësit të plotësojnë sfida me shprehjen frazeologjike të ditës, me lojëra fjalori që i referohen fjalëve të reja a të rralla, me përdorimin në fjali të fjalëve të lidhura tematikisht, me krijimin e vargjeve me rimë etj.

Si përfundim, përfshirja e leksikografisë digjitale në pedagogjinë e gjuhës amtare promovon një përvojë të të nxënit, më dinamike, të individualizuar e argëtuese, duke ndihmuar njëkohësisht në ruajtjen e kulturës shqiptare.

Fjalë kyçe: *Fjalor i madh i gjuhës shqipe, leksikografi digjitale, drejtshkrim, sinonime dhe antonime, frazeologji, teknologji arsimore, mësim interaktiv.*

1.0 Hyrje

Historikisht, fjalorët kanë shërbyer si mjete për mësimin dhe zhvillimin e gjuhës. *Fjalori i Madh i Gjuhës Shqipe (FMGJSH)*, ASHSH, paraqet një burim thelbësor për nxënien dhe përvetësimin e gjuhës shqipe në ambiente shkollore dhe jashtë tyre, në Shqipëri, Kosovë, Maqedoni dhe diasporë. Në epokën e globalizimit, FMGJSH online mbetet një mbrojtës i identitetit gjuhësor shqiptar, duke kombinuar traditën me inovacionin. Përdorimi i fjalorit online për mësimin e shqipes, nuk është thjesht i dobishëm – është i domosdoshëm për të formuar një brez të arsimuar me njohuri të thella për gjuhën amtare.

Rritja e kompetencës leksikore të folësve të gjuhës amtare (L1) është në thelb të misionit të shkollave. Korniza të ndryshme janë aplikuar gjatë viteve me qëllimin e vetëm për të përmirësuar rritjen e leksikut të gjuhës amtare (L1) të nxënësit shqiptarë. Përdorimi i teknologjisë dhe i materialeve online është një qasje e zakonshme në mësimdhënien e gjuhëve perëndimore. Tanimë, efikasiteti i këtyre teknikave dhe mjeteve mund të eksplorohej edhe në nxënien e leksikut të shqipes.

Studimet tregojnë se shkollat që e integrojnë fjalorin në mësimdhënie, kanë rritje të konsiderueshme në rezultatet e

arritjeve gjuhësore të nxënësve (Treffers-Daller & Milton 2013). Brown (2000, 2014) përshkruan 12 parime për të nxënit dhe mësimdhënien e gjuhës, ndër të cilat spikat lidhja gjuhë-kulturë, të nxënit kuptimplotë (një kontekst për të përdorur gjuhën), automatizmi (arritja e përpunimit nënndërgjegjshëm të gjuhës) dhe vetëbesimi i nxënësve.

Për nxënësit, ai vepron si një laborator gjuhësor, ndërsa për mësuesit, ofron mundësi për aktivitete interaktive. Ofrimi falas i FMGJSH online mundëson rritjen e aksesit dhe të angazhimit për mësuesit dhe nxënësit. Ky burim, i cili mund të përdoret si në shtëpi ashtu edhe në klasë, ofron referenca të menjëhershme, të paanshme dhe të besueshme për të rritur zgjerimin e leksikut (njohjen e fjalëve a kuptimeve të reja), saktësinë e drejtshkrimit dhe të njohjes së një sërë elementesh kuptimorë e leksiko-gramatikore të gjuhës shqipe.

Gjithashtu, FMGJSH ofron një rrjet të gjerë sinonimesh, antonimesh, homonimesh dhe shprehjesh frazeologjike, të dobishme për pasurim leksikor dhe shumëllojshmëri stilistike. Për më tepër, FMGJSH në internet përbën një përvojë argëtuese dhe tërheqëse të të nxënit të gjuhës.

2.0 Çfarë përmban *Fjalori i Madh i Gjuhës Shqipe*?

Në përputhje me kërkesat e leksikografisë botërore, në FMGJSH përfshihen të gjitha informacionet e nevojshme për formën e fjalës (shqiptimi dhe ortografia), strukturën, kuptimin, gramatikën dhe përdorimin (Hudson 1988, Apresjan 2000, Jackson & Zé Amvela 2000, Landau 2001, Jackson 2003).

FMGJSH ka gjithsej **125 000 njësi** leksikore, ndër të cilat:

- **103 000 fjalë-titull** (mbi 2.5 herë më shumë se *Fjalori i Gjuhës së Sotme Shqipe*, 1980);
- Rreth 5000 emërtime të pathjeshta për realje (të botës

materiale dhe jomateriale);

- Mbi 3000 njësi fjalë të fshehura (që nuk dalin në makrostrukturë si të mëvetësishme);

- 12 500 njësi frazeologjike;

- 1400 shprehje të huaja të paasimiluara (latinisht, anglisht, italisht, frëngjisht etj.);

- 1200 shkurtesa / akronime;

- Mbi 35 000 vargje sinonimike;

- Mbi **400 000 kuptime**.

Me gjithë këtë makrostrukturë kaq të zhvilluar, a mund të konsiderohet përmbajtja që ofron FMGJSH e mjaftueshme për mësuesin dhe nxënësin? Me fjalë të tjera, a ka nevojë nxënësi dhe mësuesi të konsultojë paralelisht fjalorë të tjerë për të verifikuar saktësinë, vërtetësinë, fushën e përdorimit, si dhe përmbajtjen semantike të fjalëve? Për hartimin e FMGJSH janë shfrytëzuar thuajse të gjithë fjalorët shpjegues, tematikë, krahinorë, terminologjikë një- e shumëgjuhësh.

Më konkretisht, janë konsultuar:

- *Fjalorë shpjegues* (të hartuar institucionalisht apo nga individë), të cilët shkojnë deri te fjalorë të tipit të mesëm (që pasqyrojnë rreth 50 000 fjalë). Përmendim këtu:

- a) *Fjalor i gjuhës së sotme shqipe*, ASHSH, 1980, me rreth 41 000 fjalë, 7000 njësi frazeologjike, 180 000 kuptime e 1 500 000 thënie ilustruese

- b) *Fjalor i gjuhës shqipe*, ASHSH, 2006, me rreth 48 000 fjalë, 5000 njësi frazeologjike e mbi 120 000 kuptime.

- c) *Fjalor i gjuhës shqipe*, ASHSH, 2020, me rreth 32 000 fjalë, 3000 njësi frazeologjike, mbi 100 000 kuptime leksikore.

- Fjalorët tematikë*: Fjalor i antonimeve (M. Samara), Fjalor frazeologjik (J. Thomai), Fjalor sinonimik, ASHSH, Fjalor i homonimeve (A. Jashari), Fjalor i shprehjeve të huaja (A. Jashari); Fjalor i fjalëve të huaja (M. Ndreca), Fjalor drejtshkrimor i gjuhës

shqip (R. Memushaj e A. Dhrimo), Emërtime të kafshëve dhe të bimëve shqip – latinisht dhe latinisht – shqip (Xh. Lloshi) etj.

- *Rreth 50 fjalorë krabinorë* (N. Gazulli, P. Tase, M. Elezi, Gj. Shkurtaç, A. Xhuvani, H. Shehu, J. Nushi, B. Dema, K. Kamsi, P. Zenelaj, A. Sylaj, A. Jashari, S. Pepa, N. Mustaqi etj.); në Kosovë (IAP, A. Zymberi, Q. Murati etj.); në Republikën e Maqedonisë së Veriut; në Malin e Zi; në Itali (botimet të mjedisit arbëreshe) etj.

- *Mbi 50 fjalorë terminologjikë shpjegues e shumëgjuhësh.*
- *Shumë fjalorë dygjuhësh shqip-gjuhë e huaj* të vëllimshëm e cilësorë (sidomos për fjalësin anglisht-shqip e shqip-anglisht, gjermanisht-shqip e shqip-gjermanisht) etj. Veçojmë dy fjalorë të tipit të madh Fjalorin anglisht shqip (120 000 fjalë) dhe shqip-anglisht (170 000 fjalë) të P. Qeskut.
- *Pasuri leksikore nga periodikët shkencorë*, si: Studime historike, Studime filologjike, Studime Albanologjike, Iliria, Candavia, Kultura popullore, Antropologjia etj.

Gjithashtu, në FMGJSH janë rritur ndjeshëm formimet sistemore, duke mbizotëruar ato me brumin e mjetet fjalëformuese të vetë shqipes, duke dhënë një pasqyrë të plotësuar të formimeve që nisin nga një bazë emërore, foljore, mbiemërore, ndajfoljore, frazeologjike etj., duke dhënë edhe shumë fjalë nga modelet fjalëformuese, që në fjalorët e mëparshëm janë pasqyruar në mënyrë të kufizuar si “të vetëkuptueshme dhe të lehta për t’u formuar nga çdo shqipfolës”.

Është rritur ndjeshëm shtresa e leksikut mendësor-abstrakt, ku spikatin formimet me -(ë)ri, -(ë)si, emrat e veprimit me -im, -je, esë etj.

Është rritur leksiku letrar-poetik, apo shtresa e fjalëve me kuptim të figurshëm.

Është rritur shtresa e leksikut dituror terminologjik, por me kujdesin e shtuar për të mos u kthyer në një fjalor terminologjik.

Është rritur po ndjeshëm *shtresa e leksikut nga ligjërimet dialektore e krahinore*, duke mënjanuar po ndjeshëm markimin *krah* (krahinor).

Është zgjeruar *shtresa e fjalëve të huazuara*, veçanërisht e ditëve tona.

Gjithë sa u tregua më sipër, dëshmon qartë se FMGJSH është burim i plotë dhe i vetëmjaftueshëm për mësuesin dhe për nxënësin për mësimin e gjuhës dhe të letërsisë shqipes e shumë më gjerë.

3.0 Përdorimi praktik i *Fjalorit të Madh të Gjuhës Shqipe* për mësimin e gjuhës amtare në orën e mësimin dhe jashtë saj

FMGJSH mund të përdoret për qëllime të shumëfishta me nxënësit, ku përmendim si më kryesoret: zgjerimi i leksikut me fjalë dhe kuptime të reja, njohja e sinonimeve dhe antonimeve të fjalëve, realizimi i sfidave me shprehjen frazeologjike të ditës, realizimi i objektivave që kanë të bëjnë me përvetësimin e fjalëve të rralla, me përdorimin në fjali të fjalëve të lidhura tematikisht, me krijimin e vargjeve me rimë, me përforsimin e drejtshkrimit dhe të elementeve gramatikore të gjuhës etj.

Në vijim do të përshkruhet se si mund të përdoret konkretisht FMGJSH online për pikat e sapopërshtuara më lart.

3.1 Zgjerimi i leksikut me fjalë dhe kuptime të reja

Në faqen e fjalorit online, në kutinë e kërkimit mund të shkruajmë fjalën bazë të paradigmës fjalëformuese që duam të zgjerojmë, p.sh. *ëndërr*. Menjëherë do të na shfaqet një listë me lema që përmbajnë fjalën *ëndërr*, si: *i ëndërrt, ëndërrimtar, i ëndërruar, ëndërrim, ëndërrroj* (Fig. 1). Zgjedhim nga kjo listë fjalën që na intereson të mësojmë, p.sh. *i ëndërrt* (Fig. 2) dhe shfaqet kuptimi i këtij mbiemri: *që është a që bëhet si në ëndërr*.

FJALOR I MADH I GJUHËS SHOIPE

(2000 + pounds) / 2,000,000 = 0.0001

[illegible]

Fig. 1

FJALOR I MADH I GJUHËS SHOIPE

(Tejja e punës z. ardhurave - 2024)

 [Lecture](#)
 [Quiz](#)
 [Assignment](#)

Shkruar: Këtu...

ÉNDÉRT $\mathbb{D}_c$

ENDRETT (f. 2) *ord.* Ott (sist) i en ledelse, en styrelse, Enanti, sluttet i kantskema. *Endretter / endretter*

3.2 Rrjeta e kuptimeve dhe përdorimeve

Nëse duam të gjejmë rrjetën e kuptimeve dhe të përdorimeve të një fjale të caktuar, përsëri shkruajmë lemën në kutinë e kërkimit, fjala vjen *shitore*: *ndërtesë ku tregtohen mallra të ndryshëm, dyqan*. Bashkë me këtë fjalë, në faqe shfaqen dhe lema të tjera ku është përdorur fjala *shitore* qoftë në përkufizim, qoftë në ilustrime me shembuj (Fig. 3).

SULTONE

[illegible]

* Sin.: *megastoma* *degeus*, *via* *degeus*? *kinak*?, *ojibi* *gambé*.

* Sin.: *megastoma* *degeus*, *via* *degeus*? *kinak*?, *ojibi* *gambé*.

Regulele te ține aproape de tine, așa că nu trebuie să te uiți la cealaltă parte.

AMBALAZHUES

[illegible]

AMBALAZHUESP

[illegible]

ARTIZANAL

[illegible]

2. Can I then plot a probability map that I can map onto a map of the world, or do I still need to make some argument about the relevance of the data to the world? (I have a feeling that the answer is "no".)

1./ f_{eq} avg. Qe biest un număr la propunerea a juriatului, ce este egal cu numărul total al membrilor la propunerea. Altfel spus, este numărul de membri activi. Nu se poate calcula.

Fig. 3

3.3 Sinonimet

FMGJSH mund të përdoret me shumë efikasitet për të gjurmuar vargun e sinonimeve. Kjo mund të bëhet në mënyrë

argëtuese në formën e lojës ‘Ndjekim sinonimet’. Kështu, nëse kërkojmë fjalën ‘i dashur’, në fund të saj, me një yllth përpara gjejmë vargun e sinonimeve të saj: *i ëmbël, i shtrenjtë, i përzemërt, i pëlqyer, i këndshëm, i shijshëm* (Fig. 4).

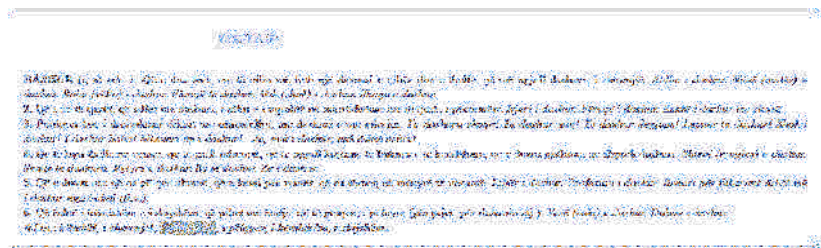

Fig. 4

Nëse duam të gjejmë sinonime të tjera të secilit prej këtyre sinonimeve, p.sh. të mbiemrit *i përzemërt* ose *i afrueshëm* (Fig. 5), mjafton të klikojmë te secila fjalë dhe shfaqen sinonimet e saj. Kështu mund të vazhdojmë derisa të dëshirojmë ne.

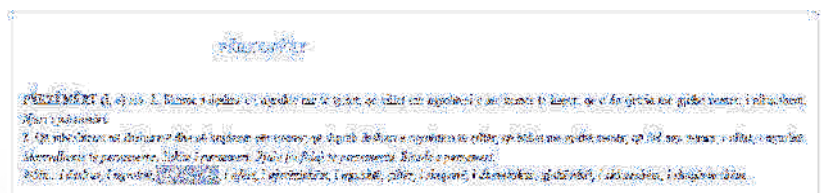

Fig. 5

3.4 Antonimet

Antonimi i një fjale gjendet me shkronja të zeza të trasha në fund të shpjegimit të saj, pas shkurtimit *kund.* që do të thotë *e kundërta*. Në rastin konkret në figurën 6, antonimet e fjalës *i zgjuar* jepen në fund të shpjegimit të kuptimit 1 (*që nuk i ka dalë gjumi*), *i fjetur*, dhe në fund të shpjegimit të kuptimit 2 (*që është i hollë e i shkathët nga mendja*), *budalla*.

ZGJUAR

ZGJUAR (t, e) *mb.* 1. Që nuk e ka zënë ende gjumi, që i ka dalë gjumi, që nuk fle; *kund t fjetur*.
z. fig. Që është i hollë e i shkathët nga mendja, që i kap gjërat shpejt, i mençur; *kund, budalla. Njeri (djalë) i zgjuar. Vajzë e zgjuar*.
3. fig. Që bëhet me mençuri, që është menduar hollë, i mençur. *Politike e zgjuar. Taktikë e zgjuar. Ypërim i zgjuar*.
4. bot. Që sapo ka nisur të rrijë, që sapo ka filluar të ngallojë. *Sytë i zgjuar. Farë e zgjuar*.
5. Përd. em. sipas kuptimeve 1, 2 të mbiemrit.
*** Sin.:** i shpërgjumur, i mençur, mendar, mendjehollë, mendjelartë, dhelpër, shejtan, lunel, kopil.
♦ Rri zgjuar kama shumë kujdes, nuk e humbas vëmendjen, nuk shkajdesem; jam syçelë; (rrf) me sy hapur; i mbaj sytë hapur; nuk e fle mendjen.

Fig. 6

3.5 Përdorimi i FMGJSH për të gjetur lema që fillojnë dhe mbarojnë me një fjalë ose me germa të caktuara

FMGJSH mund të përdoret për të gjetur lema që fillojnë a mbarojnë me një fjalë a një grup germash të caktuara. Në figurën 7 kemi kërkuar fjalë që fillojnë me *buz(ë)* dhe na shfaqet lista me rezultate përkatëse.

AKADEMIA E SHKENCAVE E SHQIPËRISË

KREU UDHEZIME VERSIONI PËR PUBLIKUM BUKEME

FJALOR I MADH I GJUHES SHQIFE

(Faqja e punës e hartuesve - 2024)

Kërko

≡...A-Z

≡A-Z...

Jep një listë me fjalët që nisin me shironjer/shkronjat e shquara në kuti.

e e

buz

BUZ

ABUZ

BLUZ

BRUZ

BUZM

Fig. 7

Në figurën 8 kemi kërkuar fjalë që mbarojnë me *buz(ë)*.

AKADEMIA E SHKENCAVE E SHQIPËRISË

Fig. 8

Në figurën 9, shfaqen fjalët midis rezultateve të kërkimit. Shohim midis të tjerash *mbuz*, *përbuz* si fjalë që mbarojnë me *buz(ë)*. Në këtë mënyrë kuptojmë që *mbuz dhe përbuz* janë fjalë që kanë në përbërjen e tyre elementet *m+buz(ë)* dhe *për + buzë*.

Këto opsione kërkimi mund të përdoren edhe për të gjetur fjalë që rimojnë.

AKADEMIA E SHKENCAVE E SHQIPËRISË

Fig. 9

3.6 Fjalët e urta dhe frazeologjia

Fjalët e urta gjenden me shënimin *fj. u.* brenda strukturës kuptimore të lemës, ndërsa frazeologjia është vendosur në fund të saj e paraprirë nga një simbol i posaçëm (nga një romb). Në figurën 10 ‘iku macja, lozin minjtë’ është dhënë me shënimin *fj. u.*, pra është fjalë e urtë.

Ndërkaq, poshtë sinonimeve, pas shenjës së rombit kemi të gjitha shprehjet frazeologjike me fjalën *mace*. Aty ku ka një yllth përpara, do të thotë që shpjegimi është dhënë te fjala me yllth, prandaj duhet të klikojmë atë fjalë nëse na nevojitet kuptimi i asaj shprehjeje frazeologjike.

AKADEMIA E SHKENCAVE E SHQIPËRISË

ARTI GJËSHËMIRI VERNISË PËR PUBLIKUM GJËSHËMIRI

MACE

MÁC/E. -JA *f. sh.* -E, ~ET 1. *zool.* (lat. *Felis silvestris catus*) Kafshë e vogël gjitare e mishngrënëse, me trup të shikathet, të mbuluar me qime të buta, me sy të mprehtë e me këtrra të forta, që mbahet në shtëpi si mamare ose për të gjuajtur mija. *Macja njujullin. Përkëdhel macen. Iku macja, lozin minjtë (fj. u.).*

2. *zool.* Pjesë e parë e emërtimeve të pathjeshta që tregojnë lloje të ndryshme macesh ose kafshësh që në ndonjë fare mënyre kanë ngjashmëri me macet. *Mace e egër (lat. Felis silvestris) mace e egër me trup të vogël, që gjuan natën dhe ushqehet me zogj e gjitarë të vegjël në pyjet e Skocisë, në Europën kontinentale e deri në Azinë Perëndimore. Mace leopard (lat. Prionailurus bengalensis) mace e egër me trup sa një mace shrepiake, e cila është aktive gjatë ditës, por gjuan shumë edhe natën, duke parapëlqyer lepujtë e minjtë. Mace peshkatore (lat. Prionailurus viverrinus) lloj maceje trupmadhe me qime gri në kafe, me rjolla dhe shiritë të zinj në shpatulla, që ka këmbë të shkurtër dhe bish të shkurtër se macet e shtëpisë. Mace deti (lat. *Schylloichinus canicula*) lloj peshkaqeri me trup të hollë, të gjatë të mbuluar njolla të verdha, me turp të mprehtë dhe sy të mbrëmë si mace, që ushqehet me molusqe e peshq me të vegjël dhe gjendet me shumicë në ujërat bregdetare të Europës dhe Afrikës Veriore.*

3. *anat.* Pjesë e parë e emërtimeve për muskulurën e llërës. *Manja e dorës muskulë i llërës, zokthi i krahut.*

4. *keq.* Grua në vajzë e egër dhe grindavece. *Është një mace ayo!*

5. si *më*. Shumë i dobët në trup, i thatë, thatën (kryesisht për gratë e vajzave). *Është bërë mace fore.*

**Sin.* : *maq, micë, qete, kolele, grifshë, grindavece, e thatë, thatime, thalantike.*

**Është bërë* **fikurë maceje* (dikush). *Bën hesap sa ha macja në vit (dikush) tall.* Është shumë dorëshutëgavur. Është cingun i madh: *nxjerr dhjetë nga plehët; vë plehët nën këmbë. I bëhem *qen e mace (dikujt) keq. I bie maces me *lugë (dikush) mospërf. Fle macja me minn bën shumë fletë, është acar i madh; të ngriin gjyha në gojë; të bie tranda përdehe; fle njku me detyr. I ka futur *trutë e maces (dikujt) keq. S'e ha as macja (dëkja) shih s'e ha as qen (dëkja). S'i ha macja cironkat! iron. dikush e do dëkja, por bën sikur nuk e do; hijet sikur nuk e tërheq dëkja që e lakmon. I ka ngrënë macja (derri) *brumtu (dikujt). Ia ha *përsheshin macja (dikujt) tall. I ka hvrë macja (*macoku) në bark (dikujt). Ka macen*

Fig. 10

3.7 Përdorimi i FMGJSH për drejtsbkrimin

Për të mësuar se si duhet të shkruajmë saktë një a më shumë fjalë, mjafton të shkruajmë fjalën, ashtu siç e dimë ne, në kutinë

e kërkimit dhe do të shfaqet një listë me mundësi. Nëse nuk shfaqet asgjë, do të thotë që ajo fjalë nuk ekziston në atë formë, duhet të provojmë një trajtë tjetër të shkruar të saj. Kështu, nëse shkruajmë *hëngur*, në listën që sugjerohet poshtë kutisë së kërkimit, nuk del asgjë e ngjashme (Fig. 11), që do të thotë se duhet të kërkojmë me trajtën *ha* dhe gjejmë që pjesorja e saj është *ngrënë*. Pra, *hëngur* është trajtë e gabuar drejtshkrimore.

Fig. 11

Po ashtu, kur shtypim, *korregjoj*, shohim që sugjerohet trajta *korrigjoj*, që do të thotë se pikërisht kjo është forma e duhur sipas drejtshkrimit të gjuhës shqipe (Fig. 12).

Fig. 12

3.8 Homonimet

Homonimet në FMGJSH janë poshtëshënuar me numra romakë në qoshen në të djathtë të lemës. Po japim për ilustrim lemën *ballë*. Nëse shënojmë *ballë* në kutinë e kërkimit, shfaqet një listë me pesë fjale që lexojnë *ballë*, që do të thotë se kemi pesë homonime të kësaj fjale (Fig. 13).

Fig. 13

Mjafton të klikojmë në secilën prej tyre dhe do të shfaqet kuptimi dhe përdorimi i saj (Fig. 14).

AKADEMIA E SHKENCAVE E SHQIPËRISE
PRESTI ETIMORJEME VERBESIT PER PËRDOJIMIN RËNDITJE
mërrëz e o murgu; rrethla vetullit. Për *sytë e ballit (për këta sy që kama në ballë) bet. Mos t'i shoh *trudhat në ballë (për djëkal). Pash *sytë e ballit bet. (E pushë) me *sytë e ballit (me këta dy sy) (dikë a dikësi). Vë ballin nga thicuborat (dikush) iron. shih vë majat nga thicuborat (dikush) iron. E ka vënë *syran e qenit në ballë (dikush) përqim. S'vë *shoshtë në ballë (dikush). Me *yjl në ballë.
BALLË BALLË, ~ III m. sh. ~ Ë. ~ ËT spec. Njësi për të matur shkallën ose forcën e tërmetit, të rrës etj.; shkallë, gradë. Tërmeti shitiç ballësh. Era vajti pesë ballë.
BALLË BALLË, ~ III m. sh. ~ Ë. ~ ËT usht. Krahër pushke me pesë a gjashtë fisheke; krahër që mban fishekët e pushkës; stek fishekësh. Tre ballë fisheke. Më bash ballin me fisheke. I vuri pushkës ballin. E shkrepiti të gjithë ballin.
BALLË BALLË, ~ III ~ ATV f. sh. ~ A. ~ AT vjet. Shami që lidhin gratë në kokë; ballicë. Pë lidhi (e vuri) ballën.
BALLË BALLË, ~ III ~ AV f. sh. ~ A. ~ AT Derg. vande. Ngarkoi dy ballë me har.

Fig. 14

3.9 Elemente gramatikore

FMGJSH mund të përdoret për të gjetur elementet gramatikore të fjalëve, p.sh. shumësin e emrave, të kryerën e thjeshtë dhe pjesoren e foljeve etj. Nëse klikojmë fjalën *baba*, shohim se shumësi i pashquar i saj është *baballarë* dhe shumësi i shquar *baballarët* (Fig. 15). Po kështu, te kuptimi 2 mësojmë se kjo fjalë, kur përdoret me kuptimin 'paraardhësit tanë', përdoret vetëm në numrin shumës.

BABA

BABA, -i m. zh. -**LLARË**, -**LLARË** [tj]. Burri i martuar kundrejt fëmijëve të vet; burrë që ka ose që ka pasur fëmijë; atë. Babai dhe nëna. Baba e bir. Baba deshmori. Enari i babait. Babai i kreshnikëve. Baba i gjetur burrë i nënës kundrejt fëmijës, që e ëma e ka lindur me burrë tjetër, njëkë. Shtëpia (dera) e babait. U bë baba. Ua bë qava behare, jo te qaj babae (tj. u.). Kur qava nëna e baba, pashë mik dhe vëlla (tj. u.).

2. vet. sh. Drez i mëparshëm, paraardhësit, atërit, të parët. Varrët e baballarëve tanë. Në gjurmët e baballarëve. Na e kanë lënë amanet baballarët.

3. vet. sh., vjet., iron. Poria e vendit, që e mbante veten si ajka e shoqërisë. Hiqeshin si baballarët e konabit.

4. libr. Themeluesi i një fushe të dijes ose nëmëtar i udhëheqësi kryesor i një veprimtarie ose i diçkaje tjetër. Babai i filozofisë (i mjekësisë). Herodoti është quajtur babai i historisë.

5. fet. I pari i një teqeje bektashinjtë. Babai i teqesë. Baba Sadiku.

6. vet. nj. Përdoret për vjetërrin (nga naxja e nga dhëndri) ose para emrit të një njeriu të mosshuar, në shenjë nderimi. Baba Petroja.

7. bised. Përdoret për t'u drejtuar bashkëbiseduesit në mënyrë familjare, të afërteshme e me përkëdhelje.

*Sin.: atë, tatë, lalë, babush.

Fig. 15

Nëse kërkojmë shumësin e fjalës *mama*, shohim se në trajtën e pashquar përdoret *mama* dhe në trajtën e shquar *mamatë* (Fig. 16), dhe jo *mamallarët*, siç gabojnë shpesh fëmijët.

MAMA

MAMÁ, -JA f. zh. -, -**TË** Përdoret zakonisht nga fëmijët për nënën e tyre: nënë. *U!u, inana. Mamaja ime. Një shoqe e mamasë. Të keqen mamaja! Ia lexova letrën me zë mamasë. Djalë mamaje (qumështi, tigani) . mospërf. djalë i përkëdhelur, që është mënyrë të bëjë jetë të rehatshme e në moshë të mirave dhe nuk është i zoti t'u bëjë ballë vështirësive të jetës. Çupa e mamasë. mospërf. vajzë e përkëdhelur.*

Fig. 16

Po ashtu, gjejmë që e kryera e thjeshtë e foljes *peshoj* është *peshova* dhe pjesorja e saj është *peshuar* (Fig. 17). Viza e pjerrët ndarëse tregon kufirin e temës, pra pjesën që ndryshon gjatë eptimit. Tema fjalëformuese e foljeve pra është dhënë e gatshme në FMGJSH dhe është pjesa para vizës ndarëse. Gjithashtu, para çdo kuptimi kemi informacion nëse folja përdoret si kalimtare apo si jokalistare. Në rastin në fjalë, të gjitha përdorimet janë kalimtare dhe kjo është shënuar menjëherë pas dhënies së treguesve gramatikorë të lemës me markuesin *kal*.

PESHQJ

PESHQJ vep., -OVA, -UAR *kat. 11*. Përcaktoj peshën e një trupi a të diçkaje në një peshore ose duke e krahasuar me një tjetër, i mat peshën. *Peshoj grurin (musrin)*. *Peshoj fëmijën*. *Peshoj në kantar*. *E peshoi me dorë diçka e ngriti diçka dhe e mbajti në dorë për ta parë sa rëndon.*
 2. *fig.* E shqyrtoj diçka me kujdes për ta vlerësuar si duhet, gjykoj; vlerësoj. *E peshoi mirë punën (qëshijën)*. *I peshuan mirë fuqitë e vetë*. *I peshuan anët e mira dhe të këqia të dikujt*. *I peshoi mendimet e shokëve.*
 3. *fig.* Bëj me nasturi e me kujdes të posaçëm një punë a një veprim; e mendoj; mirë e pastaj e them (një fjalë). *Peshon çdo lëvizje (çdo veprim)*. *I peshon fjalën që thotë.*
 4. *fig.* Ia di vlerën dikujt, e njoh dhe e cmoj, e ve në kantar; ia kam frikën, e marr parasysh; e përfili (sidomos në shprehje mbuluese). *S'e peshonin fare s'e nderonin fare, nuk e vlerësonin fare, nuk ia vinin veshtin fare*. *Nuk na peshonin për kumb.*
 5. *jokal.* Kam një peshë të caktuar; jam i rëndë, rëndoj. *Peshon lehtë (rëndë)*. *Peshon me shumë se i vëllat*. *Peshon dhjetë kuntalë*. *Më peshojnë këpuccet.*
 6. *jokal. kryes. voto III fig.* Ka rëndësi, ka vlerë; ushtron ndikim; nderohet, dëgjohet nga të tjerët. *Vepat (punët) peshojnë*. *I peshon fjalë*. *Peshonin dua rrethana*. *Peshon me shumë cilëzia se numri.*
 7. *jokal. vet. v. III Bie. rëndon. Përgjegësia peshon mbi ju*. *Hallat peshonin mbi të*. *Të gjitha punët peshonin mbi ne.*
 **Sin.* gjykoj, vlerësoj, mat, përsiat, përfili, rëndoj, vë, mësoj, shqyrtoj, rrah, shushit, mendoj, shtërshush, terezit, njoh, cmoh, bie, unoh.
 * *Aq sa i peshon* *djersa (dikujt). *I peshon* *arrat pa i shkundur (dikush). *Të peshon me* *flori (me ar) (dikush).

Fig. 17

3.10 Mënyra alternative të përdorimit të Fjalorit të Madh të Gjuhës Shqipe

FMGJSH online mund të përdoret edhe në shumë mënyra të tjera nga mësuesi dhe nxënësi në orën e mësimit. Po japim një ilustrim që ka të bëjë me integrimin e metodave ndihmuese vizuale (Kananaj 2023).

Nxënësve u tregohet një figurë me temë të përcaktuar dhe u kërkohet të gjejnë dhe të shkruajnë sa më shumë fjalë që lidhen me të. Në rastin konkret, fjalë si: *livadh, mjegullnajë, barakë, parvaz, i zhveshur (pema), çati, degë, i tharë, i njomë, pyll, çukit, qukapik, vemje/ larvë, kthetra, cung (i pemës), kopshtar, krasit, krasitës, kapele, kërpudhë etj.*

Fig. 18

Pastaj u kërkohet të shkruajnë në dërrasë secilën fjalë duke e lidhur me shigjetë me objektet në figurën 18. Më tej, punohet me FMGJSH online për të gjetur përkufizimet në fjalor dhe për të mësuar kuptimin dhe përdorimin e secilës fjalë. Në fund nxënësve u kërkohet të tregojnë me fjalët e tyre që shohin në figurë dhe me ndihmën e fjalorit, ta shkruajnë atë që përshkruan me gojë.

4.0 Përfundime dhe sugjerime

FMGJSH përbën një mjet të nevojshëm për zhvillimin e gjuhës për nxënësit. Nëpërmjet përdorimit të rregullt të tij, nxënësit nxiten të fitojnë themele të forta në gjuhën shqipe, të pasurojnë leksikun dhe forcojnë aftësitë për përdorimin e tij.

FMGJSH *online* përbën një mjet dinamik për mësuesin dhe për nxënësin. Të nxënit aktiv mund të inkurajohet dhe aftësitë gjuhësore mund të forcohen përmes ushtrimeve që angazhojnë nxënësit të plotësojnë sfida me shprehjen frazeologjike të ditës, me lojëra fjalori që i referohen fjalëve të reja a të rralla, me përdorimin në fjali të fjalëve të lidhura tematikisht, me krijimin e vargjeve me rimë etj.

Përfshirja e leksikografisë digjitale, konkretisht e FMGJSH-së online, në pedagogjinë e gjuhës amtare promovon një përvojë të të nxënit, më dinamike, të individualizuar e argëtuese, duke ndihmuar njëkohësisht në ruajtjen e kulturës shqiptare.

5.0 Literaturë

- Apresjan, J. 2000. *Systematic Lexicography*. Translated by Kevin Windle 2000. Oxford University Press: Oxford and NewYork.
- Brown, H. D. 2000. Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy (2nd edition). NY, USA: Longman.
- Brown, H. D. 2014. Principles of language learning and teaching (5th edition). NY, USA: Pearson Education.
- Cipo, K., Çabej, E., Domi M., Krajni A., & Myderrizi O. 1954. *Fjalori i gjuhës shqipe*. Tiranë: Instituti i Shkencave.
- Hudson, D. 1988. The linguistic foundations for lexical research and dictionary design. *International Journal of Lexicography*, 1(4), 287–312. <https://doi.org/10.1093/ijl/1.4.287>
- Jackson, H. & ZéAmvela, E. 2000. *Words, Meaning and Vocabulary: An Introduction to Modern English Lexicology*. London; NewYork: Cassell.
- Jackson, H. 2003. *Lexicography: An Introduction*. London and NewYork: Routledge.
- Kananaj, A. 2023. Acquiring L1 vocabulary: the case of Albanian. Thirty-first International Conference on: “Social and Natural Sciences – Global Challenge 2023” ICSNS XXXI, pp. 41-49.
- Kostallari, A, Thomaj, J., Lloshi, Xh., Samara, M., Kole, J., Daka, P., . Hidi, A. 1980. *Fjalor i gjuhës së sotme shqipe* (me rreth 41.000 fjalë). Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë.
- Kostallari, A., Domi, M., Lafe, E., & Cikuli, N. 1976. *Fjalor drejtshkrimor i gjuhës shqipe*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë.
- Landau, S. 2001. Dictionaries: the Art and Craft of Lexicography. Cambridge: Cambridge University Press.

- Treffers-Daller, J. & Milton, J. 2013. Vocabulary size revisited: the link between vocabulary size and academic achievement. *Applied Linguistics Review*, 4 (1), 151-172. doi: <https://doi.org/10.1515/applirev20130007>. Available at <http://centaur.reading.ac.uk/29879/>
- Thomai, J., Samara, M., Haxhillazi, P., Shehu, H., Feka, Th., Memisha, V., & Goga, A. 2006. *Fjalor i Gjuhës Shqipe*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë.
- Thomai, J., Samara, M., Kole, J., Haxhillazi, P., Shehu, H., Feka, Th., & Sima, K. 2002. *Fjalor i shqipes së sotme* (me rreth 35.000 fjalë). Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë.

ANILA BERBERI

Mësuese e gjuhës shqipe

Itali

T si Telefoni, T si Teknologjia

“Tsi Telefoni që dikur na lidhte me shtëpinë. Tsi Teknologjia që sot na sjell shtëpinë në zemrat e nxënësve tanë. Këtu rrethi duket se mbyllet, por historia vazhdon.”

Është kënaqësi e veçantë të ndaj sot me ju një orë mësimi me shkronjën “T” për fëmijët e klasës fillore me tekstin “Gjuha Shqipe dhe Kultura Shqiptare”. Nëpërmjet kësaj ore mësimi jam përpjekur që të trajtoj një temë që është më aktuale se kurrë:

përdorimin e teknologjisë edhe në mësimdhënie si mjet për të ndihmuar fëmijët të afrohen më shumë dhe më natyrshëm me të, në kuadër të mësimin të gjuhës shqipe. Këtë temë e kam titulluar: **T si Telefoni, T si Teknologjia** – dy fjalë që nisin me të njëjtën shkronjë, por që mbartin brenda tyre gjithë sfidën dhe mundësinë e arsimit të kohës sonë. Të them të vërtetën për të realizuar këtë temë nuk ka qenë aq e lehtë për mua, se nuk e ndiej veten një super digjitale apo super teknologjike, më është dashur të studioj që ta kuptoj pak botën e teknologjisë, e theksoj pak, dhe jam e ndërgjegjshme që më duhet të vazhdoj ta mësoj pa ndërprerje. Duke qenë se synimi ynë kryesor është që të përgatitemi për t'u ofruar më të mirën nxënësve tanë, sot na kërkohet jo vetëm të përditësohemi me risitë e profesionit, por mbi të gjitha t'i përshtatemi sfidave që na dalin përpara, veçanërisht qasjes ndaj teknologjisë.

Po pse “**T si Telefoni, T si Teknologjia**”?

Në historinë e emigracionit, **TELEFONI** ka qenë ura e parë teknologjike që na lidhte me “shtëpinë”. Telefoni ishte më shumë se një instrument i thjeshtë komunikimi: ai u bë e vetmja urë lidhëse mes dy botësh, duke u dhënë mundësi emigrantëve që të mbanin të gjallë lidhjen e tyre me atdheun nëpërmjet zërit të familjarëve. Ndërsa për fëmijët e rritur në familjet e diasporës, **TELEFONI** u bë instrumenti i parë pedagogjik: Teli i telefonit mbante me vete jo vetëm fjalë, por universe të pafundme kulturore: thekse rajonale, shprehje dialektore, biseda familjare.

Sot, revolucioni digjital, **TEKNOLOGJIA** e ka transformuar atë tel telefoni në një botë të tërë mundësish komunikuese, në një kërkim të vazhdueshëm lidhjeje me rrënjët tona kulturore dhe gjuhësore. **TEKNOLOGJIA** na ofron mundësi që më parë nuk do t'i kishim parë as në ëndërr: jo vetëm zërin, por edhe figurën, video, ndërveprime që u japin mundësi fëmijëve të diasporës të mos kufizohen vetëm duke dëgjuar për kulturën e origjinës, por

ta përjetojnë atë, ta krijojnë, ta konsiderojnë shok të pandarë të rrugëtimit të tyre të rritjes.

Sot jetojmë në një epokë ku teknologjia është bërë bashkudhëtare e pandashme e jetës sonë. Nga mëngjesi deri në mbrëmje, ajo është pjesë e jona, na udhëzon, na sfidon. Fëmijët tanë rriten me ekran në dorë, mësojnë të përdorin telefonin para se të kenë mësuar të lexojnë fjalët. Telefoni nuk është më një luks– ai është një **portë drejt botës**, një mjet mësimi, eksplorimi, krijimi dhe zhvillimi personal. Prandaj, titulli **“T si Telefoni, T si Teknologjia”** nuk është rastësi – është një ftesë për të kuptuar se sa shumë ndikim ka teknologjia në përditshmërinë tonë.

Dhe pikërisht këtu lind pyetja që na përket neve, mësuesve: **A jemi të gatshëm ta përqafojmë këtë realitet? A jemi ne duke e parë teknologjinë si aleate apo si kërcënim?**

Në këtë kontekst të ri, ne **mësuesit duhet të luajmë një rol kyç**. Por, ne shpesh ndihemi të pasigurt përballë ndryshimeve të shpejta teknologjike. Ka ende perceptime të gabuara se teknologjia do të zëvendësojë figurën e mësuesit, ose që përdorimi

i saj kërkon njohuri të thella teknike.

Në fakt, kjo nuk është e vërtetë: **teknologjia është një aleate e jona.** Teknologjia vjen për të na u bërë mbështetje, për të fuqizuar procesin mësimor, për të na kursyer kohë, për të na ndihmuar të përshtatemi më mirë me ritmet e nxënësve duke nxitur edhe mendimin kritik që është bazë e zhvillimit të përgjithshëm të nxënësit.

Sado e zhvilluar që të jetë, **teknologjia** nuk mund të zëvendësojë marrëdhënien njerëzore, aftësinë për të motivuar, dëgjuar, inkurajuar dhe për të drejtuar që vetëm një mësues mund të ofrojë. Edhe pse nuk kemi lindur digjitalë, përvoja e jetës është një avantazh që ne kemi. Dhe nëse fëmijët dinë më shumë se ne nga teknologjia, le ta transformojmë këtë “dobësi” tonën në një forcë bashkëpunimi duke mësuar nga njëri-tjetri.

Të dashur kolegë,

Sidomos në **mësimin e gjuhës amtare**, teknologjia është një **aleat i pazëvendësueshëm.** Për fëmijët shqiptarë që rriten në diasporë, gjuha shqipe shpesh është **gjuhë e dytë**, me të gjitha sfidat që kjo sjell: mungesë praktike, ndikim nga gjuha e mjedisit, humbje e ndjeshmërisë kulturore. Rreziku i asimilimit është gjithmonë prapa derës.

Siç thamë, fëmijët janë përdorues të lindur të teknologjisë. Por shpesh, ky përdorim është **i njëanshëm dhe pasiv**: kalojnë orë të tëra në rrjetet sociale, luajnë lojëra të gatshme, përdorin aplikacione me përmbajtje të krijuar nga të tjerët. Kjo dukuri është veçanërisht problematike për zhvillimin e identitetit kulturor. Fëmijët e diasporës rrezikojnë të bëhen spektatorë të kulturës sonë dhe jo protagonistë të zhvillimit dhe interpretimit të saj.

Pikërisht këtu hyn rëndësia e qasjes së re edukative. Këtu hyjmë ne, mësuesit. Ne mund t'i udhëzojmë ata që telefoni të jetë edhe një **shkollë e lëvizshme.**

Mundësi dhe fleksibilitet për t'u futur në rrjet. Telefoni eliminon pengesat gjeografike dhe kohore. Mund të përdoret kudo që ndodhemi dhe kurdo që kemi kohë të lirë.

- **Ka një shumëllojshmëri formatesh multimediale.** Shumëllojshmëri app-esh edukuese edhe të personalizuar sipas niveleve të dijes.
- Platforma sociale dhe forume të specializuara, ku studentët mund të bashkëpunojmë me studentë nga e gjithë bota, të ndajnë dijet dhe të marrin pjesë në diskutime.
- Kosto të ulëta. Shumë informacione edukuese janë falas ose me kosto të ulët.
- Përditësime të vazhdueshme për të pasur informacione sa më bashkëkohore dhe të kujdesshme.
- Zhvillim i kompetencave digjitale, thelbësore për botën e punës sot.

Ne takohemi me nxënësit vetëm 2 orë në javë. Po çfarë mund të bëjmë ne për t'i nxitur nxënësit tanë që të komunikojnë në shqip në çdo ditë të tyre? Si t'i ndihmojmë ata që t'i adresojnë interesat e tyre drejt shqipes me anë të telefonit?

Qëllimi i kësaj ore mësimi është pikërisht ky: të gjejmë mënyra të thjeshta didaktike duke u mësuar fëmijëve që të përdorin në mënyrë pozitive teknologjinë, jo vetëm për të kopjuar detyra, por edhe si një mundësi për ta transformuar imagjinatën në krijime konkrete duke rritur ndërveprimin e ndërgjegjshëm me mjetet digjitale.

Pra synojmë që objektivat e një ore mësimi të shkojnë përtej mësimi të një germe apo të fjalëve të reja dhe përdorimit të tyre. Sepse misioni i mësuesit është jo vetëm të transmetojë dije, por dhe t'i edukojë fëmijët. Dhe ne, mësuesit, kemi fuqinë – dhe përgjegjësinë – ta nxisim këtë ndryshim.

Le të kthehemi tek ora e mësimi:

T si tableti, T si Truri.

Kjo orë mësimi përfaqëson një shembull konkret se si mund

të plotësojnë njëri-tjetrin teksti tradicional dhe instrumentet digjitalë në edukimin e fëmijëve të diasporës.

Mësimi fillon me një bashkëbisedim të thjeshtë duke u përqendruar tek ushtrimi 1, duke i vënë fëmijët në dialog me njëri – tjetrin në kërkim të germës “T”, por edhe në kërkim të fjalëve të tjera që fillojnë me “T”. (foto e ushtrimit 1 nga libri)

Ky aktivitet ka një funksion të dyfishtë: nga njëra anë konsolidon njohjen e bashkëtingëllores, por na shërben edhe si një hyrje strategjike në vazhdimin e mësimi. Ndërsa nxënësit propozojnë fjalët e tyre, përpiqemi që të drejtojmë vëmendjen e tyre edhe tek disa terma si **telefon, tastierë, tablet, teknologji, tru, kompjuter**. Në të vërtetë shkronja “T” na shërben si pretekst për të pasuruar fjalorin e tyre me leksik teknologjik bashkëkohor, duke i përgatitur për diskutimet e mëpasshme në lidhje me përdorimin dhe rëndësinë e teknologjisë.

Aktivitet me funksion të dyfishtë

Konsolidon njohjen e bashkëtingëllores **1.**

Një hyrje strategjike në vazhdimin e mësimi **2.**

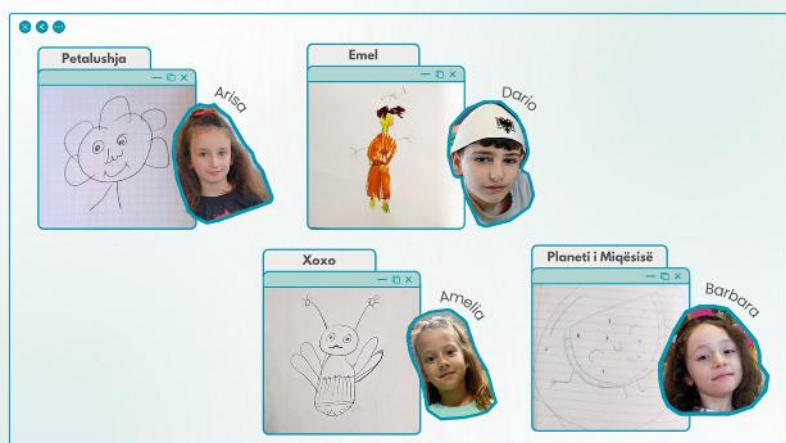
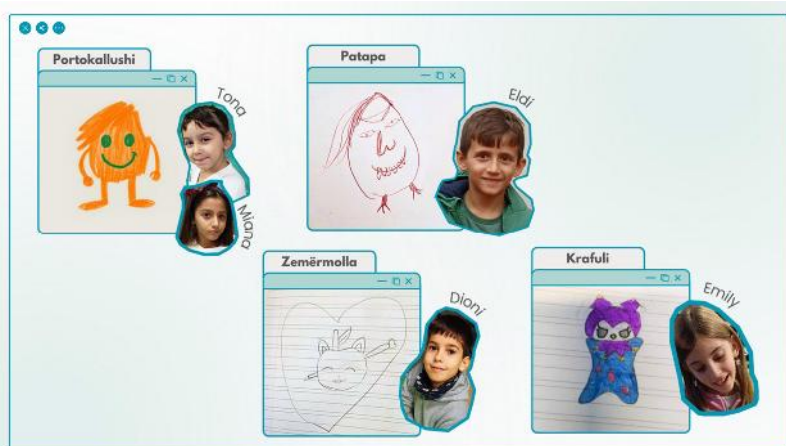
Propozim fjalësh të reja **3.**

telefon, tastierë, tablet, tru, kompjuter, teknologji

Pasi përfundon faza e grumbullimit të fjalëve me shkronjën “T”, ndërmerret hapi tjetër: Nxënësve u kërkohet që të shprehin idetë e tyre nëpërmjet një vizatimi për t’i dhënë formë fantazisë së tyre.

Duhet të theksoj që asgjë nuk është rastësi. Kjo ishte një orë mësimi e ideuar me disa faza, që parashikonte impenjimin e fëmijëve jo vetëm në dy orë. Në mësimin e mëparshëm u kishim dhënë atyre një skedë pune me pyetje specifike për të përshkruar një personazh, karakteristikat fizike, personalitetin, vendin ku jetonte, aventurat që mund të bënin bashkë.

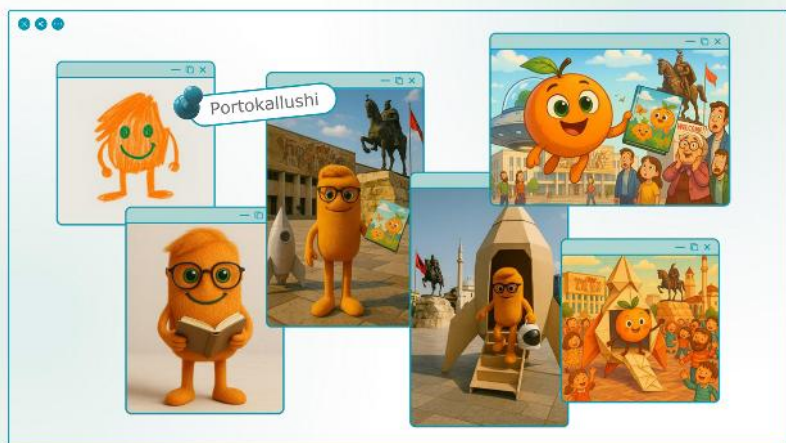
Faza e krijimit individual: Çdo fëmijë vizaton lirisht personazhin, duke shprehur botën e tij të brendshme nëpërmjet ngjyrave dhe formave. Ky çast ruan pikërisht qasjen tradicionale.

Vizatimi i lirë i propozuar në këtë orë mësimi nuk është gjë tjetër veçse vazhdimi i natyrshëm i punës së filluar më parë: nëse më parë fëmijëve u ishte kërkuar që të përshkruanin me fjalë personazhin e tyre, tani duhet të transferonin këtë imagjinatë në një paraqitje grafike artistike dhe më pas në krijimin e një personazhi realist me anë të Inteligjencës Artificiale, konkretisht ChatGPT-së.

Aspekti më i rëndësishëm i këtij procesi qëndron pikërisht në rolin që merr mësuesi nga ky moment duke u shpjeguar fëmijëve se si mund të ndërveprojnë me inteligjencën artificiale në bazë të nevojave të tyre, por edhe duke u vënë në dukje aftësinë e inteligjencës artificiale për t'u përgjigjur pyetjeve të tyre.

Faza e transformimit teknologjik: Inteligjenca artificiale e transformon vizatimin në një personazh real me përmasa tredimensionale, duke ruajtur karakteristikat kryesore të krijimit origjinal të fëmijës. Ky proces i tregon fëmijës fuqinë e teknologjisë si një instrument për të shtuar krijimtarinë.

Faza e personifikimit të personazhit/protagonistit: Fëmija i jep një emër personazhit të tij, gjithmonë në shqip. Në këtë pikë, fëmijëve u shpjegohet se si mund të dialogojnë me sistemin duke bërë kërkesa specifike për të ndryshuar emrin, pamjen e jashtme, gjendjen emocionale që personazhi i krijuar të reflektojë pikërisht atë që ata vetë kishin imagjinuar. Ky proces synon që nxënësi të mos kufizohet të pranojë në mënyrë pasive rezultatin e një algoritmi, por të udhëheqë ai vetë vizionin e të tij, duke zhvilluar kompetenca komunikimi me sistemet teknologjike, por edhe duke vënë në përdorim fjalorin e tij.

Faza e tregimit të personalizuar: Më pas personazhet e krijuara nga secili fëmijë shndërrohen në protagonistë historish të krijuara nga Inteligenca Artificiale në bazë të inputeve të dhëna nga vetë ata. Nxënësi i jep elementët tregues të dëshiruar, duke i lejuar IA të hartojë një tregim që të reflektojë si karakteristikat e personazhit ashtu edhe aspiratat krijuese të fëmijës autor.

Por a mund të bëjmë më shumë se një histori?

Sigurisht që po.

Le të rikthehemi tek libri. Duke parë rubrikat e tij kemi menduar të zhvillojmë një: **SFIDË JAVORE:**

SFIDA JAVORE:

Në këtë orë mësimi jemi munduar që t'i ofrojmë një qasje metodike mësimdhënies së gjuhës shqipe që të dijë të bashkojë rregullat e thjeshta gramatikore të tekstit me praktikitetin e jetës së përditshme nëpërmjet teknologjisë. Për këtë u përqendruam tek **SFIDA JAVORE**, ku jemi përpjekur të strukturojmë mësimin e gjuhës shqipe nëpërmjet lojës ndëraktive me IA duke u rikthyer tek heronjtë tanë.

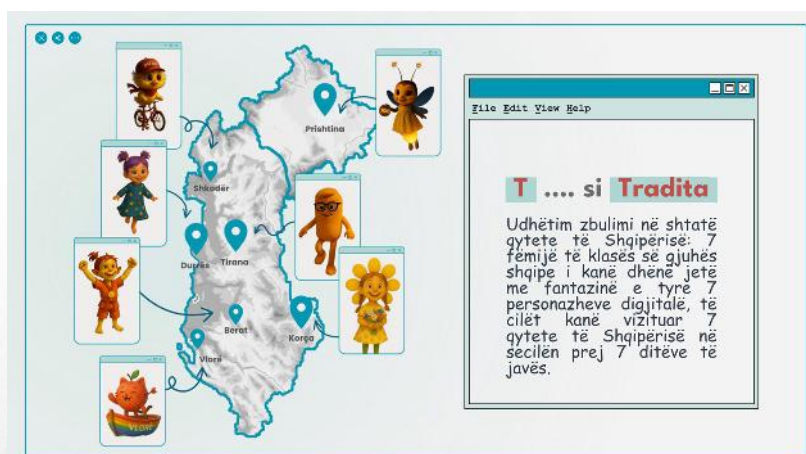

Dhe historia vazhdon: Sapo të ketë krijuar historinë me personazhin e imagjinatës së tij, nxënësi gjendet përpara një sfide tjetër didaktike. Sistemi i sfidave vërtitet rreth dy rubrikave pedagogjike: rubrika kohore e mësimit të ditëve të javës, dhe rubrika gramatikore që ka të bëjë me përdorimin e përemrit pyetës “çfarë”. Përdorimi i përemrit pyetës “çfarë” në këtë kontekst e transformon mësimin në një përvojë të re: fëmija mëson që të formulojë pyetje specifike (edhe pse ia drejton një programi të inteligjencës artificiale) që kanë të bëjnë me sjelljen e personazhit

të tyre në çdo ditë të javës, duke mësuar dhe zhvilluar kontrollin e strukturës pyetëse dhe aftësitë për të vendosur një raport vetiak me kohën. Sfida javore shndërrohet në një moment përmirësimi gjuhësor ku personazhi i krijuar shërben si katalizator për konsolidimin e bazave gjuhësore, por edhe të njohurive për traditat dhe kulturën shqiptare. Po përse të traditave?

Sepse Tsi Tradita

Sfida javore shndërrohet në një udhëtim zbulimi në shtatë qytete të Shqipërisë, të njohura për traditën dhe kulturën, të zgjedhura nëpërmjet një bashkëbisedimi ndërmjet vetë fëmijëve apo edhe me ndihmën e mësueses. Personazhet e kësaj aventure nuk janë të zakonshëm: ata marrin jetë nga takimi mes krijimtarisë fëmijërore me inteligjencën artificiale: shtatë fëmijë të klasës së gjuhës shqipe i kanë dhënë jetë me fantazinë e tyre 7 personazheve digjitalë, të cilët kanë vizituar 7 qytete të Shqipërisë në secilën prej 7 ditëve të javës.

A mund ta imagjinoni se ku shkuan dhe me çfarë shkuan personazhet tanë në këto qytete dhe cilat janë përshtypjet e tyre?

Le të shohim se çfarë përgjigjesh kanë përgatitur fëmijët pasi lundruan në botën e Inteligjencës Artificiale.

1. PORTOKALLUSHI: me anije kozmike prej letre zbriti në sheshin Skënderbe në Tiranë, në qytetin e mamit. “Tirana është zemra e mamit tim, por sot ndjeva që mund të bëhet edhe zemra ime.”

2. EMEL: me trenin e reve shkova në Berat, në Qytetin e Dritareve që flasin. “Në Berat shtëpitë nuk flenë, ato ëndërrojnë. Prandaj ky qytet ka 1001 dritare.”

3. PETALUSHJA: me qilimin fluturues shikonte nga lart magjinë e **KORÇËS**, muzikën e Zembrës. “Korça më dha zërin e saj dhe një tingull që do ta mbaj përherë në zemër. Ndoshta një ditë do të shkruaj një këngë për këtë qytet.”

4. PATAPA: me biçikletën e gjyshes që asnjëherë nuk e kishte njohur, vizitoi **SHKODRËN**, zërin e Legjendave.

“Shkodra më mahniti me kujtimet që ruhen në gurë, në foto dhe në zemra.”

5. XOXO: me krahët e ëndrrës arriti të ndriçonte deri në **PRISHTINË**, një tjetër shtëpi.

“Në Prishtinë fola, qesha dhe u ndjeva si në shtëpi se kufijtë janë në letra, por zemrat janë të bashkuara.”

6. ZEMËRMOLLA: me varkën me vela ylberi lundroi deri në **VLORË**, atje ku deti takon diellin.

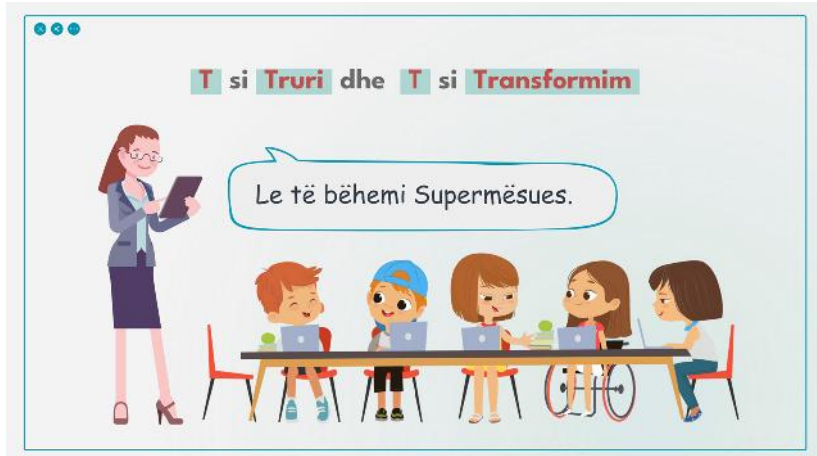
“Çdo qytet është i ndryshëm, por Vlora të jep guxim me histori, të mbush me dritë dhe liri.”

7. KRAFULI: me kalin e bukuroshes së fjetur mbërriti deri në **DURRËS**, në amfiteatrin e dallgëve të detit.

“Në Durrës, historia nuk është vetëm në libra, por kudo, edhe në thellësitë e detit.”

Në përfundim të udhëtimeve të tyre individuale, të frymëzuar dhe të shtyrë nga miqësia e vërtetë, pasi krijuesit e shtatë personazheve janë vetë nxënësit e një klase ku mësohet gjuha shqipe, vendosin me dëshirë që të takohen.

T si Teatri

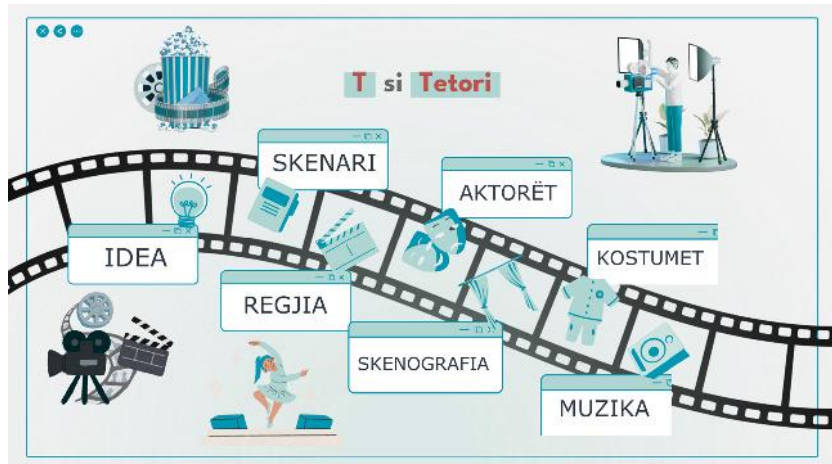
Ata nuk kënaqen me një takim të thjeshtë: si Taulanti dhe Teuta, zgjedhin skenën e një teatri.

Ky moment teatral përfaqëson përmbledhjen e përsosur të sfidës javore, por edhe të orës së mësimi: përvojat individuale transformohen në një rrëfim kolektiv, teknologjia bëhet mjet socializimi, aventurat digjitale gjejnë shprehje në miqësinë reale të fëmijëve.

Ku do të takohen personazhet tanë? PORTOKALLUSHI ishte ai që u propozoi të bënin këtë udhëtim në qytetet shqiptare, por përjetimet e KRAFULIT i nxitën fëmijët që të bashkoheshin në një planet të rrallë.

T si Takimi në Planetin e Miqësisë

Udhëtimi përfundon në “Planetin e Miqësisë”, një botë magjike mes realitetit dhe fantazisë, në qendër të së cilës ndodhet një skenë teatri e rumbullakët ku interpretohet edhe akti i fundit: takimi i personazheve. Ky përqaftim simbolik nëpërmjet traditës që i reziston kohës dhe teatrit të jetës, lidh fëmijët e sotëm me historinë e paraardhësve të tyre. Në këtë amfiteatër të fantazisë, teknologjia bëhet regjisore e padukshme e një shfaqjeje ku çdo fëmijë gjen origjinën e vet në zemrën e madhe të traditës shqiptare.

Kur do të zhvillohet teatri?

Sigurisht në Tetor.

T si Tetori, muaji më i dashur i fëmijëve.

Të dashur kolegë,

E ardhmja është në duart tona, në zemrat tona, në mendjen tonë, në vizionin tonë për fëmijët tanë. Dhe detyra jonë nuk është vetëm t'i mësojmë ata, por t'i **udhëheqim me zgjuars**i, duke qenë ne vetë shembuj të mësimi të vazhdueshëm dhe të përqafimit të risive.

"Teknologjia nuk është armiku i traditës, as i shkollës, por është mjeti i ri lëvizës i tyre.

Është një mjet ndihme për mësuesen, duke e transformuar atë në një regjisore përvojash.

Nuk izolon nxënësin, por përkundrazi e lidh me botën e pafundme të krijimit dhe të komunikimit."

Ne themi: **T si Telefoni, T si Teknologjia...** por mbi të gjitha duhet të themi: **"T si Truri"**, sepse është mendja jonë që na drejton, dhe **T si Transformimi**. Transformim që fillon me ne dhe nga ne. **Sfida jonë nuk është ta shmangim teknologjinë, por ta ftojmë atë në klasën tonë, si bashkëpunëtorë.**

Sot jetojmë në epokën e Inteligjencës Artificiale, sa hap e mbyll sytë do të gjendemi në epokën e Super Inteligjencës Artificiale. Le të bëhemi edhe ne Super Mësues! Mjafton një smartfon në xhep.

VALBONA KARAKAÇI

Pedagoge

Universiteti "Luigj Gurakuqi", Shqipëri

RREZARTA DRAÇINI

Pedagoge

Universiteti "Luigj Gurakuqi", Shqipëri

Formimi profesional i mësuesve të gjuhës shqipe në diasporë: nevoja për kualifikim

Një mësues i mirë është i suksesshëm përballë çdo nxënësi – mjafton të dijë si të nxisë ndjesinë e të mësuarit dhe dëshirën për informacion.

Mësuesi mund “të manipulojë” mendjen e fëmijës, nëse përdor mekanizmat e duhur. Gjuha shqipe nga L1 po kthehet në studimet tona si L2.

Konteksti

Po jetojmë një realitet të ri: prej dekadash kemi emigrimin e shqiptarëve nga Shqipëria, Kosova dhe nga trojet tona në Mal të Zi e Maqedoni. Diaspora shqiptare është një realitet dhe duhet të kemi një qasje tjetër ndaj saj. Janë krijuar breza të dytë dhe të tretë të familjeve shqiptare që kanë emigruar. Fëmijët apo të rinjtë e asaj periudhe tashmë janë gjyshër dhe nipërit e tyre duhet të jenë vazhduesit e shqipes, trashëgimtarë të saj. Të qenurit shqiptar duket se ua ka paracaktuar këtë fat.

Në çfarë areali po rriten këto breza?

A po ua krijojmë kushtet e duhura për t'i bërë ata trashëgimtarët e gjuhës shqipe dhe kulturës shqiptare ndër brezat e tjerë? Jeta është bërë shumë dinamike dhe globalizmi ka ndryshuar shumë qasje, ndaj kjo nuk është e lehtë.

Fillimisht, duhet të kuptojmë realitetin në të cilin jetojnë brezat e rinj të diasporës, pengesat, dilemat që kanë ata dhe më pas të gjejmë rrugët për t'i afruar në mënyrë të natyrshme të shqipja dhe kultura e saj.

Mësuesi është dora që vë në lëvizje të gjithë këtë mekanizëm. Ai ka këtë rol kyç, pasi është përfaqësuesi institucional dhe intelektual që, teorikisht, ka dijen e duhur dhe mundësitë për ta bërë këtë.

Është modeli që ndjek nxënësi, ndaj duhet të jemi shumë korrekt në atë që trasmetojmë.

Objektivat kryesore përfshijnë:

- Njohjen e situatës aktuale të mësuesve në diasporë;
- Evidentimin e sfidave dhe nevojave profesionale që ata përballojnë;
- Krahasimin e praktikave ekzistuese me modele ndërkombëtare të ngjashme;
- Propozimin e elementëve thelbësorë për ndërtimin e një programi universitar profesional.

Në thelb, studimi synon propozimin e një programi të strukturuar universitar profesional ose të kualifikimeve që ruajnë identitetin kulturor shqiptar dhe, njëkohësisht, përshtaten me realitetin pedagogjik të komuniteteve shqiptare jashtë vendit.

Metodologjia e kërkimit

Kërkimi bazohet në një qasje të kombinuar sasiore dhe cilësore, duke përdorur si mjet kryesor anketimin online me mësues të gjuhës shqipe në diasporë. Kampioni përfshin mësues

nga Gjermania, Greqia dhe Italia. Përpunimi i të dhënave është realizuar përmes analizës statistikore dhe interpretimit tematik të përgjigjeve, duke u mbështetur gjithashtu në modele dhe raste studimore ndërkombëtare për të ndërtuar një kornizë krahasuese të vlefshme.

Mësuesi i gjuhës së origjinës në kohën e globalizmit

Globalizimi i zhvilluar prej dekadash ka krijuar një situatë komplekse: nga njëra anë, individë që jetojnë në vendet pritëse por nuk mund të shkëputen lehtë nga vendi i origjinës dhe duan të ruajnë identitetin e tyre; nga ana tjetër, individë që vrulli i jetës dhe mbijetesa i bën të harrojnë nga vijnë dhe çfarë përfaqësojnë.

Rëndësia e mësuesit – figura kyçe

Zakonisht flitet për trekëndëshin **mësues-prind-nxënës**.

Gjatë takimeve dhe bisedave u vu në dukje që mësuesit ndeshin te prindërit një mosdashje, një neglizhencë në lidhje me mësimin e shqipes.

Secili ka rolin e vet, por, nëse i analizojmë, shohim mësuesin si elementin që vë në lëvizje dy të tjerët: prindërit dhe nxënësit.

Mësuesi është institucion. Në fakt, nuk është e lehtë të jesh i tillë.

A mjafton fakti që dimë të flasim shqip për të plotësuar kushtet e të qenurit mësues i shqipes në diasporë? **Sigurisht që jo!**

Të qenurit përdorues, folës shumë i mirë i gjuhës shqipe nuk barazohet me të qenurit mësimdhënës i saj. Duhet që mësuesi :

Të njohë shumë mirë drejtshqiptimin dhe drejtshkrimin e shqipes.

Nëse i mësojmë gabim fëmijës shqiptimin e fjalëve, do të jetë pothuajse e pamundur që të bëhet rregullimi. Kjo lidhet me mënyrën sesi funksionojnë strukturat gjuhësore në mendjen e individit, të cilat, me rritjen biologjike, ngurtësohen. Truri strukturohet dhe zonat gjegjëse të gjuhës bëhen të qëndrueshme, duke e bërë thuajse të pamundur ndërhyrjen më vonë.

Arsyeja është thjesht biologjike: elasticiteti i muskujve të të folurit humbet në një moshë të caktuar dhe nuk mund të zbatohet më komanda të reja për prodhimin e fonemave të reja.

Tek individit krijohet inventari i fonemave (i L1 ose L2, L3) dhe nëse ky inventar ka probleme, ato do ta shoqërojnë gjatë gjithë jetës.

Sa më herët të mësohet shqipja, aq më shumë folësit do ta ndiejnë atë si pjesë të tyre, sepse në trurin e tyre krijohen struktura solide, të qëndrueshme dhe të qarta.

Gjuha shqipe ka një pasuri shumë të madhe fonetike. Alfabeti ynë ka 36 shkronja, ndërkohë që ka shumë më tepër variante fonemore, kryesisht në variantin gegë. Një shqipfolës me L1 është në gjendje të mësojë gjuhë të huaja mirë sepse brenda inventarit tonë fonemik përfshihen edhe ato të gjuhëve të reja.

Kur shqipja është L1, kemi një situatë të favorshme për të mësuar gjuhët e huaja, edhe në moshë madhore, sepse variantet fonemore janë të ruajtura. Kjo nuk ndodh kur shqipja kthehet në L2: nëse gjuha e vendit pritës është L1 për folësin dhe shqipja mësohet në moshë madhore, situata ndërlikohet.

Të njohë shumë mirë gramatikën, leksikun dhe fonetikën.

Të njohë teknikat bashkëkohore të mësimdhënies

Por të gjitha këto mbeten vetëm teori, nëse mësuesi nuk kupton nxënësin, nuk hyn në psikikën e tij dhe nuk përcakton rrugën që duhet ndjekur për të nxitur dëshirën për të mësuar.

Sfidat e dygjuhësisë

Në situatat e dy ose më shumëgjuhësisë, te folësit ndodhin procese si:

Huazimi

Code switching

Code mixing

Translanguaging

Në gjithë këtë proces duhet të vendosim në qëndër nxënësin. Hartimi i librave, hartimi i strukturës mësimore, i metodave të mësimdënies duhet ti qasen fëmijës dhe asaj çfarë i intereson fëmijës. Për këtë ne duhet të dimë më shumë për fëmijët, për zhvillimin e tyre në procsin e të nxënit: si lidhet procesi i të nxënit me zhvillimin biologjik të fëmijës dhe me ndryshimin e strukturave në të menduar.

Çfarë ndodh me mendjen e fëmijëve, me strukturat mendore, si formohen ato për të arritur kompetencën gjuhësore dhe ekzekutimin gjuhësor në nivelet që duam?

Që mësuesi të vendosë në lëvizje mekanizmin duhet të dijë shumë mirë si funksionon mendja e fëmijës: për çfarë të dhënash ka nevojë, si të nxisë interesin.

Në situatat e dy ose më shumë gjuhësisë, tek folësit ndodhin procese të ndryshme, ndërsa kërkon që mendimin ta përcjelle gjuhësisht, ndërsa bën ekzekutim gjuhësor kalon:

Gjuhë bazë

Code-switch

Huazime

Duhet vënë re se në literaturën gjuhësore për fëmijët bilingual, të dyja code-switching dhe huazimet njihen me një term të përbashkët “code-mixing” (François Grosjean dhe Ping Li, 2013, fq. 19).

Code-switching mund të përfshijë një fjalë, një shprehje ose një fjali. Këtu janë disa shembuj të marrë nga komunikimi me subjektet ku shqipja është gjuha bazë dhe anglishtja gjuha mike:

“Oh, my God, sa i bukur ky fustan!” – Code-switch, gjuha bazë

Code-switch

Gjuha bazë

“Asnjëherë s’më përgjigjesh në telefon. Sa busy /bizi/ që je.”

Si duhet vepruar gjatë mësimit të shqipes në Diasporë?

Së fundmi studiuesit mendojnë se metoda translanguaging (ndërthurja gjuhësore) është më efikase, pasi i ndihmon të ketë një strukturë më të qartë mendimi, për rrjedhojë dhe ekzekutim gjuhësor. Duhet që fëmijës t i mësojmë rrugën për të menduar shqip. Termi “translanguaging” u përdor për herë të parë në vitin 1994 nga Cen Williams. Translanguaging duhet dalluar nga ndërrimi i kodit (code -switching), i cili bazohet në idenë se dygjuhëshit kanë dy sisteme të ndara gjuhësore. Përkundrazi, translanguaging e koncepton përdorimin gjuhësor të bilingualëve si një sistem të integruar, heteroglosik dhe dinamik, që reflekton mënyrën reale të të menduarit dhe të të shprehurit të folësve dygjuhësh. Kjo e bën atë një teori më të përshtatshme për arsimin dygjuhësh, pasi nuk kufizohet nga kufijtë e gjuhëve shtetërore/kombëtare, por përqendrohet në përvojën autentike të nxënësve (García & Lin, 2016).

Translanguaging është një praktikë pedagogjike efektive kur gjuha shkollore ose gjuha e mësimdhënies është e ndryshme nga gjuha që përdor nxënësi. Ajo funksion p.sh: në kushtet kur mësuesi shpjegon diçka në një gjuhë dhe nxënësit i përgjigjen në gjuhën e tyre. Këtë mund ta konkretizojmë me rastin kur kemi fëmijë të lindur jashtë që nuk dinë fare shqipen, ndërkohë që janë zotërues të gjuhës së vendit ku jetojnë.

Sipas Li Wei (2018), translanguaging nuk është vetëm një praktikë pedagogjike, por edhe një proces i ndërtimit të njohurive që shkon përtej kufijve të gjuhëve të emërtuara. Ai e përkufizon atë si një përdorim dinamik dhe funksionalisht të integruar të gjuhëve dhe varieteteve të ndryshme gjuhësore, duke theksuar se kjo qasje ndihmon në krijimin e një hapësire të re për të menduar dhe për të mësuar, përtej strukturave tradicionale të gjuhësisë së sistemeve (Li, 2018).

Gjuha stadarde apo varianti dialektor?

Integrimi dygjuhësor në optikën e vetë mësuesve të diasporës

Të gjendur përballë këtij realiteti të ri, në periudhën e globalizmit, mësuesit duhet të gjejnë mekanizma për të krijuar lidhjen mes nxënësve dhe gjuhës shqipe dhe kulturës së saj.

Cili është realiteti i tyre i parë nga vetë ata?

Në kuadër të këtij studimi, është realizuar një anketim me mësues të gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë, me qëllim identifikimin e sfidave profesionale dhe nevojave për zhvillim të mëtejshëm. Pyetjet kryesore të anketës janë ndërtuar për të adresuar:

- Nivelin e përgatitjes shkencore dhe pedagogjike të mësuesve për mësimdhënien në kontekste shumëgjuhëshe dhe ndërkulturore;
- Vështirësitë që hasen në mësimdhënien e shqipes si gjuhë e dytë apo e tretë, në një realitet ku shqipja nuk është më gjuha dominuese e komunikimit;
- Përshtatshmërinë e përgatitjes së mësuesve për të përballuar sfidat e reja sociale dhe kulturore në komunitetet shqiptare jashtë vendit;
- Mundësitë për ndërhyrje dhe përmirësim, përmes trajnimeve, kualifikimeve dhe ndërtimit të një programi të strukturuar universitar profesional.

Rezultatet e këtij anketimi shërbejnë si bazë për analizën e mëtejshme dhe për hartimin e rekomandimeve konkrete në funksion të forcimit të rolit të mësuesit në ruajtjen dhe promovimin e gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë.

Profili demografik i pjesëmarrësve në anketë

Anketa është realizuar me mësimdhënës të gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë, ku 75% e të anketuarve vijnë nga Gjermania, ndërsa pjesa tjetër nga Greqia dhe Italia. Të gjithë pjesëmarrësit kanë qenë femra, duke përfaqësuar 100% të kampionit.

Sa i përket përbërjes sipas grupmoshave, rezulton se:

- 41.7% i përkasin grupmoshës 46 – 55 vjeç;
- 33.3% grupmoshës 36 – 45 vjeç;
- 20% janë mbi 55 vjeç;
- dhe vetëm 5% janë në grupmoshën 25 – 35 vjeç.

Dominimi i grupmoshës 46 – 55 vjeç konsiderohet një tregues pozitiv, pasi sugjeron përfshirjen e profesionistëve me përvojë të gjatë në fushën e mësimdhënies, të cilët përbëjnë një burim të vlefshëm për ruajtjen dhe transmetimin e gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë.

Profili Arsimit dhe Mësimdhënësve në Diasporë

Një aspekt kyç i analizës së anketës ishte identifikimi i nivelit dhe profilin e arsimit të mësimdhënësve, me qëllim vlerësimin e përgatitjes së tyre për mësimdhënien e gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë. Të gjithë të anketuarit kishin arsim të lartë, por me dallime të theksuara në fushën e specializimit:

- Vetëm 16.7% e tyre zotëronin diplomë të përshtatshme në mësimdhënien e gjuhës shqipe dhe letërsisë ose në arsimin fillor.
- Rreth 50% kishin arsim të lartë në fushën e mësuesisë, por jo në profilin e gjuhës shqipe (p.sh. histori, gjeografi, matematikë), dhe shfaqën nevojë për thellim në aspektet teorike gjuhësore.
- 33.3% e të anketuarve kishin përfunduar studime të larta në fusha të tjera, pa lidhje me arsimin, duke përbërë grupin më të rrezikuar për sa i përket mungesës së përgatitjes pedagogjike.

Ky grup i fundit përballet me vështirësi të shumta, jo vetëm në aspektin teorik, por edhe në dimensionet didaktike, psikologjike dhe pedagogjike, për shkak të mungesës së formimit profesional në mësimdhënie.

Përvoja në Mësimdhënie

Të dhënat e anketës tregojnë se 50% e mësimdhënësve kanë një përvojë deri në katër vite në mësimdhënien e gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë. Kjo lidhet me rritje në ndërgjegjësimin e komuniteteve shqiptare jashtë vendit dhe me krijimin e strukturave mbështetëse nga shteti shqiptar në vitet e fundit.

Ndërkohë, 33.3% e mësuesve kanë përvojë nga 9 deri në 13 vite, ndërsa 16.7% kanë një përvojë më të gjatë, nga 13 deri në 20 vite.

Grupmoshat e Nxënësve dhe Impaktet Pedagogjike

Të dhënat e anketës tregojnë se shumica e mësuesve (83.3%) japin mësim për nxënës të moshës 13 – 18 vjeç, ndërsa vetëm 16.7% punojnë me fëmijë të moshës 0 – 12 vjeç. Kjo shpërndarje tregon një fokus të theksuar në arsimin e adoleshentëve, ndërkohë që përfshirja e fëmijëve më të vegjël mbetet e kufizuar.

Nga perspektiva pedagogjike dhe gjuhësore, kjo situatë ngre nevojën për zgjerimin e qasjes ndaj grupmoshave të hershme, pasi përvetësimi i gjuhës shqipe është më efektiv kur fillon në moshë të re. Rritja e përfshirjes së fëmijëve të moshës 0 – 12 vjeç do të kontribuonte në formimin e qëndrueshëm gjuhësor dhe në ruajtjen afatgjatë të identitetit kulturor shqiptar në diasporë.

Materialet Mësimore në Praktikën e Diasporës

Në procesin e mësimdhënies së gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë, mësuesit mbështeten kryesisht në librat shkollorë dhe burime online. Kjo zgjedhje pasqyron një përpjekje për të kombinuar materialet tradicionale të hartuara në Shqipëri me fleksibilitetin dhe aksesin që ofrojnë platformat digjitale.

Megjithatë, përdorimi i këtyre burimeve ngre disa çështje të rëndësishme:

- Librat shkollorë, ndonëse të strukturuar sipas kurrikulës kombëtare, shpesh nuk janë të përshtatur për kontekstin specifik të diasporës, ku shqipja mësohet si gjuhë e dytë apo e tretë.

- Burimet online, nga ana tjetër, ofrojnë mundësi të shumta për personalizim dhe ndërveprim, por kërkojnë aftësi të avancuara digjitale nga ana e mësuesve dhe një filter kritik për përzgjedhjen e përmbajtjes së përshtatshme.

Kjo situatë nënvizon nevojën për zhvillimin e materialeve didaktike të dedikuara për diasporën, të cilat të jenë të ndërtuara mbi parime të mësimdhënies ndërkulturore dhe të mbështetura në teknologji bashkëkohore. Një qasje e tillë do të ndihmonte në rritjen e efektivitetit të mësimdhënies dhe në përvetësimin më të qëndrueshëm të gjuhës shqipe nga brezat e rinj jashtë vendit.

Nevojat për Zhvillim Profesional të Mësuesve në Diasporë

Rezultatet e anketës tregojnë një interes të lartë të mësuesve për përmirësimin e kompetencave të tyre profesionale përmes formave të organizuara të edukimit të vazhduar, si kurse apo programe master. Fushat prioritare të identifikuara janë:

- Metodologjia e mësimdhënies së gjuhës dhe kulturës shqipe – e përmendur nga 91.7% e të anketuarve, kjo fushë përfaqëson nevojën më të madhe, duke reflektuar kërkesën për qasje të strukturuar dhe të përshtatura me realitetin e diasporës.
- Përdorimi i mjeteve digjitale – gjithashtu me 91.7%, tregon rëndësinë e integritit të teknologjisë në procesin mësimor dhe nevojën për aftësim në përdorimin e platformave dhe burimeve online.
- Teknikat e vlerësimit dhe gramatika – të përmendura nga 75% e mësuesve, theksojnë nevojën për qartësi në strukturat gjuhësore dhe për zhvillimin e metodave të përshtatshme për vlerësimin e nxënësve në kontekste shumëgjuhëshe.

Këto të dhëna nënvizojnë domosdoshmërinë e ndërtimit të një programi të mirëstrukturuar të zhvillimit profesional, i cili të adresojë në mënyrë të drejtpërdrejtë këto nevoja.

Vetëvlerësimi i Kompetencave

Në kuadër të anketës, mësuesit u ftuan të bëjnë një vetëvlerësim të kompetencave të tyre profesionale dhe të identifikojnë fushat ku ndjejnë nevojë për përmirësim. Rezultatet tregojnë një vetëdije të lartë për zhvillimin profesional dhe një orientim të qartë drejt fushave prioritare të mësimdhënies bashkëkohore:

- 100%: Metodologji të avancuara të mësimdhënies;
- 83.3%: Përdorimi i mjeteve digjitale dhe mediave në procesin mësimor;
- 58.3%: Përvetësimi dhe aplikimi i njohurive gramatikore;
- 41.7%: Ndërkulturalizmi dhe ndërlidhja e gjuhës me kontekstin kulturor të nxënësve.

Këto të dhëna theksojnë nevojën për ndërtimin e moduleve të specializuara që adresojnë jo vetëm aspektet teknike të mësimdhënies, por edhe dimensionet kulturore dhe teknologjike të saj, në përputhje me sfidat e mësimdhënies në diasporë.

Sfidat Kryesore dhe Nevojat për Kualifikim të Mësuesve në Diasporë

Të dhënat e anketës zbulojnë disa sfida të rëndësishme me të cilat përballen mësuesit e gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë. Më të theksuarat janë:

- Mungesa e materialeve dhe burimeve didaktike, e raportuar nga 91.7% e të anketuarve, që ndikon drejtpërdrejt në cilësinë dhe efektivitetin e mësimdhënies;
- Vështirësitë në përdorimin e mjeteve digjitale, të përmendura nga 66.7%, që tregojnë nevojën për aftësim teknologjik;
- Mungesa e përgatitjes shkencore dhe profilizimit profesional, e raportuar nga 50%, që lidhet me mungesën e formimit të specializuar në fushën e gjuhës shqipe;
- Balancimi ndërmjet përmbajtjes gjuhësore dhe asaj kulturore, si dhe mbështetja e pamjaftueshme nga komuniteti dhe prindërit, të cilat përmenden në përqindje më të ulëta, por mbeten faktorë ndikues.

Përballë këtyre sfidave, mësuesit shfaqin një interes të qartë për zhvillim profesional, veçanërisht në fushat e:

- Metodologjisë së mësimdhënies;
- Përdorimit të teknologjisë në arsim;
- Zhvillimit të kurrikulës;
- Gramatikës së aplikuar.

Për më tepër, 91.7% e mësuesve preferojnë një format hibrid të kualifikimit, që kombinon sesione online me takime në-person, duke reflektuar nevojën për fleksibilitet dhe ndërveprim praktik.

Pse i duhet mësuesve përgatitja shkencore?

Mësuesit që nuk kanë këtë arsimim specifik e kanë shumë të vështirë që të përcjellin nocionet e nevojshme. Le të marrim rastin e gramatikës së aplikuar!

- Informacionet teorike janë shumë të shkurtra, ndaj duhet që mësuesi të bëjë shtesë informacioni apo gjetje të lidhjeve mes informacioneve.
- Botimet mund të kenë edhe probleme teorike, të cilat vijnë nga dëshira për të ngushtuar volumin e informacionit.
- Mësuesi nuk duhet që të ngelë “pre” e librit, pasi në këto kushte bëhet vetëm transmetues i informacionit.
- Struktura e teksteve që jepen për ilustrim duhet të zgjidhet me kujdes, pasi këto tekste ofrojnë modele të të shkruarit dhe të konceptimit të informacionit në shqip.
- Drejtshqiptimi i fonemave të gjuhës shqipe është një element tjetër: nëse mësohet gabim shqiptimi i tyre, ato mund të nguliten si të tilla dhe nuk mund të riparohen më vonë për shkak të pjekurisë biologjike dhe humbjes së elasticitetit të muskujve që realizojnë prodhimin e tyre.

A është në gjendje ta bëjë këtë një mësues pa arsimin përkatës?

Mësuesit në anketim e pohojnë në rreth 50% të tyre nevojën që kanë për shtjellimin e koncepteve teorike. Këto problematika

nuk duhen të anashkalohen, por të identifikohen dhe të punohet për zgjidhjen e tyre përmes edukimit plotësues profesional. Në këtë punim, ne jemi ndalur në mundësitë që ofron dhe përmbajtjen e mundshme të një programi profesional ofruar nga institucionet e arsimit të lartë (IAL) në ciklin e dytë të studimeve.

Konkluzione dhe Rekomandime: drejt një programi profesional ofruar nga IAL-të (cikli i dytë)

Bazuar në analizën e pyetësorit me mësuesit e gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë dhe modelet ndërkombëtare të trajnimit të mësuesve për diasporën, sintetizimi i të dy burimeve jep këto konkluzione të integruara për ndërtimin e një programi profesional (p.sh. Master) të përshtatshëm, bashkëkohor dhe të qëndrueshëm:

Shteti	Lëndët kryesore në trajnim	Veçori didaktike	Formatimi i mësimit	Institucioni/ Programi	Mbështetje shtetërore
Greqia	Bilingualizëm, Analizë krahasuese, Planifikim, Vlerësim, Teknologji	Fokus te trashëgimia, fonetika, lidhja me kulturën	Online & praktika	Universiteti Thrace – Certifikim për mësues në diasporë	Po (Sekretariat i për Greqët jashtë)
Turqia	Gramatika e turqishtes si gjuhë trashëgimie, trajnime intensive, kulturë	Institucione të plota jashtë vendit, përmbajtje të centralizuar	Kurse fizike & online	Yunus Emre Institute, Turkish Maarif Foundation	Po, mbështetje e plotë shtetërore
Portugalia	Teori e gjuhës trashëgimi, metodologji, identitet kulturor	Fokus plurilinguës & kultura	Online asinkron & punë praktike	Camões Institute – Didaktika për gjuhën e trashëgimisë	Po

Fig. 1 Tabela krahasuese e modeleve ndërkombëtare për mësimin e gjuhëve amtare në diasporë.

1. Ndërtimi i një kurrikule të integruar ndërdisiplinore është një domosdoshmëri

Nga analiza e pyetësorit: Vetëm 16.7% e mësuesve kanë profil të drejtpërdrejtë në gjuhë shqipe/arsim fillor; pjesa tjetër ka mungesë të përgatitjes së specializuar.

Nga modelet ndërkombëtare: Kurrikulat më të mira integrojnë gjuhën amtare, kulturën kombëtare, pedagogjinë interkulturore dhe aftësitë digjitale.

Rekomandim i sintetizuar: Programi profesional duhet të ofrojë formim ndërdisiplinor për të mbuluar boshllëqet në përgatitjen gjuhësore, pedagogjike dhe kulturore të mësuesve në diasporë.

2. Module të dedikuara të didaktikës për kontekste migrimi dhe shumëgjuhësie

Nga analiza e pyetësorit: 91.7% kërkojnë metodologji të posaçme për mësimdhënie në kontekstin e diasporës dhe përvetësimin e shqipes si gjuhë e dytë/tretë.

Nga modelet ndërkombëtare: Trajnimi duhet të zhvillojë aftësi për përshtatje me realitete të ndryshme kulturore e gjuhësore, si dhe përdorim të materialeve të kontekstualizuara.

Rekomandim i sintetizuar: Programi profesional duhet të përfshijë module të dedikuara për didaktikën e gjuhës në migrim, me qasje të ndjeshme ndaj kontekstit kulturor dhe gjuhësor të nxënësve.

Shënim: Në këtë kontekst, termi “migrim” përdoret si një nocion neutral për të përshkruar lëvizjen e njerëzve ndërmjet vendeve, në përputhje me kuptimin e termit në gjuhën angleze “migration”.

1. Zhvillimi i kompetencave përmes praktikës dhe certifikimi profesional i tyre

Nga analiza e pyetësorit: Mësuesit shfaqin vetëdije të lartë për nevojën për përmirësim profesional, veçanërisht në përdorimin e teknologjisë dhe metodologjive bashkëkohore.

Nga modelet ndërkombëtare: Roli i mësuesit si profesionist është qendror; mentorimi dhe praktika janë komponentë kyç. Mbështetja shtetërore është e domosdoshme.

Rekomandim i sintetizuar: Programi duhet të përfshijë

praktika të avancuara të mësimdhënies, supervizim akademik dhe mentorim profesional, me qëllim mbështetjen e zhvillimit të vazhdueshëm të kompetencave të mësuesve. Gjithashtu, është e domosdoshme ngritja e një sistemi të standardizuar çertifikimi, i cili të garantojë njohjen institucionale dhe vlerësimin e formimit të tyre profesional.

2. Mësimi hibrid dhe fleksibiliteti – kusht për përfshirje të qëndrueshme

Nga analiza e pyetësorit: 91.7% preferojnë formatin hibrid (online + takime fizike) për shkak të kufizimeve gjeografike dhe kohore.

Nga modelet ndërkombëtare: Blended learning është qasje dominuese për diasporën, duke rritur aksesin dhe fleksibilitetin.

Rekomandim i sintetizuar: Programi profesional duhet të jetë i dizenuar për ndjekje fleksibël, me platformë online, module të aksesueshme dhe mundësi ndërveprimi praktik në takime intensive.

1. Nxitje për prodhim të burimeve të reja didaktike duke shfrytëzuar teknologjinë

Nga analiza e pyetësorit: 91.7% e mësuesve raportojnë pamjaftueshmëri të materialeve të përshtatura për diasporën dhe vështirësi në përdorimin e mjeteve digjitale.

Nga modelet ndërkombëtare: Sugjerohet zhvillimi i materialeve të personalizuar për kontekstin migrator dhe përdorimi i teknologjisë.

Rekomandim i sintetizuar: Programi profesional duhet të përfshijë trajnim të specializuar për hartimin e materialeve didaktike të përshtatura për diasporën, ku mësuesi vendoset në qendër të procesit krijues. Ky trajnim duhet të mbështetet në përdorimin e mjeteve bashkëkohore teknologjike, duke fuqizuar mësuesit si autorë dhe përshtatës të përmbajtjes mësimore në përputhje me nevojat shumëgjuhëshe dhe ndërkulturore të nxënësve.

2. Nevojë për mbështetje institucionale dhe njohje të diplomës në sistemet arsimore pritëse

Nga analiza e pyetësorit: Një pjesë e mësuesve janë jashtë sistemit formal të arsimit dhe nuk gëzojnë status zyrtar.

Nga modelet ndërkombëtare: Trajnimi bëhet në partneritet me institucione kombëtare dhe ndërkombëtare dhe diploma është e njohur në vendet pritëse.

Rekomandim i sintetizuar: Programi duhet të ofrohet nga universitete publike shqiptare në bashkëpunim me institucione evropiane, me synim certifikim të dyfishtë ose të njohur ndërkombëtarisht.

1. Roli i shtetit dhe vizioni strategjik për arsimimin e diasporës

Nga analiza e pyetësorit: Mësuesit kërkojnë mbështetje të vazhdueshme nga strukturat institucionale.

Nga modelet ndërkombëtare: Roli i shtetit është vendimtar për suksesin afatgjatë të çdo programi trajnimi për diasporën.

Rekomandim i sintetizuar: Shteti shqiptar duhet të garantojë mbështetje të vazhdueshme politike, financiare dhe institucionale për programin e edukimit profesional dhe ta integrojë atë në politikat kombëtare për diasporën.

2. Mësuesi si ambasador i kulturës shqiptare – dimension identitar i programit

Nga analiza e pyetësorit: Mësuesit janë të ndërgjegjshëm për rolin e tyre si figura kyçe të komunitetit.

Nga modelet ndërkombëtare: Programet për diasporën formojnë mësuesit edhe si përfaqësues të identitetit kulturor kombëtar.

Rekomandim i sintetizuar: Programi profesional duhet të forcojë identitetin profesional dhe kulturor të mësuesve, duke i pajisur ata me kompetenca për ndërtimin e urave ndërmjet komuniteteve shqiptare dhe shoqërive pritëse.

Aneks 1:

Konkluzione mbi Programin Master për Mësuesit e Diasporës

1. Profil i përvojës dhe pjekurisë profesionale

Dominimi i grupmoshës 46–55 vjeç dhe përfshirja e mësuesve me përvojë të gjatë në mësimdhënie përbën një kapital të rëndësishëm profesional.

Programi master duhet të vlerësojë dhe forcojë përvojën ekzistuese, duke përfshirë reflektimin profesional dhe ndarjen e praktikave të mira.

2. Mungesë e formimit specifik në gjuhë dhe pedagogji

Vetëm 16.7% e mësuesve kanë diplomë të drejtpërdrejtë në gjuhë shqipe ose arsim fillor, duke treguar nevojën për një program master që ofron pedagogji dhe didaktikë specifike për diasporën.

3. Ndërgjegjësim i lartë për nevojat profesionale

Vetëvlerësimi i mësuesve për nevojën e përmirësimit në metodologji, përdorim teknologjie, gramatikë dhe ndërkulturalizëm tregon gatishmërinë për një program akademik të organizuar dhe të personalizuar për sfidat e diasporës.

4. Dominimi i arsimit të adoleshentëve dhe mungesa në arsimin parashkollor- nevojë për zgjerim të fokusit.

Pjesa më e madhe e mësuesve punojnë me adoleshentë, ndërsa fëmijët e vegjël janë të përfshirë pak.

Programi master duhet të përfshijë module të veçanta për mësimdhënien e gjuhës shqipe në moshë të hershme, për të ndikuar në përvetësimin afatgjatë të gjuhës.

5. Nevoja për qasje të ndërkulturshme dhe ndërdisiplinore
Mësimdhënia në diasporë kërkon kompetenca për të ndërvepruar me realitete shumëkulturore.

Programi master duhet të përfshijë komponentë të fortë të edukimit ndërkulturor, politikave gjuhësore dhe komunikimit ndërkulturor.

6. Mbështetja e formatit të kombinuar (online dhe fizik)

Preferenca për një format hibrid (91.7%) justifikon që programi master të ndërtohet si një program fleksibël, me module online dhe seminare intensive “në person”, për të lehtësuar përfshirjen e mësuesve të shpërndarë në vende të ndryshme.

Rekomandim final për Programin Master

Programi master duhet të jetë:

- Modular, i ndarë në blloqe që mund të ndjekën në kohë të ndryshme;
- Hibrid në format, duke kombinuar online dhe takime intensive;
- I certifikuar dhe i njohur ndërkombëtarisht, për të shtuar vlerë në profilin profesional të mësuesve;
- I përqendruar në katër shtylla kryesore:
 1. Didaktikë e gjuhës shqipe për mësimdhënie si gjuhë e dytë/tretë;
 2. Edukim ndërkulturor dhe ndërtim identiteti;
 3. Teknologji dhe materialet digjitale në arsim;
 4. Zhvillim kurrikule dhe vlerësim i të nxënit.

XHEVAT ISUFI

Mësues i gjuhës shqipe

Suedi

MOD ALBANSKA GJUHA SHQIPE

Faqja e gjuhës shqipe (Kjo faqe daton nga viti 2014.)

Në mesin e 29 gjuhëve amtare në komunën e *Ängelholmit*, Suedi, është edhe gjuha shqipe, e dyta për nga madhësia, me 184 nxënës që arsimohen nga mësuesit e gjuhës shqipe Xhevat Isufi dhe Florinda Fejza.

Grundskolan i Säter 2023/24. Andel i procent

10 största modersmålen	Elever berättigade		Elever som deltar		
	Antal	Andel av samtliga	Antal	Andel av samtliga elever	Andel av berättigade elever
Arabiska	75 787	6,9	51 087	4,6	67,4
Engelska	20 093	1,8	9 819	0,9	48,9
Somaliska	18 675	1,7	14 095	1,3	75,5
Bosniska/kroatiska/ Serbiska	16 653	1,5	8 037	0,7	48,3
Kurdiska	15 575	1,4	7 725	0,7	49,6
Persiska	14 654	1,3	7 975	0,7	54,4
Spanska	14 025	1,3	6 668	0,6	47,5
Albanska	11 141	1,0	5 903	0,5	53,0
Polska	9 695	0,9	5 486	0,5	56,6
Tigrinja	9 141	0,8	6 421	0,6	70,2
Övriga språk (177 st.)	113 552	10,3	54 504	4,9	48,0
Totalt	318 991	28,9	177 720	16,1	55,7

Platforma digjitale e mësimit në nivel komunal shërben si një mjet gjithëpërfshirës për të gjitha lëndët mësimore. Në këtë platformë publikohet e gjithë përmbajtja mësimore, duke përfshirë njësitë mësimore, planprogramet, ushtrimet dhe pyetjet ndihmëse për nxënësit. Ajo synon të lehtësojë qasjen në materiale të standardizuara, të përforcojë procesin mësimor dhe të mundësojë një mjedis të integruar të të nxënës për nxënësit dhe mësuesin në nivel komunal.

Platformat e mësimit – në mesin e tyre edhe dy platforma të gjuhës shqipe: Xhevat Isufi dhe Florinda Fejza.

Fjalë hyrëse

Në epokën e avancimit të teknologjisë, mësimi digjital ka marrë një rol thelbësor në procesin edukativ. Ai ofron mundësi të pafundme për qasje në njohuri, fleksibilitet në kohë dhe hapësirë, si dhe mjete interaktive që e bëjnë mësimin më tërheqës dhe efektiv. Megjithatë, mësimi digjital nuk është

zëvendësim i plotë i metodave tradicionale, por një shtesë e vyer që plotëson dhe përforcon mësimin analog.

Mësimi digjital dhe ai tradicional

Kombinimi i mëimit digjital me atë tradicional krijon një ambient mësimor më gjithëpërfshirës dhe dinamik, ku nxënësit përfitojnë nga avantazhet e të dyja metodave. Kjo qasje integruese nxit kreativitetin, vetëdisiplinën dhe aftësitë teknologjike, duke i përgatitur më mirë për sfidat e së ardhmes.

Sot, do të prezantoj një platformë mësimore digjitale që synon të sjellë këtë përvojë të kombinuar në klasën tuaj, duke e bërë mësimin më të aksesueshëm, interaktiv dhe të përshtatshëm për çdo nxënë.

Në platformën digjitale të shkollës janë të integruara edhe burime pedagogjike digjitale, si p.sh., mjetet interaktive të **tipit widget**, të cilat mbështesin procesin e të nxënës dhe avancimin e aftësive gjuhësore në gjuhën shqipe. Këto mjete synojnë të nxisin angazhimin aktiv të nxënësve, të forcojnë të kuptuarit gjuhësor dhe të përmirësojnë kompetencat komunikative **përmes metodave bashkëkohore të të mësuarit.**

Resurset pedagogjike

Pedagogjiska resurser

Wigit

 vigit -ushtrime		 Viso	 PDF		2 år sedan
 Vaten's Former NO		 Viso	 PDF	 WODoc	4 månader s
 Kampost-kamposti		 Viso	 PDF	 WODoc	8 månader s
 Mammas lista- Lista e nënës		 Viso	 PDF	 WODoc	9 månader s
 Sveriges årstider		 Viso	 PDF	 WODoc	9 månader s
 fjalë dhe shpreje		 Viso	 PDF	 WODoc	9 månader s
 Lag och rätt		 Viso	 PDF	 WODoc	1 år sedan
 Ordkunskap-års.7		 Viso	 PDF	 WODoc	1 år sedan

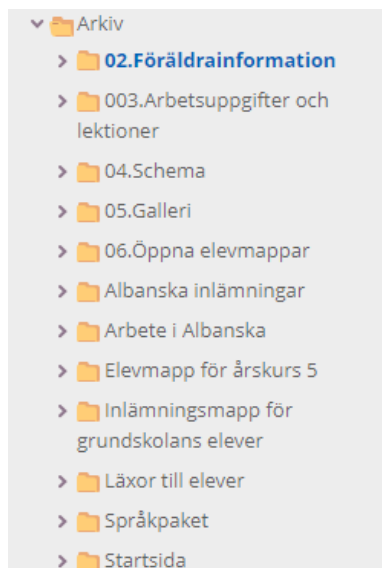
Platforma digjitale është e ndërtuar nga këto forma:

- 02.Föräldrainformation
- 003.Arbersuppgifter och lektioner
- 04.Schema
- 05.Galleri
- 06.Öppna elevmappar
- Albanska inlämningar

Informim për prindër

- TILL ELEVER OCH FÖRÄLDRAR I ÅNGELHOLMS KOMMUN.docx
- Studie resan till Kosovo och Albanien -2014
- I nderuar! zoti Xhevat.docx Nuhl Gashi.docx
- LISTA ÖVER ELEVER SOM SKA BESÖKA KOSOVA. 2015.doc
- Vizita ne Suedi.docx Drita I llyseni.docx

Në këtë formë është dizajnuar faqja: MOD-Albanska – Gjuha shqipe.

Detyra dhe ushtrime ku nxënësit përgjigjen në mënyrë digjitale. Në këtë platformë kanë qasje: nxënësit, prindërit dhe personeli arsimor – mësuesi i gjuhës shqipe.

✓ Följ upp uppgifter		
	Pyetje-Frågor: Molla KI-Års: 3-4	3
	Pjesët e ligjeratës- Ordklasser-MOD-ALB:3-4	1
	Pyetje-Frågor: Lojërat e gjyshes-Mormors spel KI- Års: 3	11
	Mediat- Gazetat, revistat, radio, televizioni dhe filmi. MOD-ALB-3-4	1
	Pyetje-frågor: Pjesët e ligjeratës Ord klasser- MOD-ALB: 3-4	1
	Pyetje-Frågor: Lojërat e gjyshes-Mormors spel. KI-Års:2	5

Ecuria e nxënësve; informohen drejtpërsëdrejti prindërit dhe kujdestari i klasës.

Informim për tekstet mësimore

Informacione të ndryshme për nxënës e prindër

Këtu publikohen mësimet, detyrat dhe format e tjera të mësimet.

Isufi, Xhevat har lagt till [Pyetje-Frogur- Mirupafshim kl-3](#)
den 31 maj

Isufi, Xhevat har lagt till [shkronja-bokstaven: LL-Kl:1](#)
den 30 maj

Isufi, Xhevat har lagt till [Andra e Afrimit- Gjuha letrare shqipe-Fjalë të urta shqipe. Kl-Års: 7-9 och 3 andra element](#)
den 23 maj

Isufi, Xhevat har lagt till [Tregimi: Andra e Afrimit Gjuha letrare shqipe - Kl-Års: 7-9 och 3 andra element](#)
den 16 maj

Njësitë mësimore, detyrat dhe ushtrimet e publikuara në faqe

MOD ALBANSKA GJU...

Översikt

Planeringar

Innehåll

Status och uppföljning

Isufi, Xhevat har lagt till [Pyetje-Frogur- Mirupafshim kl-3](#)
den 31 maj

Isufi, Xhevat har lagt till [shkronja-bokstaven: LL-Kl:1](#)
den 30 maj

Isufi, Xhevat har lagt till [Andra e Afrimit- Gjuha letrare shqipe-Fjalë të urta shqipe. Kl-Års: 7-9 och 3 andra element](#)

[Andra e Afrimit- Gjuha letrare shqipe-Fjalë të urta shqipe. Kl-Års: 7-9](#)

[Nje vizite ne ATDHE- tregim-Poezia : Vera- Kl-Års: 4-5](#)

[Mirupafshim -tregim: Poezia: O ju bjeshtë, o ju male- Kl-Års:2-3](#)

[Shkronja -Bokstaven:LL -kl-Års:1](#)

den 23 maj

Lärare:	<u>Xhevat Isufi</u>
Skola:	<u>Kungsgårdsskolan</u>
Datum och tidpunkt för observationen:	<u>25 maj 2025 (Kl: 14:00-15:00)</u>
Antal närvarande elever i klassen/ gruppen:	<u>10 elever. Klassrum: 128 C</u>
Årskurs/årskurser:	<u>Årkurs 5-6</u>
Lektionens ämne:	<u>Kosovos sevärdigheter Vattenfallen i floden Mirusha</u> Bukuritë natyrore të Kosovës – Ujëvarat e lumit MIRUSHA
Lektionens huvudsakliga innehåll och arbetssätt:	Tydliga instruktioner och tydliga mål i början av lektionen. Läsa, skriva, tänka, lyssna och tala. Eleverna arbetar i par eller i grupper. Reflektion och diskussion, summering-sammanfatta lektionens innehåll. Udhëzime të qarta dhe qëllime të qarta në fillim të orës. Lexim, shkrim, mendim, dëgjim dhe të folur. Nxënësit punojnë në çifte ose në grupe. Reflektim dhe diskutim, përmbledhje – përmbyllje e përmbajtjes së orës.

Tydlig plan från läraren kring vad eleverna ska lära sig?

Një planifikim i qartë pedagogjik nga ana e mësuesit, i cili përcakton qartësisht qëllimet mësimore dhe çfarë pritet të arrijnë nxënësit gjatë procesit të të nxëniet.

Inledning – Hyrje

Mësuesi prezanton temën dhe qëllimet, duke nxitur interesin dhe duke aktivizuar njohuritë paraprake.

Diskussion – Diskutim

Nxënësit shkëmbejnë mendime dhe reflektojnë bashkë, për të thelluar kuptimin dhe për të zhvilluar të menduarit kritik.

Tankekarta dokumenterar det vi diskuterar med en tankekarta på tavlan, som vi kan förhålla oss och ta hjälp utav under lektionens gång.

Faktatext som jag läser högt och vi bearbetar texten och de olika begrepp som uppkommer. Här kompletterar vi tankekarten med de begrepp som uppkommer.

Harta mendore

Diskutimin e dokumentojmë përmes një harte mendore në tabelë, së cilës i referohemi dhe e përdorim si ndihmë gjatë gjithë orës.

Teksti informues

Lexoj me zë të lartë një tekst informues dhe së bashku e analizojmë, duke sqaruar konceptet që dalin. Këto i shtojmë në hartën mendore për ta pasuruar më tej.

Film om floden “Mirusha”

Film për lumin “Mirusha”

Shikojmë një film informues rreth lumit Mirusha, për të njohur më mirë natyrën, ujëvarat dhe rëndësinë e tij si atraksion natyror dhe turistik në Kosovë. Filmi shërben si bazë për diskutim dhe reflektim.

Enskilt arbete/ Grupparbete med arbetshäfte

De ska arbeta i grupparbete med sammansatta ord. Dessa ord ska också översättas till svenska. Därefter ska de också jobba med synonymer till dessa begrepp.

Punë individuale / Punë në grup me fletëpunim

Nxënësit do të punojnë në grup me fletëpunimin, duke formuar fjalë të përbëra. Këto fjalë do t'i përkthejnë në suedisht. Më pas, do të punojnë edhe me sinonimet e këtyre fjalëve.

För läsförståelsearbete i Kahoot, arbetar eleverna med frågor som jag lagt in.

Për zhvillimin e aftësive të të kuptuarit të leximit, nxënësit angazhohen në një lojë interaktive në Kahoot ku, përmes pyetjeve të përgatitura nga mësuesi, forcojnë njohuritë dhe sfidojnë njohuritë e tyre në mënyrë të motivuar dhe bashkëpunuese.

Avslut, vad har vi lärt oss?

Përmbyllje: Çfarë kemi mësuar?

Në fund të orës, bëjmë një përmbledhje të asaj që kemi mësuar, duke reflektuar mbi njohuritë dhe aftësitë e fituara gjatë procesit mësimor.

Hur kopplas aktiviteterna som genomförs i klassrummet till läroplanen och aktuella kursplaner/ämnesperplaner?

Si lidhen aktivitetet që zhvillohen në klasë me kurrikulën dhe planet aktuale mësimore/ lëndore?

Undervisningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper i sitt modersmål. Eleverna ska genom undervisningen utveckla sitt tal och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften.

Modersmål ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin kulturella identitet och bli flerspråkiga.

Dessutom kan undervisningen bidra till att eleven ska utveckla ett jämförande förhållningssätt till kultur och språk.

Centralt innehåll kommer att behandlas: Utveckla ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter inom ämnet.

Utveckla förmågan att tala, skriva och samtala om texten.

Utveckla lässtrategier för att förstå och tolka texten, genom att utläsa textens budskap både om det uttalade och sådant som står mellan rader.

Utveckla kunskaper om olika samhällsfenomen där modersmålet talas och jämförs med Sverige.

Använda sitt modersmål som en resurs för sitt språk- och kunskapsutveckling.

Mësimi duhet t'u japë nxënësve mundësinë për të zhvilluar njohuritë e tyre në gjuhën amtare. Njëpërmjet mësimi, nxënësi duhet të zhvillojnë të folurit dhe të shkruarit në mënyrë që të fitojnë besim në aftësitë e tyre gjuhësore dhe të jenë në gjendje të shprehin në kontekste të ndryshme dhe për qëllime të ndryshme.

Lënda e gjuhës amtare duhet t'u japë nxënësve mundësinë për të zhvilluar identitetin e tyre kulturor dhe për t'u bërë shumëgjuhësh.

Përveç kësaj, mësimi mund të kontribuojë në zhvillimin e një qasjeje krahasuese ndaj kulturës dhe gjuhës.

Përbajtja qendrore që do të trajtohet:

- Zhvillimi i fjalorit dhe koncepteve për të shprehur ndjenja, njohuri dhe mendime brenda lëndës.
- Zhvillimi i aftësisë për të folur, për të shkruar dhe për të biseduar për tekstin.
- Zhvillimi i strategjive të leximit për të kuptuar dhe për të interpretuar tekstin, duke përfshirë kuptimin e mesazhit të shprehur si dhe atij të nënkuptuar.
- Zhvillimi i njohurive për fenomene të ndryshme shoqërore në vendet ku flitet gjuha amtare dhe krahasimi i tyre me Suedinë.
- Përdorimi i gjuhës amtare si një burim për zhvillimin gjuhësor dhe të njohurive.

Vilka förmågor tränas?

Cilat kompetenca zhvillohen nëpërmjet mësimi të gjuhës amtare?

Begreps förståelse – Të kuptuarit e nocioneve

Läsförståelse – Të kuptuarit e leximit

Analys och reflektionsförmåga – Aftësia për të analizuar dhe për të reflektuar

Kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer.

Njohuri rreth kushteve gjeografike, modeleve dhe proceseve natyrore e shoqërore

Kunskaper om namn och lägen på platser och regioner i Sverige, Europa och världen.

Njohuri për emrat dhe pozicionin gjeografik të vendeve dhe rajoneve në Suedi, Evropë dhe në mbarë botën

Beskrivningar och enkla analyser av platser och regioner med hjälp av kartor och andra geografiska källor, metoder, verktyg och begrepp.

Përshkrime dhe analiza të thjeshta të vendeve dhe rajoneve me ndihmën e hartave dhe burimeve të tjera gjeografike, si dhe përmes metodave, mjeteve dhe koncepteve gjeografike

Namn och läge på geografiska objekt i Sverige, Europa och världen. Ett urval av hav, sjöar, floder, berg, öknar, regioner, länder och städer.

Emrat dhe vendndodhja e objekteve gjeografike në Suedi, Evropë dhe botë. Një përzgjedhje e deteve, liqeneve, lumenjve, maleve, shkretëtirave, rajoneve, shteteve dhe qyteteve.

Kartläggning av elevernas förståelse för arbetsområdet/lektionens innehåll?

Vlerësimi i të kuptuarit të nxënësve për temën e punës/ përmbajtjen e orës mësimore

Jag startar lektionen med att fråga eleverna vad de har för erfarenheter och kunskaper om Kosovos se värdigheter. Under diskussion får jag se deras förkunskaper och intresse för ämnet.

Unë filloj orën duke pyetur nxënësit se çfarë përvojash dhe njohurish kanë për atraksionet turistike të Kosovës. Gjatë diskutimit, marr një pasqyrë mbi njohuritë e tyre paraprake dhe interesin për temën.

Uppstart av lektion?

Fillimi i orës mësimore

Jag startar lektionen med att fråga eleverna vad de har för erfarenheter och kunskaper om Kosovos se värdigheter. Under diskussion får jag se deras förkunskaper och intresse för ämnet. Jag utmanar också eleverna med öppna frågor som skildrar Kosovos och Sveriges sevärdigheter.

Därefter preciserar jag att det är floden Mirusha vi ska arbeta kring. Och fortsätter diskussionen kring vad de har för erfarenheter kunskaper kring denna.

Detta dokumenterar vi med en tankekarta på tavlan, som vi kan förhålla oss till under lektionens gång.

Unë filloj orën duke pyetur nxënësit se çfarë përvojash dhe njohurish kanë për atraksionet turistike të Kosovës. Gjatë diskutimit marr një pasqyrë mbi njohuritë e tyre paraprake dhe interesin për temën. Po ashtu, i sfidoj nxënësit me pyetje të hapura që lidhen me atraksionet turistike të Kosovës dhe Suedisë.

Më pas sqaroj se do të punojmë rreth lumit Mirusha dhe vazhdoj diskutimin mbi përvojat dhe njohuritë e tyre për këtë lum.

Këtë e dokumentojmë me një hartë mendimesh në tavolinë, që do të na shërbejë si udhërrëfyes gjatë orës mësimore.

Hur fångar du som lärare elevernas intresse för arbetsområdet/lektionen?

Cilat metoda dhe strategji mund të përdor për të nxitur kuriozitetin dhe motivimin e nxënësve ndaj temës që do të punojmë?"

Jag tror många av dessa elever har besökt floden Mirusha när dem är på besök i Kosovo, då det är en mycket populär plats att besöka. Jag utgår ifrån att de flesta har någon erfarenhet från sina besök där. När de delar med sig av sina tankar och erfarenheter så är det ett sätt att fånga eleverna då det blir mer relevant för dem.

Ett annat sätt är utmanande frågor att skildra med Svenska se värdigheter. Filmen som kommer visas är också något som fångar elevernas intresse. Att variera undervisningen med olika verktyg som tankekarta, film, diskussioner, enskilt arbete och arbete i grupp samt digitalt verktyg gör också att de är under stimulans under lektionens gång.

Shumë nxënës, gjatë qëndrimeve në Kosovë, kanë vizituar lumin Mirusha, prandaj kanë përvoja personale që e bëjnë temën më të rëndësishme për ta. Duke ndarë këto përvoja, kapim interesin e tyre.

Po ashtu, i sfidoj me pyetje lidhur me atraksionet e Suedisë për të zgjeruar mendimin. Filmi që do të shfaqim është edhe ai një mënyrë për të tërhequr vëmendjen. Përdorimi i mjeteve të ndryshme, si: harta mendimesh, diskutime, punë në grup dhe teknologji, ndihmon që nxënësit të jenë aktivë dhe të angazhuar gjatë orës.

Hur aktiverar läraren eleverna?

Si i aktivizon mësuesi nxënësit?

Genom öppna frågor som vad har du för tankar och erfarenheter så de deltar i diskussion. På en tankekarta så får man en sammanställning på området, detta kan få dem att komma med nya tankar och frågor.

Përmes pyetjeve të hapura si “Çfarë mendimesh dhe përvojash ke?” nxënësit aktivizohen dhe marrin pjesë në diskutim. Në një hartë mendimesh përmbliiden idetë kryesore të temës, gjë që i ndihmon ata të sjellin mendime dhe pyetje të reja.

Hur undersöker du som läraren elevernas kunskaper under arbetspasset?

Si i vlerëson mësuesi njohuritë e nxënësve gjatë orës së mësimit?

Genom att se deras deltagande i diskussioner. Men även engagemang under arbetet med arbetshäftet

I vlerësoj njohuritë e nxënësve duke parë pjesëmarrjen e tyre në diskutime, por edhe angazhimin gjatë punës me fletoren e punës.

Fanns det inslag av formativ bedömning?

A kishte elemente të vlerësimit formativ?

Att undersöka elevernas kunskaper under arbetspasset är en viktig del av formativ bedömning och gör det möjligt för mig att anpassa undervisningen i nutid.

Vlerësimi i njohurive të nxënësve gjatë orës së punës është një pjesë thelbësore e vlerësimit formativ. Kjo më ndihmon të kuptoj nivelin e tyre në kohë reale dhe të përshtat mësimdhënien në mënyrë që të mbështes më mirë nevojat e tyre.

Frågor och svar – Pyetje dhe përgjigje

Klassrumsdiskussioner – Diskutime në klasë

Gruppaktiviteter – Aktivitete në grup

Löpande observation – Vëzhgim i vazhdueshëm

Vilka aktiviteter kommer att genomföras?

Çfarë aktivitetesh do të zhvillohen?

Diskussioner – Diskutime

Film – Film

Högläsning – Lexim me zë të lartë

Arbete med sammansatta ord och synonymer – Punë me fjalë të përbëra dhe sinonime

Arbete med läsförståelse i Kahoot – Punë për zhvillimin e kuptimit të leximit në platformën Kahoot.

På vilket sätt ser man om undervisningen är anpassad efter elever med rätt till särskilt stöd?

Në çfarë mënyre mund të shihet nëse mësimdhënia është përshtatur për nxënësit që kanë të drejtë për mbështetje të veçantë?

–Individualiserade lärandemål, Jag har vissa elever som behöver stärka läsförståelseförmågan, medan andra behöver stärka sig i endast läsning i albanska.

Qëllimet e të nxënësve janë të individualizuara për çdo nxënëse. Disa prej tyre kanë nevojë të fuqizojnë aftësitë e kuptimit të leximit, ndërsa të tjerët fokusohen më shumë në përmirësimin e leximit në gjuhën shqipe. Kjo qasje më lejon të përshtat mësimdhënien sipas nevojave të secilit dhe të mbështet zhvillimin e tyre në mënyrë efektive.

–Jag anpassar frågorna på Kahoot i deras kunskapsnivå för en individualiserad undervisning.

Përshtat pyetjet në Kahoot sipas nivelit të njohurive të tyre për të siguruar një mësim të individualizuar.

Hur följer du som lärare upp lektionen med eleverna?

Pas përfundimit të orës së mësimi, unë bashkëbisedoj me nxënësit mbi atë që kanë mësuar, duke vlerësuar së bashku arritjet dhe sfidat e tyre dhe duke u dhënë mundësi të shprehin pyetje apo mendime. Kjo më ndihmon të kuptoj se sa mirë e kanë përvetësuar materialin dhe të planifikoj hapat e ardhshëm të mësimi.

Jag är närvarande i diskussionerna med öppna frågor, jag observerar vem som lyssnar under genomgången. Jag observerar hur de arbetar i arbetshäftet under lektionens gång. Därefter kan jag följa upp deras svar på Kahoot för en sumativ bedömning.

Unë jam i pranishëm në diskutime duke përdorur pyetje të hapura dhe vëzhgoj se kush dëgjon gjatë shpjegimeve. Gjithashtu, ndjek nga afër mënyrën se si punojnë me fletoren e punës gjatë orës. Më pas, mund të bëj një vlerësim përmbljedhës duke analizuar përgjigjet e tyre në Kahoot.

7. Ujëvara e Mirushës **Mirushas vattenfall**

Bonini është dymbëdhjetë vjeç. Ka lindur në Borlënge. Vijnë mësimit në klasën e pestë. Prindërit e Boninit erdhën këtu nga Kosova para njëzet e katër viteve. Bonini ka një vëlla më të madh dhe një motër më të vogël. Prindërit e Boninit kanë lindur në qytetin e bukur të Klinës.

Bonini me familje për pushime verore çdo herë viziton atdheun. Ndërmjet komunave Klinë, Malishevë e Rahaveç gjendet monumenti natyror i lumit Mirusha. Rrjedha e fundit e lumit Mirusha kalon nëpër një grykë që quhet edhe Kanioni i Mirushës. Në këtë pjesë të lumit krijohen dymbëdhjetë ujëvara dhe gjashtëmbëdhjetë liqene. Secila më e bukur së tjetra. Populli këto i quan Ujëvarat e Mirushës por edhe Liqenet e Mirushës.

Bonini me familjen vjen këtu çdo verë dhe qëndron me orë të tëra duke soditur me kënaqësi këtë mrekulli të rrallë të natyrës shqiptare. Ai mahnitet duke parë se si uji bije me rrëmbim nga lartësia thiktë poshtë.

Bonini ka bërë shumë fotografi që do ua tregoj shoqeve dhe shokëve të klasës.

Krijohen dymbëdhjetë ujëvara dhe gjashtëmbëdhjetë liqene. Secila më e bukur se tjetra. Populli këto i quan Ujëvarat e Mirushës por edhe Liqenet e Mirushës.

Bonini me familjen vjen këtu çdo verë dhe qëndron me orë të tëra duke soditur me kënaqësi këtë mrekulli të rrallë të natyrës shqiptare. Ai mahnitet duke parë se si uji bije me rrëmbim nga lartësia thiktë poshtë.

Bonini ka bërë shumë fotografi që do ua tregoj shoqeve dhe shokëve të klasës.

Bashko fjalët dhe përktheji në suedisht.

Dy + mbë + dhjetë = Dymbëdhjetë - **tolv**

Ujë + varë = Ujëvarë - **vattenfall**

Gjashtë + mbë + dhjetë = Gjashtëmbëdhjetë - **sekston**

At + dhe = Atdhe - **hemland**

Ndër + mjet = Ndërmjet - **mellan**

Çdo + herë = Çdoherë - **Varje gång**

Gjej sinonimet e fjalëve.

Grykë - Lug, luginë Gjithherë - Gjithë , kurdoherë

Mëmëdhe - Atdhe, vendlindje Sodit - Shikoj, vërej

Përkthe fjalët nga shqipja në suedisht dhe anasjelltas.

Lum - flod

Liqen - sjö

Grykë - ravin

Ujë - vatten

Natyrë - natur

Mrekulli - mirakel

Bedarar - i adhurueshëm

Vattenfall - ujvarë

Flöde - rrjedhim

Sommarlov - pushimverorë

Mellan - ndërmjet

Beskådar - pikëpamjet

Përgjigju pyetjeve:

1. Ku i bën pushimet verore Bonini me familjen?

2. Nga cili qytet janë prindërit e Boninit?

3. Ku gjendet Ujëvara e Mirushës?

4. Sa liqene ka Ujëvara e Mirushës?

5. Sa ujëvara ka Ujëvara e Mirushës?

6. Në cilin lum gjenden këto ujëvara dhe këta liqene?

7. Në cilat komuna shtrihen Ujëvarat e Mirushës?

8. Kujt do t'ia tregojë fotografitë Bonini?

Shkruaj dhe trego

Rreth ujëvarave

UJËVARA E MIRUSHËS

Gjej fjalët

Fjalët janë të fshehura mes shkronjave dhe ato mund të jenë vertikalisht poshtë – lart, horizontalisht djathtas – majtas dhe anasjelltas, diagonale poshtë – lart e djathtas – majtas dhe anasjelltas.

Ë	Z	O	S	D	V	Q	T	W	P	X	J	C	Z	P
C	R	N	Ë	V	E	H	S	I	L	A	M	E	V	R
J	H	A	P	X	I	E	Y	Y	J	Q	D	V	T	A
O	Z	T	V	K	R	M	Ë	K	Y	R	G	A	C	F
W	E	D	T	Ë	U	M	Ë	A	F	C	S	H	Z	C
I	S	Ë	R	L	J	N	J	N	D	R	L	A	E	Y
N	J	H	E	T	P	U	Ë	I	I	V	S	R	Q	Q
O	H	R	K	X	K	H	C	O	K	L	R	N	I	W
G	X	W	A	Ë	D	I	H	N	B	K	K	I	L	U
F	J	T	B	E	M	D	S	U	J	Ë	G	F	D	M
D	F	K	J	J	O	B	T	R	R	E	M	B	I	M
I	X	R	L	I	Q	K	U	O	X	T	R	S	J	S
S	R	T	Y	H	N	A	J	P	Y	A	Y	N	S	O
B	G	K	Z	K	L	N	X	C	F	X	X	G	U	I
N	U	Z	M	X	J	K	B	B	S	K	C	U	C	U

GRYKË
LIQË
RAHAVEC
SHKËMB
UJËVARE

KANION
LUM
RREMBIM
THIKË

KLINË
MALISHEVE
RRJEDHË
UJË

Ç'domethënie kanë fjalët e mëposhtme?

Lidh me vijë fjalën në kutinë e zezë me shpjegimin e dhuruar në kutinë e kuqe.

Ujëvarë

Kur diçka është shumë pjerret, përgul.

Liqe

Kur diçka ose dikush levizë me shpejtësi e fun të madhe.

Monument

Vijë bukur e madhe uji që rrjedhë shpejt a ngadal nga lart poshtë dhe zakonisht dendhet në një det, liqe apo lum më të madh.

Shumë ujë të grumbulluar në një vend dhe i rrethuar nga të gjitha anët me tokë.

Thiktë

Uji bën thiktë poshtë me rrëmbim nga një lartësi e madhe.

Rrëmbim

Diçka e madhe e e bukur, e papërsëritshme në natyrë por edhe përmendore e krijuar nga njeriu.

Lumi

Cilat fjali kanë të njëjtën domethënie?

Shëno një plus në katrorin para fjalisë që mendon se është e njëjtë me fjalinë në kutinë e gjelbër.

Monumenti natyror i Lumit Mirusha.

Secila më e bukur së tjetra.

Rrjedha natyrore e Lumit Mirusha.

Të gjitha janë shumë të bukura.

Përmendorja natyrore e Lumit Mirusha.

Të bukura pakufishëm.

Uji i pastër i Lumit Mirusha.

Secila më e madhe së tjetra.

Përmendorja natyrore e Lumit Klina.

Njëra më e bukur së tjetra.

Zbulo enigmën.

Si fillim formo fjalë me shkronjat e dhëna.

JUËRAVË

30						11

KANINO

	20	26	10		35

HKSËMB

16	14			9	29

IELQ

1	25	3	36

MUL

	12	19

RYGKË

	38	37	31	15

TUNMOENM

			32	27	28	5

SIVMAEHLË

			34	18	21	6	18

LIKNE

	2		22	

VARHEAC

	33				4	

HEDRRJË

			8			

TIKTHË

24		23		7	

Në çdo kuti me katror shkruaj një fjalë. Çdo shkronjë me numër nën katror shkruhet në katrorët e enigmës me numrin përkatës.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28				
29	30	31	32	33	34	35	36	17	37	38	36				

BUKURITË NATYRORE TË KOSOVËS NATUR SEVÄRDIGHETER I KOSOVO

Ujëvarat e lumit Mirusha Vattenfall I floden Mirusha

Ndërmjet komunave Klinë, Malishevë e Rahavec gjendet Monumenti natyror i Lumit Mirusha. Rrjedha e fundit e Lumit Mirusha kalon nëpër një grykë që quhet edhe Kanioni i Mirushës. Në këtë pjesë të lumit krijohen dymbëdhjetë ujëvara dhe gjashtëmbëdhjetë liqene. Secila më e bukur se tjetra. Populli këto i quan Ujëvarat e Mirushës, por edhe Liqenet e Mirushës.

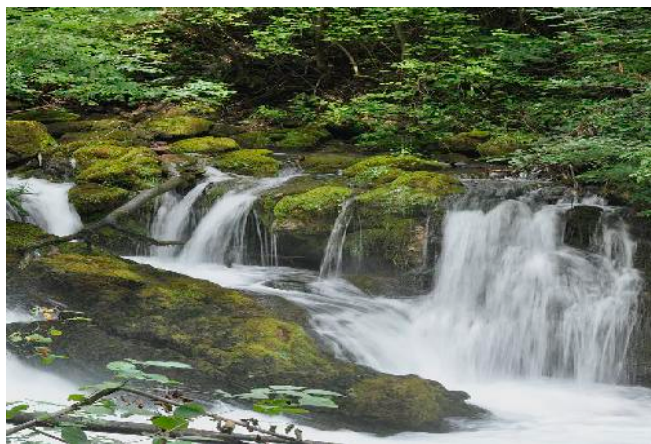
SHPELLA E GADIMES ***GADIMES GROTTA***

- **Shpella e Gadimes** gjendet në fshatin Gadime në afërsi të Lipjanit, Kosovë ajo është e gjatë 1500 metra. Për ata që e vizitojnë këtë shpellë është i mundshëm shikimi i vetëm 1300 metrave të para të shpellës. Kristalet e rralla që gjenden në këtë shpellë nuk gjenden në shumë vende të botës prandaj këto kristale kanë vlerë evropiane nga madhësia e rritjes së kristalit në një cm për 30 000 vjet. Kjo për shkak se shpella është e vjetër 80 000 vjet.

BURIMI I LUMIT DRINI I BARDHË KËLLANTILL DRINI – FLODEN

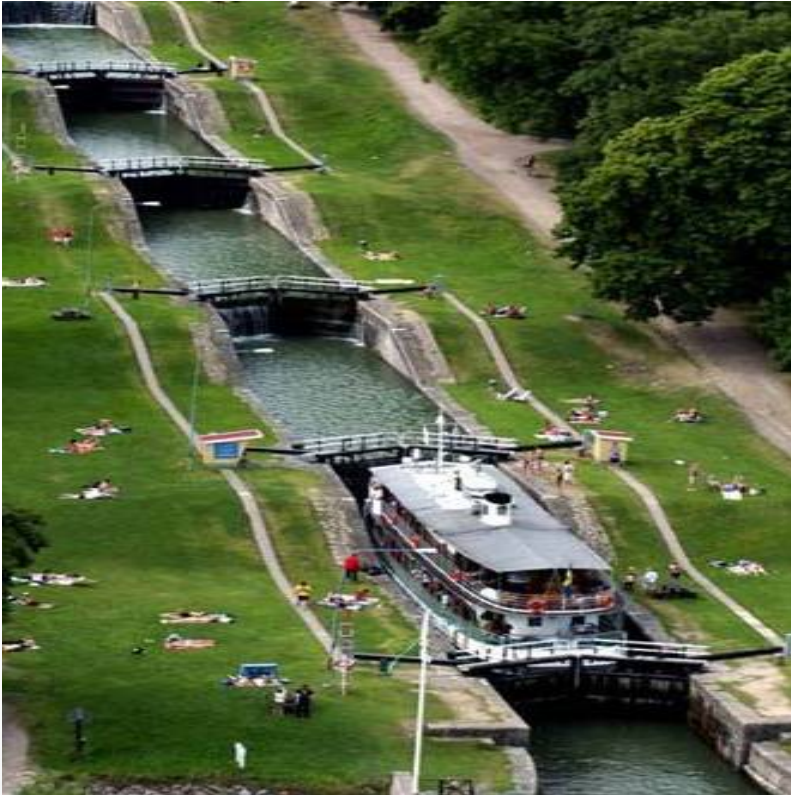
Drini buron rrëzë malit të Rusolisë nga gurra e shpellës së Radavcit, në 586 m lartësi mbi nivelin e detit, ku krijon edhe një ujëvarë të bukur, para se të zbresë në rrafsh dhe bashkohet afër qytetit të Kukësit me Drinin e Zi për të formuar Drinin që në antikë njihet me emrin *Drillon*. Drini gjarpëron për 122 km në drejtimin veri-jug. Ai mbledhë me vete edhe ujërat e Lumbardhit të Pejës, Erenikut, e Lumbardhit të Prizrenit.

GÖTA KANALEN

Byggstart: Göta kanal började byggas år **1810** under ledning av Baltzar von Platen. Det var ett massivt projekt som involverade över 58 000 soldater och tog 22 år att slutföra.

- **Färdigställande:** Kanalen blev färdig **1832**.

- **Syfte:** Göta kanal byggdes för att förbinda Östersjön och Västerhavet via insjöar och kanaler, för att undvika den farliga rutten via danskt farvatten i Öresund. Kanalen användes för både transport av varor och passagerare, särskilt innan järnvägar och moderna vägar blev dominerande.

Längd:

- **Total längd:** Göta kanal sträcker sig över **190 kilometer**.
 - Av detta är **87 kilometer** grävd kanal, och resten består av naturliga sjöar, inklusive Sveriges största sjö, Vänern.
- **Antal slussar:** Det finns **58 slussar** längs Göta kanal.

Göta kanal sträcker sig från **Sjötorp** vid Vänern i väst till **Mem** vid Östersjön i öst, och det är en del av ett större kanalsystem som även inkluderar Trollhätte kanal, som tillsammans förbinder Göteborg med Stockholm via insjöar och kanaler.

Vänern är Sveriges största sjö och den tredje största i Europa
Här är några viktiga fakta om Vänerns storlek och egenskaper:

- **Yta:** 5648 kvadratkilometer
- **Volym:** 153 kubikkilometer
- **Medeldjup:** 27 meter
- **Största djup:** 106 meter
- **Strandlinje:** Cirka 2000 kilometer
- **Höjd över havet:** 44 meter

GRYKA E RUGOVËS - BOGA

- **Kanioni i Rugovës** ose **Gryka e Rugovës** është një kanion afër Pejës në Perëndim të Kosovës, në Bjeshkët e Nemuna, në afërsi të kufirit me Malin e Zi. Me një gjatësi prej 25 km (16 mi) dhe thellësi prej 1000 metra, Rugova konsiderohet të jetë një nga kanionet më të gjata dhe më të thella të Evropës. Ajo është krijuar nga erozioni ujit dhe tërheqja e akullnajave në Pejë. Lumbardhi i Pejës – Bistrica kalon përmes kanionit.

BURIMI I ISTOGUT -TROFTA

BIFURKACIONI I LUMIT NERODIME LUMI IBER-LIQENI ARTIFICIAL NË MITROVICË

- Bifurkacioni i lumit Nerodime paraqet një shembull të vetëm në Evropë, atë të derdhjes së një lumi në dy dete. Lumi i Nerodimës buron në Bjeshkët e Jezercit; në afërsi të Ferizajt që ndahet i pakthyeshëm në dy degë, të cilat kanë derdhje në dy dete të ndryshme. ***Dega e majtë derdhet në Detin e Zi, ndërsa dega e djathtë në Detin Egje.***

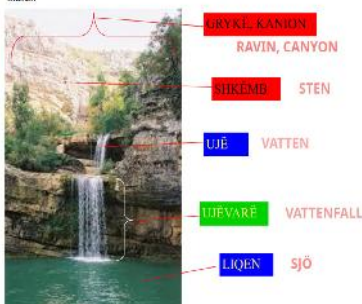

Pyetje rreth mësimit "Ujëvarat e Lumit Mirusha"

krijohen dymbëdhjetë ujëvara dhe gjashtëmbëdhjetë liqene. Secila më e bukur së tjera. Populli këto i quaj Ujëvarat e Mirushës por edhe Liqenet e Mirushës.

Bonini me familjen vjen këtu çdo verë dhe qëndron me orë të tëra duke soditur me kënaqësi këtë natkullë të uallit të uatës së shquptur. Ai mahnitet duke parë se si uji hije me trëmbim nga lartësia thikët poshtë.

Bonini ka bërë shumë fotografi që do ta tregoj shoqëve dhe shokëve të klavës.

Përgjigju pyetjeve me shkrim:

1. Ku i bën pushimet verore Bonini me familjen?
2. Nga cili qytet janë prindërit e Boninit?
3. Ku gjendet Ujëvara e Mirushës?
4. Sa liqene ka Ujëvara e Mirushës?
5. Sa ujëvara ka Ujëvara e Mirushës?
6. Në cilin lum gjenden këto ujëvara dhe këta liqene?
7. Në cilat komuna shtrihen Ujëvarat e Mirushës?
8. Kujt do t'ua tregojë fotografitë Bonini?
9. Shkruaj dhe trego rreth ujëvarave.

Ängelholm, pranvera e vitit 2025

ALBANA HASKU

Mësuese e gjuhës shqipe

Itali

Udhëtim imagjinar nëpër Shqipëri dhe Kosovë me Udhërrëfyesin “Shkodra”

Orë mësimi lënda: GJEOGRAFI

Tema: UDHËTIM IMAGJINAR NËPËR SHQIPËRI
DHE KOSOVË ME UDHËRRËFYESIN, SHKODRA.

Fjalët kyçe: Udhë, Udhëtoj, Udhëtarë, Udhëtim, Udhë –
rrëfeje, Udhërrëfyes.

Fjalënjohëse: Shkodra, Legjenda, Rozafati, Kalaja.

Qëllimi: – Rëndësia e përdorimit të teksteve shkollore didaktike, të cilët QBD-ja i përgatit për shkollat shqipe në diasporë. Të gjithë tekstet shërbejnë dhe ndikojnë në mësimdhënie me bazë konstruktive. Nëpërmjet këtyre materialeve krijohen laboratorë edukativë dhe didaktikë që nxisin krijimtarinë e të nxënës.

Gjeografia është shkenca ku ndër të tjera, njihemi me vende, qytete, rajone dhe territore të ndryshme, pozitën gjeografike të tyre, relievin, kushtet klimatike, zhvillimin ekonomik, politik kulturor, shoqëror, zhvillimin e turizmit dhe mbi të gjitha

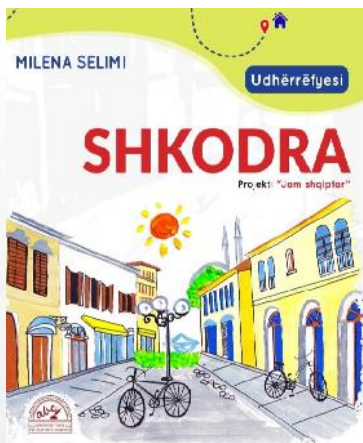
mësojmë si të orientohejmë, të udhëtojmë drejt një vendi, shteti, qyteti të caktuar.

Udhërrëfytesa është një libër guide turistike, i projektit JAM SHQIPTAR, me autore Milena Selimi. Ky projekt është një cikël me materiale didaktike për mësimdhënien në diasporë, me udhërrëfyes të trashëgimisë kulturore për 10 qytete të Shqipërisë dhe Kosovës, që do t'u shërbejë fëmijëve të diasporës për të krijuar një lidhje shpirtërore me vendet e origjinës. Qytetet që përmban ky cikël janë: Shkodra, Berati, Gjirokastra, Prizreni, Gjakova, Kruja, Tirana, Durrësi, Prishtina dhe Vlora.

Çdo tekst mësimor që u ofrohet nxënësve, ka shumë vlera, çdo libër është i dobishëm mjafton të dimë ta interpretojmë (mësueset) në mënyrë që t'ua sjellim sa më afër, sa më thjeshtë, duke bashkëbiseduar me nxënësit, duke komunikuar në gjuhën shqipe.

Udhërrëfytesa, vjen si dhuratë për nxënësit e shkollës shqipe në diasporë dhe tregon si të udhëtojmë drejt Atdheut të prindërve, të afërmeve të tyre, aty «Ku na pret një derë e hapur, e dashur», aty ku zemra e një gjyshi gëzon, ndërsa dëgjon kur flasim në gjuhën shqipe.

Ky libër është i pajisur me ilustrime të shumta, të thjeshta, të larmishme, ilustrime që komunikojnë drejtpërdrejtë me nxënësin, aq sa ndonjëri nis e

vizaton sipas ilustrimeve, pra miqësohet me librin.

Udhërrëfyesi, fillon me qytetin e Shkodrës, po pse? Me nisjen e këtij projekti me tre qytetet e Shqipërisë (Shkodra, Berati, Gjirokastra), në drejtimin veri – jug, sigurisht që Shkodra është e para. Shkodra është qendra e madhe, e rëndësishme administrative, ekonomike, kulturore, artistike e Shqipërisë së Veriut. Të nisë një

projekt me Shkodrën është krenari, nder, si të marrësh një titull të lartë. Ndaj e nisëm këtë projekt, “Udhëtarët e vegjël rriten në diasporë”, me një udhëtim drejt Shkodërloces.

Njohja e nxënësve me udhërrëfyesin, bëhet paralelisht duke komunikuar me hartën e Shqipërisë, një metodë mjaft e përdorur në shkollën tonë vite më parë, në orën e gjeografisë.

Gjeografia flet nëpërmjet hartave dhe në shpeshherë kemi përdorur hartat “memece” që, duke i plotësuar, i kemi bërë të flasim. Të udhëtosh me hartën nuk humb kurrë, si rezultat kjo solli njohjen e të gjithë qyteteve të Shqipërisë. Shkodra zë një vend të veçantë në shkollën tonë, pasi dy vjet më parë krijuam një teatër të vogël, ku çdo vit shfaqim në skenë një pjesë teatrale. Këtë vit shkollor e nisëm me legjendën e ROZAFATIT.

Njohja me historinë e Shkodrës që në lashtësi, me bukuritë natyrore të trashëgimisë kulturore, vlerat arkitektonike, pikat turistike për të kaluar pushimet; Shkodra mes maleve, liqenit, detit e lumenjve....Drini, Buna edhe Kiri, buzë Rozafës bahen një.

Udhërrëfyesi rrëfen
Shkodërlocen, këtë qytet të
biçikletave, tabuja e thyer në
më shumë se një shekull më
parë. Me shëtit të lirë në këtë
QYTET DASHNIE, me
oborret e historive, në lagjet plot
dritë kulture.

.. Atë botë mbi Shkodër
kur ma i bukur Dielli
Ndritte, e larg nami ksajë
Mbi Tokë kumonte.

Përpara elterit t'and
shkodrani fielli Vite, e Ty
lavde me hare t'knonte....

At Gjergj Fishta i drejtohet
Zojes mbrojtëse të Qytetit.

... Sepse shkodranët flasin me dialektin Gegë.

Dëgjojeni me kujdes: Ruajtja e N-së në vend të R-së, në
dialektin Tosk. Ruajtja e N-së mes zanoreve. Atyne – Atyre,
Zani – Zëri, Shqipni – Shqipëri etj.

Për emrat që kanë K, G, H, u shtojnë mbaresën I mik –
miki, zog – zogi, krah – krahi etj.

Koha e pakryer me SHNA – KJOSHA, MARRSHA.

ME KEN SHKODRAN T'TANA I BAN.

Nadja e mirë ju kjoftë..... Vazhdon udhëtimi nëpër
Shkodërloce me UDHËRRËFYESIN. Këtë radhë me njerëzit
e shquar të saj, që kanë lënë gjurmë të thella, në art e kulturë,
letërsi, arkitekturë, arsim, etj. At Gjergj Fishta me Lahutën e
Malcis, Kolë Idromeno me Motër Tone (Mona Liza Shqiptare)
e me Dasma Shkodrane..... Shkodra nuk asht mendjemadhe,
asht vajzë e llastueme prej dashnisë t'gjithkujt.....

Shkodra na del para me arkitekturën e saj, nga Kafja e Madhe
tek Katedralja e Shën Shtjefnit, Xhamija e Plumbit, lagjet e saj

t'bukura mushun me Dugaja (dyqane). Rrugët e Shkodrës sjellin aromë karafilash, drandofila e luleborë....

Muzetë në qytetin e Shkodrës tregojnë historinë e saj ndër shekuj dhe janë unikë në Shqipëri. Muzeu Marubi shfaq artin e fotografisë shqiptare, teatri Migjeni madhështori i skenës shqiptare, n'Shkodër janë shfaqur opera e parë, filmi i parë. Muzikën klasike, muzikën qytetare e moderne, për herë të parë i gjejmë në Shkodër....

Udhërrëfyesi me Shkodrën, nuk harron traditën e gatimeve Shkodrane. Nëse ndiejmë lodhje, ulena e shplodhena pak, duke shijuar gatimet.... Jahnja me mish e kumlla t'thata.... Tava e Krapit.... Çorba Shkodrane.... Këtu nxënësit kanë një detyrë shtëpie: Të shkruajnë një recetë gatimi (çfarëdo) shqiptare, të ndihmuar nga nënat e tyre. Rezultati? – mahnitës, mbresëlënës, sa të lënë të kuptosh, se janë në gjendje të arrijnë shumë më tej nga ç'mendon.... (Detyra e nxënësve foto).

Zhvillimi i udhëtimit

Udhëtarë të vegjël të së ardhmes, si thoni? Udhëtojmë drejt Shqipërisë me Udhërrëfyesin? Atëherë, pa humbur kohë nisemi drejt Shqipërisë, nga ku jemi drejt Shkodrës.

Klasa ndahet në dy grupe?!

– Grupi i parë, udhëton me avion nga Bari – drejt aeroportit të Tiranës.

– Grupi i dytë, udhëton me traget nga Bari – drejt Portit të Durrësit.

Nisemi nga Bari (Itali), para nisjes nxënësit tregojnë për

qytetin e tyre, ku janë lindur e rritur.

Çfarë na duhet? Gjërat e nevojshme për të udhëtuar, mos harroni hartat.

- Mirupafshim në Shkodër.

Me të arritur në Shqipëri, të dy grupet tregojnë përkatësisht vendndodhjen e tyre.

Qëllimi i këtij udhëtimi, është të kuptojmë se sa janë në gjendje nxënësit të përvetësojnë njohuritë e marra nga Udhërrëfyesi, për të udhëtuar të lirë, të

pavarur, si Udhëtarë të së ardhmes.

Grupi I – Sapo arrin në aeroport. (ndërkohë shihet një aeroplan i vogël mbi hartë). Po tani? Të nxitojmë të marrim autobus, shkojmë e shohim gjejmë atë në të cilin është shkruar dukshëm SHKODËR.

– Mirëdita, mund të vijmë për në Shkodër?

– Po patjetër.

Pa humbur kohë sistemohen e zënë vendet.

Grupi II – mëngjes herët, trageti ankoron në portin e Durrësit, sapo kalojnë Terminalin gjenden jashtë E ç-të shohin? Një dorë e ngrohtë i përshëndet duke i thënë: Mirëserdhët! – është gjyshi i Ester, i cili i përqafton dhe përgëzon. – Ju lumtë, jeni të mirë por unë do ju shoqëroj për në Shkodër ndaj shpejt në makinë, mos humbim kohë. – Dëgjohet një URRAAA.... Atë mëngjes Shqipërie në autostradën Tiranë – Shkodër (e gjatë 100 km), një autobus dhe një makinë udhëtojnë drejt Shkodrës me tinguj e LULEBORË.

Me vështrim në hartë, imagjinatën në sy lexojnë emrat e qyteteve, drejtimin ja Fushë – Kruja, Kruja, ahh po atje në mal Kruja është... Kalaja e Krujës qyteti i Skënderbeut, Heroi Kombëtar.

Grupi I, me autobus drejt Shkodrës, fëmijët shohin natyrën e bukur, rruga përshkon qytete, fshatra, fusha, lumenj. Ja me radhë: Laç, Milot, larg Ura e Vjetër me Harqe, arrijmë në Lezhë, të gjithë duan të tregojnë diçka: Mami im është nga Lezha dhe unë vij gjithmonë te gjyshi – Ndërsa unë isha vitin e kaluar me familjen time. Shoferi njofton për një ndalesë të shkurtër. Sa bukur në qytetin e Besëlidhjes. Alessandro thotë: – Kemi pak kohë të shohim Vendvarrimin e Skënderbeut? – Ejani të bëjmë një foto tek Mozaiku, këtë e ka punuar gjyshi im, artisti Agim Nebiu, krenarë fëmijët për gjyshërit e tyre.

Grupi II, ndërkohë i afrohet Shkodrës. Mattia bën kujdes të shohë ku ndodhet Kalaja e Rozafës. Ja ku është! – Ja dhe Lumi Buna.... Recitojnë si në teatrin e shkollës, kur vumë në skenë Legendën e ROZAFATIT. Do të ngjitemi në Kala? – Patjetër. – Do shohim Murin e Gjallë? – Ja më në fund arritëm në Shkodër. Presim grupin tjetër, pastaj nisim të vizitojmë qytetin.

Grupi I, mbërrin në Shkodër dhe të gjithë bashkë takohen të PJACA.

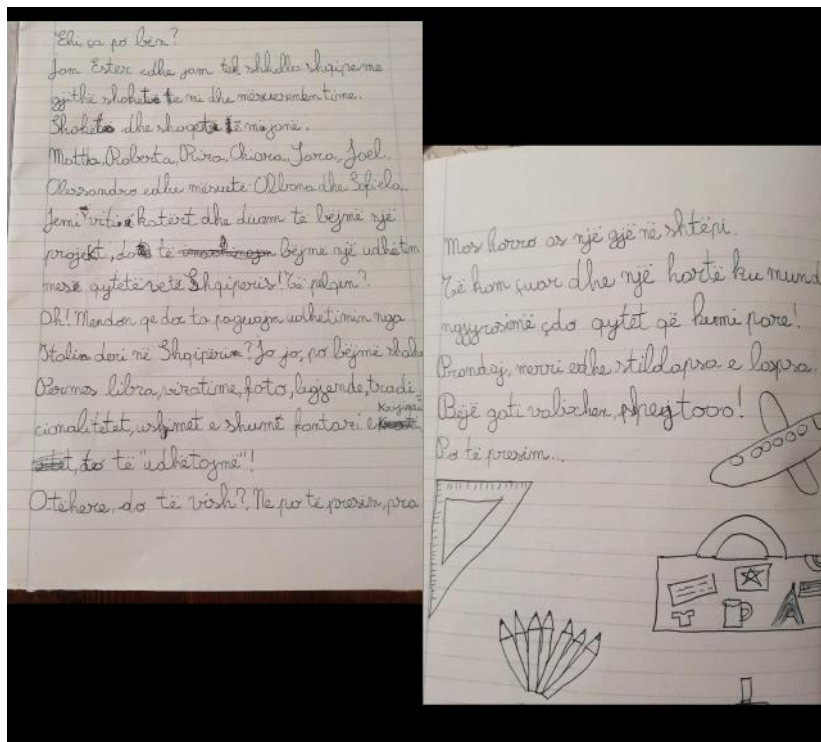
- Çfarë kemi në program sot për të vizituar?
- Fillojmë me Muzeun Kombëtar të fotografisë Marubi. Muzeun Historik të Shkodrës.
- Kafja e Madhe (ideuar nga Kolë Idromeno)
- Teatri Migjeni (80-vjet)
- Katedralja e Shën Shtjefnit, protetori i Shkodrës.
- Xhamija e Plumbit.
- Kalaja e Rozafës.
- Por, a mundemi të shohim Shkodrën në një orë mësimi?

Sigurisht që jo.

– Ne përgatitemi të udhëtojmë, të imagjinosh, është si të ëndërrosh. Ëndrrat një ditë bëhen realitet.

Do të munden Shqiponjat e Mëndafshta të udhëtojnë nëpër Shqipëri?

Rezultati: Me UDHËRRËFYESIN, nga projekti “Jam Shqiptar”, nisim dhe ne një projekt për shkollat shqipe në diasporë (Itali). Të udhëtosh nëpër Shqipëri dhe Kosovë me UDHËRRËFYESIN, jo vetëm mëson shumë, merr njohuri, shfrytëzon materiale (librat), komunikon në gjuhën shqipe, por krijohet një lidhje e fortë mes diasporës dhe atdheut të prindërve.

Shkodra është qyteti i Artit, Kulturës, Humorit, Biçikletave dhe Karnavaleve..... Udhëtim të mbarë!

Faleminderit!

DRITA GJONGECAJ

Mësuese e gjuhës shqipe

SHBA

Klasa virtuale “Google Classroom” – Platformë dhe aplikacion për mësimdhënien efektive në shkollat e mësimi plotësues në diasporë

Të gjithë jemi dëshmitarë se tashmë, aftësia për të integruar teknologjinë në procesin mësimor nuk është më një opsion, por domosdoshmëri. Platforma si “*Google Classroom*” transformojnë mënyrën e mësimdhënies dhe mësimnxënies, ofrojnë fleksibilitet dhe qasje të menjëhershme në materiale didaktike. Ato ofrojnë mundësi për bashkëpunim në kohë reale dhe një mënyrë të strukturuar për ndjekjen e progresit të nxënësve. Zotërimi i mjeteve digjitale fuqizon mësuesin dhe i hap rrugë një mësimdhënieje më gjithëpërfshirëse dhe njëkohësisht të personalizuar.

Mësimi virtual ka një ndikim të drejtpërdrejtë dhe shumë pozitiv në shtimin e numrit të nxënësve që ndjekin mësimin e gjuhës shqipe në diasporë. Kjo për disa arsye kryesore ku mund të përmendim qasjen pa kufizime hapësinore, fleksibilitetin në orar, motivimin përmes teknologjisë, mundësitë për përfshirje më aktive të familjes etj.

Google Classroom (GC) është një mjet i fuqishëm dhe një nga platformat më të përdorura sidomos në arsimin parauniversitar. Përdorimi efektiv i saj i jep mësuesit mjetet për të ndërtuar një klasë të organizuar, të aksesueshme dhe të qëndrueshme.

Në këtë punëtori do të njihemi me funksionalitetet e platformës përfshi krijimin e klasave virtuale deri te menaxhimi i detyrave, komunikimin me nxënësit dhe organizimin e përmbajtjes mësimore në mënyrë të qartë dhe efikase.

Trajnimi ka një qasje praktike duke i udhëzuar pjesëmarrësit hap pas hapi përmes demonstrimeve konkrete, shembujve të përdorimit real dhe ushtrimeve të drejtpërdrejta aplikuar menjëherë pas demonstrimit. Qëllimi është që secili mësues të dalë nga ky trajnim me një klasë të krijuar në *Google Classroom* dhe me aftësitë e nevojshme për ta përdorur atë në mënyrë të pavarur dhe funksionale në praktikën e përditshme mësimore.

Përveç anës teknike dhe qasjes pedagogjike, do të shohim edhe se si *Google Classroom* shërben si një mjet për të nxitur bashkëpunimin mësues – nxënës, mësues – mësues dhe mësues – prind; në mënyrë të ngjashme do të shohim mundësitë për angazhimin e nxënësve dhe vlerësimin e progresit të tyre në mënyrë sistematike.

Pas kësaj hyrjeje, do të vijojmë me demonstrimin praktik, hap pas hapi.

I. Çfarë është *Google Classroom*? Përse *Google Classroom*? Përfitimet për mësuesit, nxënësit dhe prindërit

Google Classroom është një platformë edukative që mundëson krijimin e klasave digjitale, shpërndarjen e materialeve mësimore,

komunikimin me nxënësit dhe familjet, si dhe ndjekjen e progresit të nxënësve në mënyrë të thjeshtë, sistematike dhe të strukturuar.

Google Classroom (GC) është:

- Platformë që mundëson krijimin e klasave virtuale.
- Integron komunikimin me nxënësit, organizimin dhe ruajtjen e materialeve.
- Nxënësit janë të familjarizuar me GC pasi përdoret nga shumica e shkollave publike.
- Përdoret nga kompjuteri ose mund të shkarkohet si aplikacion në celularë dhe tabletë (Android dhe iOS).
- E lehtë për t'u përdorur; pjesë e *Google Workspace for Education*.
- Platformë falas nga Google.

Përfitimet për mësuesit:

- Organizim i thjeshtë i materialeve.
- Vlerësim digjital dhe komente rreth detyrave e hapave të mëtejshëm (*feedback*).
- Komunikim i drejtpërdrejtë me nxënësit.
- Integrim me Google Drive, Google Meet, Docs, Forms etj.

Përfitimet për nxënësit:

- Qasje e lehtë në materiale mësimore nga çdo pajisje.
- Strukturë dhe organizim i qartë i detyrave dhe materialeve.
- Mësim i pavarur, ritëm personal dhe rishikim i materialeve.
- Bashkëpunim dhe komunikim i drejtpërdrejtë me mësuesin dhe nxënësit e tjerë.
- Feedback i menjëhershëm dhe mundësi për përmirësim.
- Siguri dhe privatësi në punën e përditshme.

Përfitimet për prindërit:

- Transparencë në lidhje me detyrat dhe progresin e fëmijës.
- Komunikim më i lehtë me mësuesin përmes komentimeve dhe emailit.
- Monitorim në kohë reale dhe sistematike i angazhimit dhe përmbushjes së detyrave nga fëmija.

II. Si të hyjmë në *Google Classroom*

Adresa: <https://classroom.google.com>

- Kërkohet një llogari Google (mund të jetë personale ose nga institucioni)
- Diferenca mes llogarisë personale dhe institucionale

III. Krijimi i një klase të re

- Klikimi mbi shenjën + “*Create or Join Class*” (Krijë ose Hyr në klasë).
- Zgjedhja: “*Create class*” (Krijë klasë).
- Plotësimi i të dhënave:
 - Emri i klasës (p.sh., Mëso Shqip 001);
 - Seksioni dhe lënda.
- Kliko “*Create*” (Krijë).

IV. Pranimi i nxënësve në klasë

- Dy mënyra:
 - Ftesa me email (nxënësit shtohen manualisht nga mësuesi);

- Përdorimi i kodit të klasës (nxënësit e shtojnë vetë klasën).

V. Aplikimi në praktikë dhe pyetje/përgjigje

- Mësuesit praktikojnë si më poshtë:
 - Krijimi i një klase;
 - Dërgesa e ftesës dhe pranimi i “nxënësve” në klasë.
- Pyetje dhe përgjigje

VI. Struktura e *Google Classroom* dhe manovrimi në platformë

- *Stream* (Transmetimi/Komunikimi): për njoftime dhe komunikim të përgjithshëm;
- *Classwork* (Materialet dhe detyrat): organizimi i temave, detyrave, kuizeve;
- *People* (Njerëzit): menaxhimi i klasës dhe bashkëpunimi me mësues të tjerë apo nxënësit;
- *Grades* (Notat): ndjekja e performancës.

VII. Postimi i një materiali ose detyre

- Kliko në “*Classwork*” (detyrat) → Kliko “*Create*” (krijo):
 - Material (p.sh., një PDF, lidhje (link), video, udhëzime);
 - *Assignment* (detyrë me datë/ afat dorëzimi);
 - *Question* (pyetje për diskutim);
 - *Quiz Assignment* (test i shpejtë me Google Forms).
- Përshkruaj detyrën, ngarko skedarët nga kompjuteri ose nga *Drive* (files) dhe cakto datën e dorëzimit.

VIII. Vlerësimi dhe komentet e detyrave

- Kliko mbi detyrën → shiko listën e nxënësve që e kanë dorëzuar atë.
- Hap punimin e secilit nxënës → jep koment, i cili mund të jetë privat ose publik.
- Vlerëso detyrën me notë; ktheje atë shoqëruar me rekomandime (*feedback*).
- Mbështet nxënësit me tone pozitive, të qarta dhe konkrete.

IX. Aplikimi në praktikë dhe pyetje/përgjigje

- Mësuesit praktikojnë si më poshtë:
 - Postimi i një materiali ose detyre
- Pyetje dhe përgjigje

X. *Google Forms* – Testet e shkurtra (kuizet) dhe vlerësimi i tyre

- Shko te *Google Forms*, aktivizo opsionin “*Quiz*” dhe krijo një formular të ri.
- Kliko te *Settings* (cilësimet), shko te seksioni “*Quizzes*” dhe aktivizo opsionin “*Make this a quiz*”.
- Shto pyetjet dhe cakto pikët për secilën.
- Zgjidh tipin/llojin e pyetjes.
- Shto alternativat e mundshme dhe për secilën pyetje vendos pikët.
- Shëno përgjigjen e saktë dhe komentet (*feedback*).
- Kliko “*Answer key*” për të zgjedhur përgjigjen e saktë.

- Vendos nëse nxënësit do t'i shohin rezultatet menjëherë apo më vonë.
- Lejo ose ndalo rishikimin e pyetjeve të pasakta.
- Shpërndaje kuizin tek nxënësit (përmes emailit, linkut ose në *Google Classroom*).

XI. Aplikimi në praktikë dhe pyetje/përgjigje

- Mësuesit praktikojnë si më poshtë:
 - Krijimi i një kuizi apo pyetësori në *Google Forms* (përdor opsione të ndryshme për pyetjet).
- Pyetje dhe përgjigje.

NUHI GASHI

Studiues, ish-zyrtar për
Diasporën në MASHTI

Kosovë

Shkolla shqipe në diasporë dhe inteligjenca artificiale

Në tërësinë e shtjellimit të temës e veçmas të përgatitjes së orës spikaten një numër termash/fjalësh kyçe, si: LA (inteligjencë artificiale), Chat GPT, mësim i personalizuar, mësim i përshtatur, asistent virtual, platforma online, chatbot, mjete të mësimit (softwere e aplikacione të ndryshme), rrethanë (realitet) virtuale, komunitet virtual, reflektim (Feedback) i shpejtë e me kohë, gjithëpërfshirje etj., inteligjencë emocionale, listë kompetencash (kompetencë gjuhësore, kompetencë identitare, kompetencë ndërkulturore etj.), kurrikul, gjithëpërfshirje, gjykim kritik, aftësi analitike e krijuese, makinë-inteligjencë njerëzore, identitet, gjuhë amtare, kulturë kombëtare, gjuhë e kulturë e prejardhjes, qëllime të orës mësimore (shumë sosh, sipas temave) etj.

1. Didaktika bashkëkohore përballë inteligjencës artificiale

Sot format dhe mjetet e komunikimit njerëzor, të ndikuara fuqishëm nga teknologjia gjithnjë e më e pasur digjitale, shquhen nga një zhvillim, transformim e ndërveprim i vazhdueshëm.

Tashmë na është mbushur mendja se tipare themelore, si: shpejtësia e bartjes dhe e përhapjes së informacionit, prania e zhvillimi gjithnjë e më i pasur i rrjeteve të ndryshme sociale, diversifikimi i kanaleve të komunikimit (larmi rrjetesh e platformash, blogjesh, uebfaqesh etj.), mundësitë e pafundme për zhvillimin e kompetencës së komunikimit gjatë gjithë jetës, ndërveprimi e angazhimi (komunikimi i dyanshëm dhe reflektimi/Feedback), pjesëmarrja (të gjitha subjektet), tendenca e natyrshme kah globalizimi (edhe përtej komunikimit kombëtar apo brendakombëtar) e bëjnë komunikimin bashkëkohor jo vetëm më dinamik, më joshës, por edhe më të parapëlqyer nga të gjithë. Kështu që, nëse nisemi nga e vërteta e vjetër se shkolla, ndër të tjera, është edhe komunikim, atëherë mund të flasim për një pasurim e një nivel tjetër të zhvillimit të saj. Në raport me didaktikën moderne, mjetet, teknologjitë dhe mundësitë e komunikimit modern digjital përbëjnë një resurs shumë të çmuar. Të çmuar, sepse ato përbëjnë mundësi zhvillimi të pakufishëm, ndërveprim faktorësh, mjeteve, formash e metodash didaktike.

Vitet e fundit, veçmas në kuadër të mjeteve e të formave të ndryshme të komunikimit digjital, mendja njerëzore ka përparuar pothuajse marramendshëm dhe tashmë në shkencën e komunikimit identifikohet ose emërtohet me togfjalëshin *inteligjencë artificiale* (IA). Ky “zëvendësim” i mendjes njerëzore me makinë të mençur, përveç si resurs, paraqet njëkohësisht edhe një sfidë të vërtetë me të panjohura të shumta për perspektivën e zhvillimit. Megjithatë, përkundër dilemave e mëdyshjeve (veçmas në raport me efektet e mundshme në “ngadalësimin” e zhvillimin kognitiv, “interferimin” e mendimit kritik, rrezikimin e privatësisë dhe të sigurisë personale, standardin e qeverisjes me identitetin personal digjital/imazhin etj.), përkundër paqartësive jo të pakta (temë në vete kjo), në planetin tonë në të gjitha fushat e jetës, të punës dhe të komunikimit, inteligjenca artificiale tashmë përbën një realitet në të mirë të jetës e të punës në të gjitha fushat. Si rrjedhim, edhe në shkollë, edhe në sisteme arsimore. Së këndejmi,

para së gjithash, falë tipareve dhe mundësive që ofron edhe në Shkollën Shqipe në Diasporë¹. Aq më tepër që kjo shkollë, në kompleksitetin e saj dhe pothuaj në pamundësinë e përkufizimit të saj me doktrina më konkrete e më të kultivuara didaktike (vetë heterogjeniteti i saj ia pamundëson një përkufizim më të saktë), kërkon kompetencë tjetër profesionale nga subjektet e saj (veçmas nga mësuesit/et). Nga kjo pikëpamje, IA-ja përbën një mundësi më shumë se plus për t'i siguruar asaj (shkollës) një jetë më të lehtë, më të dashur e më të pranueshme prej nxënësve, respektivisht një sukses të dëshiruar. Ajo po shfaqet edhe si “përmbysje” konvencash dhe mundësi e re pothuajse “marramendëse”, makinë që përmes algoritmeve pretendon të kryejë shpejt, lehtë e saktë punë të inteligjencës njerëzore, makinë që, thënë të vërtetën, me “agresivitetin” e saj gjithnjë e më tepër po nxjerr nga loja pamëshirshëm doktrina, teori, profesione etj. Rrjedhimisht, edhe shkolla e doktrina konvencionale për shkollën dhe mësimin e deri te përpjekjet jo të rralla e herë-herë skandaloze për të “argumentuar” a për të kontestuar shumë nga qëllimet e ekzistencës së vetë shkollës konvencionale.

Më tej, brenda paradigmës së saj, gjejmë tashmë të artikuluar nivel tjetër të zhvillimit e të zbatimit të teorisë e praktikës pedagogjike e didaktike; prej personalizimit të mësimin (duke dalluar këtu platformat e shumta të mundshme dhe efektet e tyre me shumë ndikim, të qëndrueshme, të shpejta etj., veçmas me interes e me mundësi të shumta për mësimin në diasporë), parimit të inkluzionit si veçori e shkollës moderne me plot përparësi shtesë, mjeteve virtuale të nxënësit për sukses (p.sh. chatbot-ët si format e mjetet më të reja e mjaft të parapëlqyera jo vetëm nga nxënësit etj.), aplikimit të strategjive të reja mësimore për të gjitha profilet e nxënësve me projekte e simulime të ndryshme (veçmas në diasporë), zhvillimit/transformatimit konkret të rolit të ri e më ndërveprues të mësuesit/es, nxënësit,

¹ Term popullor, tashmë i përvetësuar në diskursin publik shqiptar, me kono-time burimisht dhe emocionalisht iluministe.

prindit e subjekteve të tjera të shkollës, zhvillimit të masave të domosdoshme ndaj përmasës etike/morale e të sigurisë në shkollë, projektimit më të lehtë dhe më afër realitetit dhe të mundshmes së ardhshme (ardhmërisë) e plot veçori të tjera të lidhura së afërmi me parimet e qëllimet themelore të mësimi të gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë (kompetenca identitare, kompetenca ndërkulturore etj.).

2. Inteligjenca artificiale në raport me kurrikulat dhe mundësitë/nevojat e përshtatjes apo të rishkrimit të tyre

Dokumenti kryesor që e përcakton një sistem arsimor është kurrikula ose, siç thuhet zakonisht, korniza kurrikulare. Shikuar nga pikëpamja moderne, ajo mbrun në vete të gjitha veçoritë e sistemit, respektivisht të gjithëbërësit. Kurrikula, për të qenë moderne, vazhdimisht e në periudha të caktuara i nënshtrohet përditësimit. Në kohën e bumit të zhvillimit digjital, përditësimi bëhet më se i domosdoshëm dhe sigurisht përbën ndër sfidat më serioze të çdo sistemi arsimor. Edhe sistemet më të përparuara arsimore e kanë të vështirë ta ndjekin hapin e zhvillimit, respektivisht ta demonstrojnë potencialin e tyre jo vetëm të përshtatjes me këtë zhvillim, por njëkohësisht ta ushtrojnë funksionin e tyre edhe për përshtatjen e drejtimin e këtij zhvillimi.

Kornizat kurrikulare të arsimit parauniversitar në Shqipëri e Kosovë (pothuajse të njëjta), sado që për fat të mirë përafërsisht në përputhje edhe me listën e kompetencave kryesore të Këshillit të Evropës e kanë të afishuar në vete kompetencën digjitale, në kurrikulat bërthamë dhe në ato lëndore nuk përbëjnë mjaftueshëm mjetin/instrumentin nxitës apo edhe detyrues ndaj sistemit dhe politikave të tij për krijimin e kushteve dhe rrethanave didaktike e materiale sa më të favorshme për aplikimin e *inteligjencës*

artificiale në mësim. Këto dokumente, aktualisht të njohura edhe me pamjaftueshmërinë e qasjes së tyre ndaj arsimit shqiptar brenda asaj që e quajmë *kompaktësi kurrikulare kombëtare*, duhet t'i nënshtrohen përshtatjes apo rishkrimit të tyre në përputhje edhe me shtigjet e reja që ka hapur dhe është duke hapur IA-ja.

Nga kjo perspektivë, edhe Kurrikula e mësimit të gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë e mërgatë (2018) duhet rishikuar dhe përshtatur e plotësuar. Madje, përveç në dritën e realitetit të ri hipermedial/digjital, përshtatja, plotësimi dhe harmonizimi duhet shtrirë edhe në raport me kornizat e arsimit parauniversitar të Atdheut, në njërën anë, dhe të vendeve pritëse (në disa shtete edhe në raport me përditësimet e fundit apo të vazhdueshme kurrikulare të mësimit të gjuhës dhe të kulturës së prejardhjes). Sigurisht që veprime të tilla do të ndiknin drejtpërdrejt në përmirësimin e cilësisë së Shkollës Shqipe në Diasporë dhe në rritjen e përqindjes së përfshirjes së nxënësve në të, përqindje, e cila, në raport me numrin e nxënësve shqiptarë jo vetëm që nuk po përparon dot, por është tmerrësisht e ulët dhe duket se është vazhdimisht në rënie.

3. Kompetenca profesionale e mësuesit/es

Për të krijuar premisa sa më normale e optimale për një punë didaktike të suksesshme është më se e nevojshme të kthehet vështrimi kah kompetenca profesionale e mësuesit/es si subjekt udhëheqës, lehtësues e koordinues i mësimit. Në këtë mënyrë, kompetenca profesionale (edhe digjitale) e mësuesit/es në dritën e rolit të IA-së, si proces kompleks, që ecën paralelisht edhe përmes ndërveprimit, plotësohet dhe njëkohësisht edhe komplementohet.

Aftësimi i mësuesit/es për punën me IA-në (duhen nisma për integrimin e saj sa më të plotë në vetë fakultetet e edukimit,

shkollimin shtesë me vetiniciativë, seminare profesionale tematike, forma të tjera të stërvitjes/zhvillimit profesional në vendin pritës brenda strukturave e formave zyrtare dhe në Atdhe, pajisja me mjetet e duhura etj.) shquhet veçmas në funksionin e saj identifikues si një resurs i rrallë edhe didaktik me shumë forma e mundësi për personalizimin e mësimit modern (shumësia e platformave, analizat, vjelja dhe shfrytëzimi i përvojave, përshtatjet e shumta etj.), zhvillimin e përshtatjen me kohën dhe mjetet aktuale të strategjive të ndryshme, monitorimin më të suksesshëm e më të lehtë, zhvillimin e formave të reja të komunikimit (roli i asistentëve virtualë e Chatbot-ëve, platformave, rrjetet sociale, uebfaqeve etj.) etj.

Kompetenca profesionale për t'ia dalë mbanë suksesshëm me vetë IA-në duhet parë edhe si sfidë e mundësi edhe në fushë të sigurisë, kodit moral (moscenimi i privatësisë, mbrojtja e të dhënave të nxënësit/es etj.), krijimin e një baraspeshe me metodat, format e mjetet konvencionale të punës, nivelin e besueshmërisë dhe të saktësisë së informacionit etj. (temë në vete).

4. Edukimi digjital i subjekteve të tjera

Natyrisht që sot, në shkollën moderne, brenda asaj që e quajmë ndërveprim faktorësh e subjektesh, shteg i sigurt kah suksesi konsiderohet edhe zhvillimi dhe edukimi paralel sa më i plotë i kompetencës digjitale edhe të subjekteve të tjera të shkollës (nxënës, prind, rreth etj.).

Ky edukim në raport me *nxënësin/en* nënkupton:

- mbështetje të fuqishme brenda veprimeve e përmasave të tjera e shumëpërfshirëse ndaj identitetit kulturor e gjuhësor dhe lidhje më e lehtë e me më shumë përmbajtje me Atdheun, përballje e suksesshme me sfida e procese të

jetës shoqërore e kulturore, të edukimit etj. në ambientin tjetër dy e më shumë gjuhësor e kulturor (më saktë me dukuri tashmë të njohura si akulturimi, inkulturimi, dekulturimi, asimilimi etj., diferencimi i qartë i tyre);

- pasjen e një resursi të fuqishëm didaktik për mësimin e gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare me interes të veçantë e mundësi të shumta; platforma të ndryshme, chatbot-ë e asistentë virtualë të shumtë, personalizim i mëimit, zhvillimi i ndërveprimit, punë e ushtrime të përshtatura për profile, nivele e shkallë të ndryshme kompetencash paraprake dhe përshtatjet e duhura, mundësi të pakufishme komunikimi me nxënës të tjerë brenda gjithë hapësirës shqiptare dhe jo vetëm, pjesëmarrje e rol krijues e bashkëkrijues në veprimtari të ndryshme kulturore-arsimore tematike e me shkas etj. (lojë, simulime të ndryshme etj.), aftësi kognitive (njohëse), gjykim kritik e analitik, reduktim i stresit kognitiv, përmirësim i kujtesës, mësim i qëndrueshëm etj.

Ndërkaq, *në raport me prindin* shtrihet edhe në rrafshet e njohura, si:

- edukim paraprak teknologjik digjital, multimedial, emocional etj. për mbështetjen e fëmijës;
- potencial/resurs i ri dhe shumëfunksional në dorën e prindit me efekte pozitive veçmas në rrethanat e jetës dhe të zhvillimit në diasporë; mbështetje e zhvillimit të mëimit, komunikimit e bashkëpunimit ndërmjet subjektsh me interes për identitetin gjuhësor, kulturor etj. të nxënësit, këshilla, monitorime, bashkëveprime brenda lidhjesh e asociacionesh të ndryshme me interes didaktik etj.

5. Sprovë (bashkë) ndërtimi e demonstrimi konkret praktik të orës mësimore përmes punëtorisë (workshop-it) me ndihmën e inteligjencës artificiale

Nëse pak a shumë morëm apo rifreskuam informacione të orientuara kryesisht të rrafshit konceptual/doktrinar për kompetencën digjitale ose më për së afërmi këtu, për inteligjencën artificiale, atëherë pason një përpjekje e përbashkët për të ndërtuar (realisht simuluar, por pa praninë e nxënësve) një orë mësimore, duke përdorur si mbështetje pikërisht *inteligjencën artificiale*. Fakti që mësueset/it e Shkollës Shqipe në Diasporë janë mjaft të ndryshëm në kompetencat e tyre profesionale dhe po ashtu të ndryshëm edhe në veçori të tjera, premtan një ndërveprim, ballafaqim e sprovë interesante. Një bashkëbisedim e debat lidhur me paradigmën e IA-së do të ishte mjaft nxitës dhe shpjegues².

Më pas, **mësuesit/et, të ndarë në 3 grupe të pavarura, do të përgatisin e zhvillojnë (në të vërtetë simulojnë) një orë mësimi brenda këtyre kriterëve themelore:**

Grupi 1 do ta ndëртоjë orën mësimore për nivelin e parë (klasat 1, 2, 3) në temën *Kulinaria si identitet*.

Grupi 2 do ta ndëртоjë orën mësimore për nivelin e dytë (klasat 4, 5, 6) në temën *Artefakte dhe trashëgimi kulturore shqiptare në shtet, qytet e rrethinë (fjala është për vendin pritës, në “atdheun” tjetër*.

Grupi 3 do ta ndëртоjë orën mësimore për nivelin e tretë (klasat 7, 8, 9) në temën *Krijues shqiptarë në diasporë (jashtë Atdheut, në vendet ku jetojnë aktualisht nxënësit)*.

Ja një mori udhëzimesh³, diferencimesh, orientimesh e kriteresh:

² Paraqitja e pjesës teorike të temës bashkë me diskutimet mund të marrin deri në 20 minuta.

³ Për të nxitur frymën e diskutimit e të bashkëveprimit/bashkëpunimit ndërmjet mësuesve/eve në punëtori në kërkim të kërkimit/hulumtimit dhe gjetjes së modelit më të mirë të orës së mësimi (konsensusit të grupit) në temën e caktuar, nuk do të ofroj alternativa. Ato do të kërkohen, gjenden e paraqiten prej vetë mësuesve/eve pjesëmarrës në punëtori. Do të ngul këmbë në zbatimin e parimit të gjithëpërfshirjes gjatë ndërtimit të orës mësimore.

- a) Grupi 1 për nivelin e parë (klasat 1, 2, 3):
- Tema: *Kulinaria si identitet*. **Është propozuar kjo temë edhe për shkak të lidhjes, vartësisë e të refleksioneve të saj të rrafshit biologjik e emocional te nxënësit në kontekste të ndryshme (familjare, identitare, ndërkulturore etj.).**
 - Struktura e orës mësimore: Modeli i njohur trepjesësh (ERR: evokim, realizim, reflektim) apo edhe ndonjë model tjetër më i specifikuar sipas emërimit të pjesëve-fazave të orës.
 - Ora konceptohet në tërësinë e saj me të gjitha zgjidhjet më të mira që ofron kompetenca profesionale e mësuesve/eve të punëtorisë, por fokusi vihet në diferencimin dhe përshkrimin e përdorimit të inteligjencës artificiale. Nga moria e Chatbot-ëve mund **të parapëlqehet përdorimi i më të popullarizuarit, i njohur si Chat GPT (OpenAI)**, pastaj vegla, makina, mjete, portale, asistentë virtualë, uebfaqe etj.), të cilat realisht shquhen për cilësitë themelore, si pasjen e tyre 24/7, shpejtësinë e përpunimit të informacionit, mundësinë e përshtatjes në të gjitha rrafshet.
 - Metodologjia, mjetet, format: Më të mirat e mundshme nga arsenali i kompetencës profesionale të mësuesve/eve dhe të tjerave (mjete, forma) që i posedon ambienti ku zhvillohet punësia.
 - Kohëzgjatja e përgatitjes së orës: 50 minuta.
 - Gjatë punës, në një fletë të formatit më të madh do të shënohen me markerë me ngjyra të dhëna e përshkrime të orës sipas këtyre zërave themelorë (shih tabelën), ndërkajsh udhëheqësi/koordinatori i punës së grupit (i zgjedhur që në fillim) do të raportojë (prezantojë) në mënyrë sintetike punën në seancë plenare (në kohëzgjatje deri në 7 minuta).

Niveli (Klasat)	Tema	Mjetet (veçmas ato të domenit të IA)	Format	Metodat	Qëllimet	Kompetencat
1, 2, 3	Kulinaria si identitet					

Tabela duhet të pasqyrojë përmbledhtas punën e grupit. Kujdesi e theksi të vihet veçmas në diferencimin dhe përshkrimin e *kompetencave të nxënësve* (rezultateve të procesit mësimor) dhe të *qëllimeve të orës mësimore (lidhja ndërmjet tyre)*.

b) Grupi 2 për nivelin e dytë (klasat 4, 5, 6):

- Tema: *Artefakte dhe trashëgimi kulturore shqiptare në shtet, qytet e rrethinë* (fjala është për vendin pritës, për “atdheun” tjetër. Historikisht dhe, mjerisht, edhe aktualisht, ndikuar nga faktorë të ndryshëm, trashëgimia kulturore shqiptare, sado që gjallon brenda kompaktësisë së saj kombëtare, na shfaqet mjaft e fragmentuar dhe e shpërndarë (si vetë diaspora). Tema nxit dhe u mundëson nxënësve të eksplorojnë për rrënjën dhe krijimtarinë shqiptare edhe në rrethinën ku ata jetojnë. Por paraprakisht mësuesit/et e tyre duhet të kenë kompetencën e duhur **për ta udhëhequr e** për ta lehtësuar këtë punë.
- Më tej: Të gjitha shpjegimet e udhëzimet e tjera si për nivelin 1.

- c) Grupi 3 për nivelin e tretë (klasat 7, 8, 9):
- Tema: *Shqiptarë të njohur në diasporë. Nxënësi/ja* kërkon, gjen e njih emra shqiptarësh të njohur të fushave të **ndryshme (kulturë, arte, sporte, politikë etj.) në vendin ku jeton aktualisht, në diasporë**. Mosha e këtyre nxënësve mundëson interesim e joshje më frytdhënëse në eksplorim e hulumtim. IA-ja në kërkim, gjetje dhe njohje të emrave të tillë të përmasave përfaqësuese.
 - Më tej: Të gjitha shpjegimet e udhëzimet e tjera si për nivelin 1.

Shënime:

1. Ky tekst nuk përmban dhe as që do të duhej të përmbante shumëçka jo pak të rëndësishme të pikëpamjeve të mia. Sigurisht që kjo bëhet qëllimshëm për t'iu shmangur interferimit ose ndikimit të mundshëm të kërimit dhe të gjetjes së zgjidhjeve të mësuesve/eve gjatë punëtorisë (workshop-it). Pra, atij i mungon shumëçka nga pjesa origjinale e modeleve/alternative e pikëpamjeve autoriale, mirëpo këto do të integrohen në versionin e fundit paralelisht me interpretimin e modeleve/zgjidhjeve të ofruara nga mësuesit/et.
2. Për kushtet (mjetet, hapësira etj.): Unë shpresoj se shumica e mësuesve/eve tashmë posedojnë telefona të mençur ose, ndonjëri/a, edhe Ipad apo PC. Përndryshe, së paku një PC bashkë me projektorin (BIM-in) janë të domosdoshëm, ndërkah hapësira e punës (salla) duhet të jetë e mbuluar mirë me sinjal të shpejtë interneti. Salla, po ashtu, të jetë e përshtatshme për punë me teknologjinë digjitale; perdet, hapësirë të mjaftueshme për punë në grupe etj. Po ashtu të ketë mjaftueshëm letra të formatit të madh dhe markerë.

KLARITA SELMANAJ

Kryetare e LMSHG

Greqi

Gjuha dhe kultura shqiptare në epokën digjitale: balancat mes teknologjisë dhe trashëgimisë kulturore

Hyrje

Titulli i prezantimit:

“Gjuha dhe kultura shqiptare në Epokën Digjitale”

Klarita Selmanaj

- Mësuese në diasporë që prej vitit 2017.
- Themeluese e klasës së parë digjitale të gjuhës shqipe në Greqi (2020).
- Kryetare e Lidhjes së Mësuesve Shqiptarë në Greqi.

Qëllimi i temës

“Gjuha dhe kultura shqiptare në epokën digjitale”

Objektivat kryesore:

- Të shqyrtohet ndikimi i teknologjisë në procesin e mësimin të shqipes dhe kulturës shqiptare në diasporë.
- Të paraqiten përvojat konkrete nga terreni — nga klasat virtuale në Greqi, Gjermani, SHBA.
- Të identifikohen sfidat dhe kufizimet reale në mësimin fundjavë.
- Të sugjerohen strategji të balancuara pedagogjike.
- Të kërkohet mbështetje institucionale për mësuesit e diasporës.

Abstrakti

Tema: Gjuha dhe kultura shqiptare në epokën digjitale

Në këtë Epokë Digjitale, ku fëmijët shqiptarë rriten në realitete shumëgjuhëshe e multikulturore, mësimi i gjuhës amtare përballet me:

- sfida të reja pedagogjike,
- teknologji në zhvillim,
- dhe një nevojë të thellë për të ruajtur përkatësinë kulturore.

Ky prezantim synon:

- të analizojë ndikimin e teknologjisë në të nxënit,
- të reflektojë mbi përvojën e mësuesve në diasporë,
- të diskutojë kufizimet që shfaqen kur mësimi bëhet në fundjavë në shtëpi në mënyrë digjitale,
- dhe të propozojë një qasje të balancuar që nuk heq dorë nga tradita, por e përkthen atë në gjuhën e sotme teknologjike.

Filozofia e qasjes

Qasja ime si mësuese në diasporë ndërtohet mbi tre parime thelbësore:

1. Gjuha si identitet

Nuk është thjesht fjalor. Është mënyra si mendojmë, si ndjejmë, si i përkasim një kulture.

Gjuha është atdheu që s'e lëmë kurrë pas, edhe kur emigrojmë.

2. Kultura si përjetim emocional, jo si informacion

Këngët, mitet, proverbat nuk janë vetëm “material didaktik”. Janë memoria e gjallë e një populli. Mësimi duhet të përfshijë emocionin, përndryshe nuk lë gjurmë.

3. Teknologjia si urë, jo si mur

Mjetet digjitale duhet të jenë në shërbim të lidhjes, jo të largimit. Nëse teknologjia na ndihmon të lidhemi më mirë me fëmijët, atëherë ia kemi dalë.

Realiteti në diasporë

Konteksti i orëve tona mësimore:

- Mësimi zhvillohet zakonisht të shtunave ose të dielave, pasdite vonë (18:00–20:30).
- Nxënësit janë të moshës 6–16 vjeç.
- Të gjithë ndjekin një javë të plotë shkollë në sistemin arsimor të vendit pritës (Greqi, Gjermani, etj.).
- Pjesa më e madhe ndjek edhe kurse pas shkolle: gjuhë të huaja, muzikë, sport.

Sfidat kryesore:

- Lodhja e fëmijëve → vëmendje e ulët dhe ngarkesë emocionale.
- Dallime të mëdha në njohuritë gjuhësore.
- Mjedisi i shtëpisë nuk është gjithmonë i qetë ose mbështetës për mësim.
- Niveli i motivimit ndryshon shumë nga një fëmijë te tjetri.
- Rrezik i shkëputjes nga përvoja gjuhësore e drejtpërdrejtë, pasivizim i komunikimit verbal, sipërfaqësi kulturore.

Përvoja në klasën “Frang Bardhi” – Iraklio, Kretë

Nisma digjitale – fillimi në vitin 2020

- E para klasë e mësimi të gjuhës shqipe dhe kulturës shqiptare në Greqi e krijuar në kushte digjitale.
- Lindi nga nevoja për të mos e ndërprerë mësimin gjatë pandemisë.
- E ktheva, e kthyem, në një strukturë të qëndrueshme me orar të rregullt çdo javë.

Përbërja e nxënësve në klasë është nga:

- Greqia (zona të ndryshme);
- Gjermania;
- Shtetet e Bashkuara.
(Klasë virtuale me shpërndarje ndërkombëtare)

Veçoritë didaktike dhe kulturore:

- Vëmendje te komunikimi emocional, jo vetëm te rregullat gramatikore.

- Teatër digjital, ilustrim kulturor, këngë dhe mitologji shqiptare.
- Krijimi i lidhjes mes fëmijëve që ndryshe nuk do njiheshin kurrë.

Ndikimi:

- Ngritja e ndjenjës së përkatësisë të fëmijët.
- Motivimi afatgjatë – fëmijët kërkojnë të rikthehen çdo javë.
- Rrjetëzim me mësues të tjerë të LMSHG – shkëmbim praktikash dhe bashkëpunime.

Strategjitë në mësimdhënie digjitale

Struktura metodike: “3 x 20” minuta

- 20’ hyrje aktive – këngë, pyetje, lojë me fjalë.
- 20’ përmbajtje gjuhësore – tekst, analizë, kuptim.
- 20’ reflektim – krijim, role, vizatim ose kahoot.

Mjetet që përdor zakonisht:

- Zoom – për ndërveprim të drejtpërdrejtë dhe role aktive.
- Canva – për ilustrim të temave dhe fletë-pune vizuale.
- Kahoot– për përforcim me lojëra gjuhësore.
- YouTube – për dëgjim të këngëve, legjendave, etj. dhe përpunim të teksteve.

Elementë të rëndësishëm shtesë:

- Ritëm emocional – të qetësojmë, jo të ngarkojmë.
- Ndarje të vogla tematike – për të shmangur lodhjen.

- Përsëritje e përfshirë në krijim – jo me detyra klasike.

Harta e udhëtimit imagjinar – mësimi si rikthim te rrënjët

Mjet digjital: Google Maps interaktive.

Udhëtim imagjinar që bashkon realitete të shpërndara.

Qasja: krijim itinerari virtual, ndërveprues, me ndalesa të personalizuar.

Çfarë bëjmë me nxënësit?

- Krijojmë së bashku një hartë virtuale me nisje nga shteti apo qyteti më i largët ku jeton secili nxënës.
- Vizualizojmë rrugët, rrugicat, detin apo malet që duhet të përshkojnë për të arritur në një pikë të përbashkët – klasën tonë shqipe.
- Prej aty, udhëtojmë së bashku drejt Shqipërisë, Kosovës, kalojmë në vendlindjet e gjyshërve, të fshatit ku kanë lindur prindërit, ndalemi në kalatë, muzeumet, shkollat e para shqipe, në vende historike e të qëndresës.

Fillojmë nga:

- Berlioni, Gjermani;
- Sindelfigen, Gjermani;
- Athina;
- Heraklio;
- Korinthos;
- Rethimno;
- New York;

- Afissos;
- Arta;

dhe... Shën Petërburgu.

(një ndalesë e veçantë për dy motra kosovare, gjyshërit e të cilave nga mamaja janë rusë).

Në këtë rrugëtim:

- Bashkohemi në pikën e përbashkët – klasa e MPG-JSH-së “Frang Bardhi”.
- Udhëtojmë virtualisht drejt Shqipërisë dhe Kosovës, përmes qyteteve, fshatrave, simboleve të historisë sonë.
- Vizitojmë shtëpitë e gjyshërve, të mbetura në kujtesën emocionale të fëmijëve.

Çastet më të bukura:

- kur “udhëtimi” ndalon... te shtëpia e gjyshes apo gjyshit të secilit fëmijë.

Përjetimi emocional:

- “Gjyshja ka një batanije me shqiponjën, që nuk e lë kur-rë”.
- “Në atë shtëpi, mësova për herë të parë një këngë për Skënderbeun”.
- “Në Shën Petërburg, gjyshi më lexonte në rusisht, por unë ia ktheja shqip”.
- “Ajo më pret gjithmonë me bukë misri...”.
- “E kam parë vetëm një herë, por i di zërin...”.
- “Nëna nuk kupton nga interneti, kur vemi na përqafojmë 100 herë, që t’i ruaj përqafojmë kur nuk jemi atje...”.
- “Unë kam vetëm gjyshen nga mami...”.

Ndikimi në klasë:

- Fëmijët ndihen qendra të një bote me rrënjë të përbashkëta.
- Mësojnë se familjet kanë veçori të ndryshme, në varësi të kushteve ekzistuese.
- Zhvillohet kujtimi emocional dhe ndërgjegjja kulturore.
- Krijohet një ndjesi që gjuha amtare nuk është vetëm një “lëndë”, por një udhëtim identitar.

Ora mësimore “Rozafa” – sakrifica, trashëgimia dhe teatri digjital

Qëllimi i orës

Të zhvillohet ndjeshmëria kulturore dhe vetëdija për figurën e gruas shqiptare në mitologji, përmes simbolikës së flijimit në legjendën e Rozafës.

Përmbajtja mësimore

- Lexim i versionit të thjeshtuar të legjendës së Rozafës.
- Komente mbi: “flijim”, “gruaja si shtyllë e shtëpisë”, “fëmija në gji”, “fortifikimi”.
- Diskutim mbi sakrificat moderne të grave (nënës, mësueses, emigrantes).

Aplikim artistik

- Teatër digjital në Zoom: Rozafa, tre vëllezërit, nëna, muratori.
- Vizatim i figurës së Rozafës moderne: me fëmijën në

njërën dorë, me dorashka pune në tjetrën, e murosuri deri në brez.

- Analizë vizuale: Çfarë simbolizojnë muret sot?

Fletë pune reflektuese

- “Në vend të Rozafës, unë do thosha...”
- “A është flijimi gjithmonë i drejtë?”
- “Kush është Rozafa në jetën time?”

Mjetet digjitale të përdorura

- Zoom – për ndarjen e roleve dhe interpretimin.
- Canva – për ndërtimin e portretit modern të Rozafës.
- Google Docs – për bashkëshkrimin e versionit të tyre të legjendës.

Ora mësimore “Doruntina” – besa, ndërgjegjja dhe nderi në kulturën shqiptare

Qëllimi i orës

Të zhvillohet ndjeshmëria ndaj fjalës së dhënë, si vlerë etike e trashëguar ndër breza dhe të kuptohet “besa” si shtyllë e identitetit shqiptar.

Përmbajtja

- Lexim i rrëfimit të shkurtuar: “Kush e solli Doruntinën?”
- Shpjegim i konceptit të besës në këndvështrimin

tradicional dhe kohor.

- Pyetje etike: “A do ta mbaje një premtim që ke dhënë?”, “Çfarë ndodh kur e thyen premtimin, **besën**?”

Veprimtari krijuese

- Miniteatër në Zoom: Nëna, Kostandini, Doruntina.
- Lexim i replikave, punë me intonacionin, ndjesinë dhe heshtjen.
- Diskutim i hapur: a është besa cilësi që e kanë vetëm shqiptarët?

Fletë pune

- “Kur i kam dhënë dikujt një fjalë, a e kam mbajtur atë?”
- “Çfarë ndjesie më jep besa – frikë, përgjegjësi, krenari?”
- “A ekziston besa edhe në rrjetet sociale?”

Mjetet digjitale të përdorura

- YouTube – audio rrëfim i legjendës me muzikë sfondi.
- Canva – për krijim grafik: “fjalë që nuk duhen thyer”.
- Google Docs – për të shkruar një version modern të legjendës: “Kush e solli Doruntinën në vitin 2024?”

Përvoja ndërkombëtare dhe mbështetja institucionale

Partneritete ndërkombëtare që inspirojnë dhe aftësojnë

ASCAP + Ambasada Amerikane + English Language Fellow Program;

- Trajnime për përdorimin e AI në arsim: ChatGPT,

- Google Gemini;
- Zhvillimi i aktiviteteve gjuhësore me Canva, Kahoot, YouTube;
- Certifikime për 100+ mësues në Shqipëri dhe diasporë;
- Theks te etiket e klasës digjitale dhe ndjeshmëria kulturore.

Përvoja e Lidhjes së Mësuesve Shqiptarë në Greqi (LMS-HG)

- Mbi 40 kurse mësimore aktive, ndër to mbi 10, janë online.
- Koordinim i përbashkët përmes platformave Zoom, WhatsApp, email.
- Mbështetje reciproke mes mësuesve, ndarje praktikash, përgatitje festive dhe didaktike.
- Organizim i aktiviteteve të përbashkëta kulturore dhe tematike

Qendra e Botimeve për Diasporën

- Botime të përshtatura për fëmijët e diasporës dhe mbështetje me materiale didaktike.
- Promovim i gjuhës shqipe përmes teksteve bashkëkohore dhe programeve kulturore.

Rëndësia e bashkëpunimit ndërinstytucional

- Diaspora si laborator eksperience: përballje me shumëgjuhësi, ndërkulturë, fleksibilitet.
- Nevoja për ndërlidhje institucionale me MAS, MASHTI, QBD, ASCAP.
- Mësuesit e diasporës kërkojnë: njohje, mbështetje, integrim në sistemin arsimor kombëtar.

Sfidat dhe kërkesat – Realiteti i Mësuesve të Diasporës Shqiptare

Çfarë është bërë deri tani?

Akses i kufizuar në materiale mësimore

- Aktualisht kemi akses në platformën e Albas-it për paketat 1 dhe 2 të gjuhës dhe kulturës shqiptare, si dhe për librat përkatës.
- Nuk kemi akses në asnjë platformë digjitale shkollore funksionale që të përfshijë ndërveprim, teste, vlerësim, ndjekje të përparimit.

Shpërblim simbolik për një pjesë të mësuesve në Greqi

- Për momentin është vendosur shpërblim për 50 mësues.
- Numri i mësuesve vullnetarë është shumë më i lartë.

Seminari vjetor i organizuar nga Ministrinë përkatëse në Shqipëri dhe Kosovë

- Një hap pozitiv për bashkëbisedim dhe shkëmbim përvojë.
- Por mungojnë trajnime të specializuara për mësimdhënie digjitale, përdorimin e AI, Canva, Jamboard, Zoom etj.

Kërkesa që mbeten të hapura dhe urgjente:

1. Njohje ligjore dhe status zyrtar për mësuesit e diasporës;

2. Mbështetje me pajisje për nxënësit e diasporës – tableta, lidhje internet;
3. Pagesë e drejtë për të gjithë mësuesit vullnetarë, jo vetëm një pjesë e kufizuar;
4. Libra dhe materiale të përshtatura për realitetin digjital dhe ndërkulturor;
5. Trajnime të vazhdueshme për mësimin online dhe certifikime për kualifikim;
6. Përfshirje në vendimmarrje për hartimin e politikave arsimore për diasporën.

Përmbyllje – ruajmë gjuhën, ruajmë vetveten

*Gjuha është atdheu që udhëton me ne.
Në çdo fjalë shqipe që themi, ruajmë një copë
Shqipërie.*

Në diasporë, mësimi i gjuhës amtare nuk është thjesht mësim:

- Është rikujtim i gjyshes që na mësonte këngën e nuses;
- Është vullnet i nënës që ndalon për të përkthyer një fjalë;
- Është ëndërr që një ditë fëmija të mos pyesë: “Çfarë do të thotë ‘atdhe’?”

Prandaj, mësimi i gjuhës shqipe nuk mund të mbetet vetëm pasion individual.

Duhet të bëhet politikë kombëtare. E njohur, e mbështetur, e fuqizuar.

**Ne, mësuesit e diasporës, kemi bërë pjesën tonë.
Tani, është koha që të bëhet pjesë e të gjithëve.**

Ora e mësimit – Udhëtimi imagjinar: nga diaspora në atdhe

“Në një orë të veçantë mësimore, realizuam së bashku me fëmijët një udhëtim imagjinar nga qytetet ku ata jetojnë drejt Shqipërisë dhe Kosovës, duke u ndalur në vendet ku kanë rrënjët familjare dhe kujtimet më të dashura.

Harta ndërvepruese digjitale u bë pikënisje e lojës dhe të nxënit: Fëmijët vendosën vetë flamurët shënues mbi qytetet ku jetojnë dhe ku dëshironin të udhëtonim. Kjo krijoi menjëherë një ndjesi përkatësie dhe aktivizoi dëshirën për të treguar.

Përdorëm fotografi nga pushimet e tyre në Atdhe, të sjella nga vetë nxënësit. Çdo fotografi u kthye në një përkujtimore emocionale, një dritare për të ndarë një histori personale.

Fëmijët rrëfyn me gëzim:

- Se si kishin shkuar për herë të parë te gjyshërit;
- Si i kishin pritur në fshat apo qytet;
- Cilët ishin ushqimet e tyre të preferuara;
- Si kishin lozur me kushërinjtë;
- E deri tek momentet kur s'deshën të largoheshin.

Ndërsa përparonim në itinerar, çdo ndalesë u shoqërua me shpjegime nga vetë fëmijët mbi qytetet, shtetet ku banojnë, dhe lidhjet që ato kanë me Shqipërinë. Ky moment rriti interesin, vëmendjen dhe ndjesinë e bashkësisë mes tyre.

Përmes këtij udhëtimi imagjinar:

- Nxënësit mësuam për njëri-tjetrin;
- Zgjeruan njohuritë gjeografike dhe kulturore;
- Forcuan identitetin e tyre gjuhësor dhe emocional me Shqipërinë.

Në përfundim, fëmijët plotësuan itinerarin me kujtimet e tyre personale, duke e bërë këtë udhëtim një bashkëkrijim të vërtetë të klasës.

Itinerari i udhëtimit imagjinar

- Nisja: Nxënësit nga qytete të ndryshme të Greqisë, Gjermanisë, dhe SHBA-së bashkohen simbolikisht në Athinë.
- Nisja me autobus për në Shqipëri bashkë me mësueset që kanë ardhur nga Iraklio e Kretës.
- Udhëtim nga jugu në veriun e Shqipërisë: Gramsh –

Berat – Fier – Korçë – Tiranë (ndalesë kryesore për mësueset) – muze, kështjella;

- Veriu i Shqipërisë – Liqeni i Komanit;
- Kosovë – Gjakovë, Prizren;
- Udhëtimi përmbillet në Petërburg, te gjyshërit e Annës dhe Alinës;
- “Kthimi” mbushur me emocione, kujtime imagjinare të bukura por edhe me njohuri të reja, është “valixhja” kulturore që mbartin me vete nxënësit në udhën e “kthimit” drejt shteteve dhe qyteteve të tyre.

Momente të veçanta

- Fëmijët vendosin flamurin shënues mbi hartë për vendbanimin dhe qytetin e gjyshërve.
- Shfaqin fotografi nga pushimet, histori gazmore, ndajnë kujtime personale.
- Amelia zgjodhi një fotografi hipur në kërriç dhe një tjetër duke përkëdhelur viçin, etj.

Ora e bashkëveprimit me mësuesit në seminar

Kohëzgjatja e rekomanduar: 15–20 minuta

Qëllimi:

Të përfshijmë mësuesit e pranishëm në një përvojë simbolike dhe interaktive, për të kuptuar nga brenda se si mund të ndërtojmë orë virtuale me ndikim emocional, kulturor dhe arsimor për fëmijët e diasporës, duke u mbështetur te kujtesa, identiteti dhe gjuha amtare.

Struktura:

1. Aktivizim emocional – 3 minuta

Prezantimi – 3 minuta

- Shpjegim i shkurtër i kontekstit: një orë virtuale ku fëmijët ndajnë bashkë kujtime mbi udhëtimet drejt Atdheut dhe lidhjet familjare.

2. Aktiviteti mbi hartë (5 minuta)

- Ftohen mësuesit të vendosin flamurin mbi qytetin ku kanë nxënë me prejardhje shqiptare ose ku ndodhen vetë.
- U lexohen disa fragmente nga kujtimet e fëmijëve që tregojnë udhëtimin e tyre drejt vendlindjes së prindërve.

3. Përdorimi i fletës së punës (5–7 minuta)

- Mësuesit plotësojnë një pjesë të fletës së punës, sikur të ishin vetë nxënësit.
- Reflektojnë mbi pyetjet: “Kujt ia përshkruan udhëtimin tënd?”, “Çfarë do doje të tregoje për vendin tënd?”

4. Ndërlidhja me praktikat mësimore (5 minuta)

- Si mund të përdoret kjo metodë për të ndërtuar ndjenjën e përkatësisë?
- Sugjerime për zgjerimin e aktivitetit në klasat digjitale: krijimi i albumit kulturor, videot me përshkrime personale, etj.

FLETË PUNE: “Udhëtimi ynë imagjinar drejt Atdheut”

Emri: _____ Data: _____

1. Qyteti ku jetoj sot: _____

2. Ku ndodhen gjyshërit e mi (qyteti, vendi)?

3. Kush janë ata që më shoqërojnë në këtë udhëtim?

Harta ime:

(Në këtë hapësirë mund të vizatosh hartën tënde të udhëtimit.
Vendos pika me flamuj dhe emërto qytetet që viziton.)

Tregimi im i udhëtimit

(shkruaj një histori të shkurtër me kujtime ose dëshira gjatë këtij udhëtimi imagjinar):

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.

Kujtimet nga udhëtimi:

(Nëse ke një fotografi nga pushimet apo familja jote në Shqipëri ose Kosovë, mund ta ngjitësh këtu.)

[Hapësirë për foto ose vizatim]

Pjesa ime më e dashur nga ky udhëtim ishte:

- Udhëtimi me shokët
- Vizita te gjyshërit
- Zbulimi i qyteteve shqiptare
- Histori dhe legjenda që treguam
- Diçka tjetër: _____

*Fotoalbum nga aktivitetet e zhvilluara gjatë ditëve të
Seminarit XVIII mbarëkombëtar me mësuesit e gjuhës
shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë dhe në mërgatë*

Republika e Kosovës
Republic of Kosovo
Qendra - Government - Vlada

Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit
Ministry of Education, Science, Technology and Innovation
Ministère de l'Éducation, de la Science, de la Technologie et de l'Innovation

REPUBLIKA E SHQIPËSË
MINISTRIA E ARSIMIT
DHE SPORTIT

SEMINARI XVIII MBARËKOMBËTAR ME MËSUESIT E GJUHËS SHQIPE DHE TË KULTURËS SHQIPTARE NË DIASPORË DHE NË MËRGATË

“Gjuha shqipe dhe kultura shqiptare në epokën digjitale”

Shkodër, 31 korrik – 3 gusht 2025

PROGRAMI

DITA E PARË, 31.07.2025		Koha
Moderatorë: Feime Llapashtica Lipscomb (MASHTI) dhe Anila Ferizaj (MAS)		
Regjistrimi i pjesëmarrësve dhe vendosja në hotele		11:00-14:00
Dreka		14:00-15:00
Program kulturor-artistik nga Qendra Kombëtare e Fëmijëve “Kujtim Alija”		17:00-17:30
Përshëndetjet institucionale	Hapja e seminarit nga znj. Negmije Reçica, mësuese në Gjermani.	17:30-17:40
	Fjala përshëndetëse e znj. Ogerta Manastirliu, Ministre e Arsimit dhe Sportit, Republika e Shqipërisë.	17:40-18:00
	Fjala përshëndetëse e znj. Arbërie Nagavci, Ministre e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit, Republika e Kosovës.	
	Fjala përshëndetëse e nënkryetares së Bashkisë së Shkodrës, znj. Teuta Qyteza	18:00-18:10
Fjala përshëndetëse e Rektorit të Universitetit të Shkodrës, z. Tonin Gjuraraj		18:10-18:20
Darka		20:00-22:00

DITA E DYTË, 1.08.2025

Moderatorë: Shqipe Gashi Ramadani (MASHTI), Besnik Rama (MAS)			
Seancë plenare			
Krenare Nuçi (Kosovë)	Kompetenca digjitale si element transformues në mësimdhënie: Rruga drejt mësuesit inovativ		09:00-09:20
Entela Tabaku (Suedi)	Karakteristikat e shqipes si gjuhë e origjinës në një kurs trajnimi online: Aty ku hulumtimi takon mësimdhënien.		09:20-09:40
Ermira Ymeraj (Shqipëri) Aurela Konduri (Greqi)	Gjuha shqipe në diasporë: Ndërkulturalizmi dhe rolet e mësuesit në ruajtjen dhe zhvillimin e identitetit gjuhësor		09:40-10:00
Elindë Dibra (Shqipëri) Alva Dani (Shqipëri)	Roli i bibliotekave digjitale në ruajtjen e gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë		10:00-10:20
Pushim për kafe			10:20-11:00
Punë në grupe në katër salla			
Sadiona Abazaj (Finlandë)	Fuqizimi i mësimdhënies së gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë përmes platformave digjitale interaktive	Salla 1 (Moderatorë <i>Feime Llapashtica Lipscomb, Shqiponja Lamçe</i>)	11:00-12:30
Lindita Budini (Greqi)	Motivimi i të mësuarit të gjuhës shqipe në diasporë nëpërmjet përdorimit të teknologjisë	Salla 2 (Moderatorë <i>(Arbër Salihu, Anila Ferizaj)</i>)	11:00-12:30
Etleva Mançe (Gjermani)	Digjitalizimi dhe platformat interaktive	Salla 3 (Moderatorë <i>Bukurie Borovci Erida Koleci</i>)	11:00-12:30
Melita Oreškovic (Kroaci) Mendua Imeri (Kroaci)	Shkolla verore e gjuhës dhe kulturës shqiptare me metodologji moderne veprimi - formë e veçantë e mësimdhënies për aftësimin e nxënësve me njohuri të reja, e mundur nga institucioni arsimor i shtetit pritës	Salla 4 (Moderatorë <i>Barbana Dobra, Elhame Shabani</i>)	11:00-12:30
Reflektim për punën në grupe		Salla e madhe (I)	12:30-14:00
Dreka			14:00
Veprimtari kulturore			
Vizitë në kalanë e Shkodrës dhe shëtitje në Shirokë			18:00-20:00
Darka			20:00-22:00

DITA E TRETË, 2.08.2025

Moderatorë: Avni Rexha (MASHTI), Mimoza Hysa (MAS)

Seancë plenare

Anila Kananaj (Shqipëri)	Përdorimi i Fjalorit të Madh të Gjuhës Shqipe online në mësimin e gjuhës amtare	09:00-09:20
Ilir Culoj (Kosovë)	Arkeologjia digjitale dhe ruajtja e trashëgimisë kulturore: Rasti i Ulpianës antike	09:20-09:40
Anila Berberi (Itali)	Përvoja të përdorimit të teknologjisë digjitale në mësimin e gjuhës shqipe dhe kulturës shqiptare në diasporë	09:40-10:00
Valbona Karakaçi (Shqipëri) Rrezarta Draçini (Shqipëri)	Hartimi i një kurrikule dhe syllabusi universitar për mësuesit e gjuhës dhe kulturës shqiptare	10:00-10:20

Pushim për kafe

10:20-11:00

Punë në grupe në pesë salla

Xhevat Isufi (Suedi)	Roli dhe rëndësia e mësimin digjital. Njësia mësimore: Ujvarat e Mirushës.	<i>Salla 1 (Moderatorë Fetah Kasumi Elfrida Begaj)</i>	11:00-12:30
Albana Hasku (Itali)	Udhëtim imagjinar, nëpër Shqipëri dhe Kosovë me Udhërrëfyesin: SHKODRA	<i>Salla 2 (Moderatorë Miranda Kurti Teuta Sopjani)</i>	11:00-12:30
Drita Gjongecaj (SHBA)	Përdorimi i platformës Google Classroom në mësimdhënien e gjuhës shqipe	<i>Salla 3 (Moderatorë Elhame Shabani Shqiponja Bushpepa)</i>	11:00-12:30
Nuhi Gashi (Kosovë)	Shkolla shqipe në diasporë dhe intelijenca artificiale	<i>Salla 4 (Moderatorë Arbër Salihu Besnik Rama)</i>	11:00-12:30
Klarita Selmanaj (Greqi)	Gjuha shqipe në mësimdhënien digjitale: balancat mes teknologjisë dhe trashëgimisë kulturore	<i>Salla 5 (Moderatorë Burbuqe Matoshi Mimoza Hysa)</i>	11:00-12:30
Reflektime për punën në grupe		Salla e madhe (I)	12:30-14:00

Dreka

14:00

Veprimtari kulturore

Vizitë në Muzeun Kombëtar të Fotografisë "Marubi"	18:00-19:30
Darka	19:30-21:00
Koncert para sheshit të Bashkisë Shkodër	21:00

DITA E KATËRT, 03.08.2025

Moderatorë: Arbër Salihu (MASHTI), Shqiponja Lamçe (MAS)

MAS MASHTI	Përfundimet e Seminarit XVIII Mbarëkombëtar me mësuesit e gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë dhe në mërgatë	09:00-10:00
Shpërndarja e certifikatave		10:00-11:00
Dreka		12:00-14:00
Shpërndarja e seminaristëve dhe nisja e autobusëve për në Tiranë dhe Prishtinë		14:30